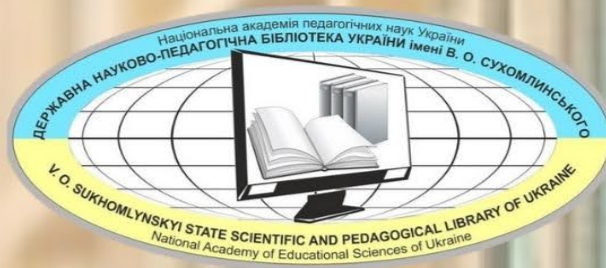

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

МАТЕРІАЛИ

ЗВІТНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

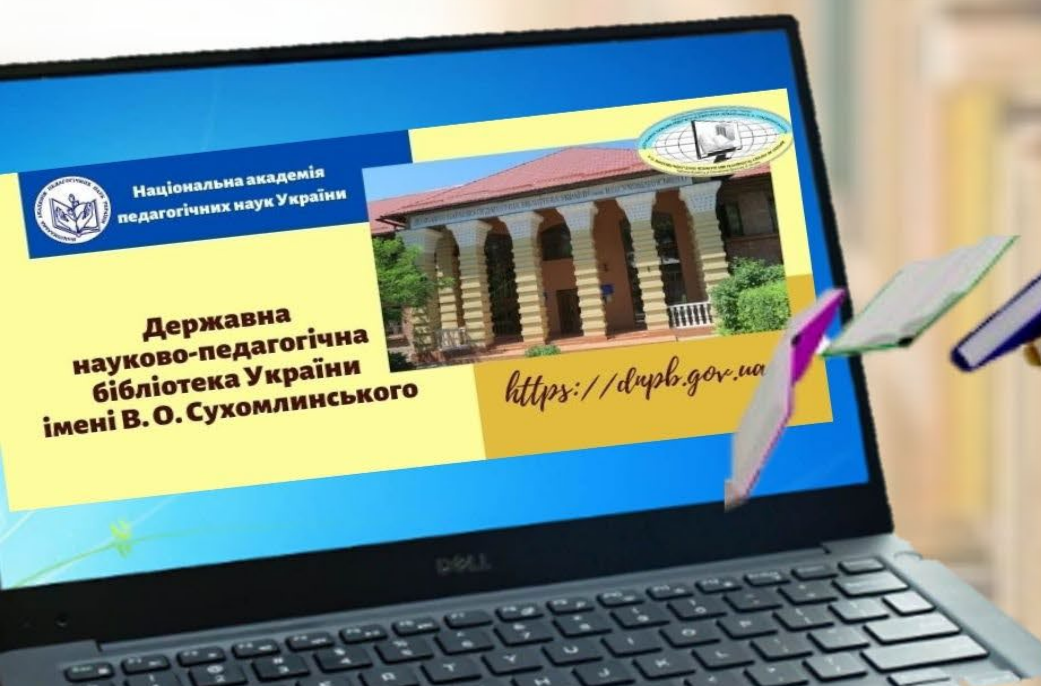
«ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

СФЕРИ ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ

В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»

ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В 2022 РОЦІ

20 ГРУДНЯ 2022 РОКУ
КИЇВ

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО**

МАТЕРІАЛИ

**звітної науково-практичної конференції
Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського**

***«Інформаційне забезпечення
сфери освіти та науки України
в умовах воєнного стану»***

за результатами наукових досліджень у 2022 р.

20 грудня 2022 р.

Вінниця
«ТВОРИ»
2022

УДК 025:005.745](043.2)

I-43

*Рекомендовано до друку вченою радою
Державної науково-педагогічної бібліотеки України
імені В. О. Сухомлинського,
протокол № 17 від 27 грудня 2022 р.*

Редакційна колегія:

Березівська Л. Д., доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, директор ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського (головний редактор);

Закатнов Д. О., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора з наукової роботи;

Тарнавська С. В., кандидат історичних наук, вчений секретар (відповідальна за випуск);

Гуралюк А. Г., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач сектору ІКТ і наукометрії відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти;

Лапаєнко С. В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти;

Пономаренко Л. О., кандидат наук із соціальних комунікацій, в. о. завідувача відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів;

Бойко О. А., Бойко С. Т., Василенко Н. М., літературні редактори.

Редколегія не несе відповідальності за зміст публікацій. Відповідальність за зміст публікацій несе автор.

I-43 Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану : матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 20 грудня 2022 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [редкол.: Л. Д. Березівська (голов. ред.), Д. О. Закатнов, С. В. Тарнавська (відп. за вип.) та ін.]. – Вінниця : ТВОРИ, 2022. – 98 с.

ISBN 978-617-552-242-4

Збірник містить матеріали, в яких стисло викладено наукові повідомлення учасників звітної науково-практичної конференції Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського «Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану», що відбулася 20 грудня 2022 року.

УДК 025:005.745](043.2)

© Державна науково-педагогічна бібліотека України
імені В. О. Сухомлинського, 2022

ISBN 978-617-552-242-4

З М І С Т

Березівська Л. Д. Результати діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського НАПН України в умовах воєнного стану за 2022 р. та завдання на 2023 р.	6
СЕКЦІЯ 1. ПЕДАГОГІЧНА НАУКА ТА ОСВІТА В ОСОБАХ, ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ (2020–2022)	
Березівська Л. Д. Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії: найістотніші результати наукового дослідження.....	25
Березівська Л. Д. Концептуальні засади реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017): історико-джерелознавчий аналіз	32
Сухомлинська О. В. Бібліографічний показник «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020) як інноваційний проєкт.....	34
Міхно О. П. Особливості створення контенту сторінки «Шарль-Мішель де Л'епе» електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.....	36
Дяченко Л. М. Бібліографічний показник «Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського»: джерелознавчий аспект	38
Дурдас А. П. Концепції навчання іноземних мов у незалежній Україні: історико-джерелознавчий аспект	39
Тарнавська С. В. Дитячий часопис «Жовтень» як виховний інструмент радянської політичної системи.....	41
Якобчук Н. О. Сторінка «Григорій Пилипович Шерстюк (1882–1911)» як складник електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу».....	42
Василенко С. Б. Сторінка «Сковорода Григорій Савич (1722–1794)» електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу»: структурно-змістове наповнення.....	44
Мушка І. В. Про джерельну базу бібліографічного показника «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю” (1993–2020)».....	45
Павленко Т. С. Сторінка «Н. Ф. Скрипченко (1931–1996)» цифрового ресурсу «Видатні педагоги України та світу»: структурно-змістове наповнення.....	46
Сухомлинська Л. В. Відображення діяльності ЗДО «Ялинка» імені В. О. Сухомлинського (м. Бровари) у матеріалах педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю».....	47
Середа Х. В. Концепція «Національної програми інформатизації» (1998): структурно-змістовий аналіз.....	49
Золотаренко Т. О. Сторінка «Сікорський Іван Олексійович» як складник інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу».....	51
Бойко О. А. Концепції змісту освітньої галузі «Мови і літератури» (1991–2017): джерелознавчий аналіз	53
Деревянко Т. М. Аналітичні матеріали як складник хрестоматії «Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017)».....	54
Кропачева Н. М. Упорядкування бібліографічних показників (на прикладі опрацювання рідкісних видань з фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського).....	56
Чала Н. В. Висвітлення питань початкової освіти у міжнародних та всеукраїнських педагогічних читаннях «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю».....	57

СЕКЦІЯ 2. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК У РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА ОСВІТИ (2020–2022)

Пономаренко Л. О. Інформаційні ресурси освітнянських бібліотек у розвитку педагогіки, психології та освіти: найістотніші результати наукового дослідження.....	59
Матвійчук О. Є. Структура та склад інформаційного ресурсу бібліотек закладів освіти.	61
Пономаренко Л. О. Бібліометричний аналіз дисертацій за напрямом «Теорія та методика навчання української мови».....	62
Вараксіна Н. В. Деякі аспекти формування бази даних «Знаменні та пам'ятні дати у сфері освіти».....	64
Гончаренко О. Л. Тенденції та вектори розвитку інформаційних ресурсів провідних книгозбірень мережі освітнянських бібліотек в умовах глобальних викликів.....	65
Зоріна Н. Є. Дисертаційні дослідження історико-педагогічної тематики за роки незалежності України (1991–2021): бібліометричний аналіз	66
Коваленко С. Г. Ретроспективний аналіз дисертацій за темою «Дистанційна освіта»	67
Кропачева Н. М. Інформаційні ресурси освітнянських бібліотек: перспективи формування в контексті реалізації принципів відкритої науки.....	68
Лобановська І. Г. Формування вимог до електронних засобів каталогізування бібліотечних фондів	69
Ніколаєнко Я. М. «Календар знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти і педагогічної науки» – вагоме бібліографічне джерело у формуванні ціннісних орієнтацій і громадської самосвідомості молоді.....	70
Павленко Т. С. Використання ІКТ у професійній освіті: бібліометричний аналіз дисертаційних досліджень	71
Бойко С. Т. Інноваційна діяльність бібліотек у цифровому медіасвіті.....	72
Рубан А. І. Промоція книжки й читання: сучасний досвід діяльності бібліотек України..	73
Смола Л. М. Зарубіжні діячі освіти, педагогіки, науки у фактографічній базі даних «Знаменні та пам'ятні дати у сфері освіти»	75
Щегельська К. Б. Зарубіжні онлайн-ресурси як джерело фактографічної інформації з педагогіки	76

СЕКЦІЯ 3. БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ТА АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ ЩОДО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ (2020–2022)

Лапасенко С. В. Бібліографічний та аналітичний супровід діяльності Національної академії педагогічних наук України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти: найістотніші результати наукового дослідження	78
Агалець І. О. Національно-патріотичне виховання молоді у науковому доробку вчених НАПН України	81
Гуралюк А. Г., Рапіна Л. А. Удосконалення організаційно-технологічних засад функціонування електронного ресурсу «Вчені Національної академії педагогічних наук України».....	82
Закатнов Д. О. Бібліографічний та аналітичний супровід досліджень Національної академії педагогічних наук України з проблем професійної орієнтації	83
Лапасенко С. В. Формування здорового способу життя зростаючого покоління: наукові підходи вчених НАПН України	84
Пінчук О. П., Вараксіна Н. В. Сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій в умовах модернізації системи освіти	85
Пономаренко Л. О. Персональні показники у забезпеченні бібліометричних досліджень	86
Рабаданова Л. В. Інноваційний потенціал сучасної освіти у світлі досліджень вчених НАПН України	88
Ростока М. Л. Преамбула впровадження кінцевих результатів наукового дослідження.....	89

Симоненко Т. В. Педагогічна наука в Україні у консолідованому бібліометричному вимірі	90
Бондарчук О. Б. Бібліографічні показники як форма репрезентації наукового доробку вчених НАПН України	91
Годетька Т. І. Наукові напрацювання вчених НАПН України з проблеми освіти впродовж життя	92
Середа Х. В. Змістове наповнення журналу «Науково-педагогічні студії» щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти	93
Шило О. А. Модернізація комп'ютерного парку ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського	94
Білоцерківець І. П. Здобутки науковців Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України у розв'язанні проблеми проектування інноваційних педагогічних технологій	96
Кушнір В. В. Виставкова діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського	97

**РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО НАПН УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ ЗА 2022 Р.
ТА ЗАВДАННЯ НА 2023 Р.¹**

*Л. Д. Березівська, доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, директор*

У 2022 р., попри повномасштабну війну рф проти України, в умовах воєнного стану та адаптивного карантину, діяльність директора та всього колективу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ) як наукової установи з питань галузевого бібліотекознавства, бібліографознавства та книгознавства, педагогічного джерелознавства, біографістики, історії освіти, національного галузевого книгосховища, всеукраїнського науково-інформаційного, координаційного й науково-методичного центру бібліотек освітянської галузі України спрямовувалася на реалізацію пріоритетів, визначених у Статуті бібліотеки, Стратегії розвитку ДНПБ на 2017–2026 рр.², з урахуванням норм законів України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» (1995 р., зі змінами), «Про освіту» (2017 р.), положень Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. (2016 р.), Програми спільної діяльності МОН України та НАПН України на 2021–2023 рр., Програми спільної діяльності НАН України і НАПН України на 2020–2022 рр.

Нині ми підсумовуємо роботу за 2022 р., який запам'ятається не лише труднощами, зумовленими російсько-українською війною, а й певними здобутками в складних умовах протистояння агресору. Війна кардинально змінила життя українців. Попри це, кожен з нас на своєму робочому місці працює заради Перемоги. У представленому звіті відображено основні результати за всіма напрямками діяльності бібліотеки порівняно з попереднім звітним періодом.

Важливим пріоритетом кадрової стратегії ДНПБ є забезпечення умов для професійного розвитку наукових та бібліотечних працівників. Загальна чисельність працівників бібліотеки становить 99 шт. од., із яких 42 – науковці, 24 – бібліотекарі.

Підвищення кваліфікації наукових працівників відбувалося через навчання в аспірантурі та докторантурі (3 особи); отримання вченого звання старшого дослідника (1 особа). Питання підвищення кваліфікації та фахового рівня

¹ Доповідь виголошено 20 грудня 2022 р. на Звітних загальних зборах трудового колективу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та Звітній науково-практичній конференції «Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану» за результатами наукових досліджень наукових працівників у 2022 р. (<http://dnpb.gov.ua/ua/?news=32900>).

² Стратегія розвитку Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського на 2017–2026 роки / [авт. Березівська Л. Д., Закатнов Д. О., Страйгородська Л. І. та ін.]; за наук. ред. Л. Д. Березівської; ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2020. 28 с. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/Strategy_2020.pdf (дата звернення: 31.10.2022).

працівників в умовах воєнного стану, цифрової трансформації всіх суспільних сфер потребує особливої уваги.

Позитивно, що наукові працівники беруть активну участь в *експертній діяльності*, зокрема Комісії з питань наукових об'єктів, що становлять національне надбання МОН України; Бібліотечної ради Мінкультури України; експертної групи ЕГ-01 з оцінювання ефективності діяльності наукових установ за науковим напрямом соціогуманітарних наук МОН України; експертної ради з педагогічних наук МОН України (Л. Д. Березівська), Комітету з державної премії України в галузі освіти при Президентові України (О. В. Сухомлинська) тощо.

Колегіальним органом управління діяльністю ДНПБ є вчена рада у кількості **20 осіб** (у 2020 р. – 20): **18** фахівців вищої кваліфікації (у 2020 р. – 18), зокрема **7 докторів наук** (у 2021 р. – 8), **11 кандидатів наук** (у 2021 р. – 10) (Постанова Президії НАПН України від 20 жовтня 2022 р. № 1-2/12-190). До складу вченої ради входять 2 представники із зарубіжних закладів вищої освіти (Брюссельський вільний університет, Інститут соціологічних наук і педагогіки Академії сільського господарства в Варшаві).

Роки	Усього фахівців вищої кваліфікації	Із них:	
		докторів наук	кандидатів наук
2022	18	7	11
2021	18	8	10
2020	18	6	12
2019	17	7	10
2018	16	7	9

Голова вченої ради – директор бібліотеки, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України *Л. Д. Березівська*. Заступник голови вченої ради – заступник директора з наукової роботи, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник *Д. О. Закатнов*, вчений секретар вченої ради – вчений секретар ДНПБ, кандидат історичних наук *С. В. Тарнавська*.

У 2022 р. під керівництвом директора в дистанційному та змішаному форматах (офлайн/онлайн) проведено 16 засідань вченої ради (<https://dnpb.gov.ua/ua/вчена-рада/засідання-вченої-ради/>), на яких розглянуто актуальні питання, а саме засудження військової агресії рф проти України, інформаційної протидії агресору, проведеної роботи ДНПБ в умовах воєнного стану, наукової, науково-організаційної та міжнародної діяльності; науково-інформаційної, бібліотечної та видавничої діяльності; організаційні та кадрові. Зокрема, схвалено та затверджено такі нормативні документи, як Статут ДНПБ (нова редакція), Орієнтовне положення про наукову роботу ДНПБ (нова редакція) та ін., а також заходи щодо реалізації постанов Президії та загальних зборів НАПН України тощо.

Пріоритетним напрямом діяльності ДНПБ є **проведення наукових досліджень та впровадження їх результатів**. У 2022 р. завершено виконання трьох прикладних досліджень (2020–2022 рр.): «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії», РК № 0120U002093 (керівник – Л. Д. Березівська); «Інформаційні ресурси освітянських бібліотек у розвитку педагогіки, психології та освіти», РК № 0120U002094, (керівник – Л. О. Пономаренко); «Бібліографічний та аналітичний супровід діяльності Національної академії педагогічних наук України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти», РК №0120U002095 (керівник – С. В. Лапаєнко). Їх виконано відповідно до Перспективного тематичного плану наукових досліджень ДНПБ на 2022–2024 рр., Тематичного плану наукових досліджень ДНПБ на 2022 р., технічних завдань на наукові дослідження, індивідуальних планів роботи наукових працівників бібліотеки.

Актуальність наукових досліджень визначена потребою інформаційного забезпечення процесів реформування, модернізації та підвищення якості освіти в Україні в умовах воєнного стану, міжнародних інтеграційних процесів, цифровізації суспільства; пошуку інноваційних підходів до формування галузевих бібліотечно-інформаційних ресурсів і способів надання доступу до них; удосконалення системи науково-інформаційного забезпечення сфери освіти та науково-методичного забезпечення функціонування мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України тощо.

Під час виконання планових досліджень здобуті **наукові результати**, які мають теоретичне й прикладне значення:

уперше актуалізовано історико-педагогічне знання про досягнення та кризові стани розвитку змісту загальної середньої освіти незалежної України (1991–2017) засобами джерелознавства і шляхом репрезентації 74 документів; **комплексно упорядковано** бібліографічну інформацію про міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання (1993–2020), присвячені аналізу творчої спадщини В. О. Сухомлинського; рідкісні педагогічні видання німецькою мовою другої пол. XIX – поч. XX ст. із фонду ДНПБ і українські дитячі періодичні видання 20-х – 40-х років XX ст.; **уточнено** методику джерелознавчого аналізу й синтезу; персонально-особистісний і диференційований підхід дослідників до розгляду й інтерпретації ідей В. О. Сухомлинського; інформацію про ключові поняття дослідження; **набули подальшого розвитку** теоретико-методологічні підходи до здійснення джерелознавчих досліджень як невіддільної частини історико-педагогічних студій; систематизоване опрацювання масивів наукової інформації, зорієнтованої на різні категорії користувачів; **продовжено наповнення** віртуального читального залу Фонду Василя Сухомлинського з метою цілісного представлення розвитку сухомлиністики в освітньо-науковому просторі України та світу; **створено** нові (6) й оновлено наявні (10) сторінки електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу»; **реалізовано через** мережу Фейсбук (<https://www.facebook.com/dnpb.gov.ua/>) онлайн-проекти: «Ми стоїмо на плечах наших попередників: Видатні педагоги-ювіляри» (14 дописів), «Педагоги України: пам'ятаємо, шануємо!» (17 дописів) на основі електронного

ресурсу «Видатні педагоги України та світу»; «Читаймо Сухомлинського онлайн» (57 дописів); «Афоризми Сухомлинського» спільно з Педагогічним музеєм України і Павлиським педагогічно-меморіальним музеєм В. О. Сухомлинського (53 дописи); «Казки В. О. Сухомлинського у підручниках та посібниках О. Я. Савченко» (12 дописів); «Дитина – частина природи» (про художньо-літературний доробок В.О. Сухомлинського, присвячений Другій світовій війні, 12 дописів, які співзвучні сьогоdnішнім подіям новітньої історії в Україні); «Sukhomlinsky News» (24 дописи про вихід чергового бюлетеня, який створює та оприлюднює австралійський учений і популяризатор спадщини В. О. Сухомлинського серед англomовних читачів у міжнародному просторі Alan Cockerill), як форми впровадження результатів дослідження;

Уперше здійснено розкриття стратегічних напрямів діяльності мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України щодо формування та використання галузевих інформаційних ресурсів; *досліджено* питання репрезентації досягнень педагогічної науки через призму дисертаційних досліджень, здійснених в Україні за період 1991–2021 рр., за науковими спеціальностями в галузі педагогіки; **удосконалено** теоретико-методичні підходи до створення інформаційних ресурсів освітянських бібліотек та їх використання; **узагальнено** сучасні методи і форми роботи освітянських бібліотек щодо забезпечення інформаційних потреб користувачів; **уточнено й конкретизовано** напрями формування інформаційних ресурсів освітянських бібліотек; **виокремлено** медіаосвітній компонент діяльності сучасних бібліотек закладів освіти тощо; **набули подальшого розвитку** прикладні аспекти функціонування та використання фактографічної бази даних «Знаменні та пам'ятні дати у сфері освіти»;

Уперше комплексно розглянуто проблему представлення у довідковій та оглядовій продукції науково-методичного доробку НАПН України з питань модернізації й реформування освітньої сфери; *систематизовано* бібліографічну інформацію про науковий доробок науковців Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України (1993–2020 рр.); **удосконалено** інформаційно-аналітичне забезпечення стосовно: внеску науковців НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти; **набули подальшого розвитку** визначення шляхів підвищення якості бібліографічного та аналітичного супроводу діяльності НАПН України; *теоретичні засади* використання онтологічного і системного підходів до бібліографічного та аналітичного супроводу діяльності НАПН України; бібліографічна інформація про науковий доробок академіка В. Г. Кременя (1990–2022 рр.); *моніторинг* стану вітчизняного педагогічного середовища на базі бібліометричних профілів вчених.

На підставі виконаних наукових досліджень підготовлено та оприлюднено **226** (2021 р. – 252) **наукові праці**: наукова продукція – 5 (монографії – 3 (позапланово), збірники науково-практичних масових заходів – 2 (позапланово)); навчальна продукція – 1 (хрестоматія); виробничо-практична продукція – 2 (методичні рекомендації, практичний посібник); довідкова продукція – 12 (енциклопедія – 1 (позапланово), бібліографічні покажчики – 6,

оглядове видання – 1, каталог – 1, довідник – 1, довідкові бюлетені – 2); *електронні ресурси* – **28** (2021 р. – 30); *статті* – **48** (2021 р. – 51), із них: англійською мовою – **13** (2021 р. – 10), у виданнях, що входять до н/б, – 48 (2021 р. – 50), поміж ними у виданнях, що входять до н/б Web of Science Core Collection і Scopus, – 9¹ (2021 р. – 7); у зарубіжних виданнях – **8** (2021 р. – 12); у фахових наукових виданнях – **37** (2021 р. – 35); у наукових виданнях, що індексуються у н/б, – **3** (2021 р. – 3); *інформаційні статті* (у ЗМІ) – **5** (2020 р. – 15); *матеріали науково-практичних заходів, тези* – **125** (2021 р. – 144), зокрема англійською мовою – **9** (2021 р. – 12), із них у зарубіжних виданнях – 18 (2021 р. – 17).

¹ Berezivska L. Pedagogical discourse on the new Ukrainian school 1917–1921: using newly gained independence to reach out to the world's ideas after the fall of the Russian Empire. *History of Education : Journal of the History of Education Society*. 2022. URL: <https://www.tandfonline.com/eprint/YTWY8UBBXFRGUYBTH6KU/full?target=10.1080/0046760X.2022.2126532> (date of access: November 2022). In: Scopus.

Burov O., Pinchuk O. Extended Reality in Digital Learning: Influence, Opportunities and Risks' Mitigation. *6th International Workshop on Professional Retraining and Life-Long Learning using ICT: Person-Oriented Approach, 3L-Person* (1 October 2021). Kherson, Ukraine, 2022. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-3104/paper187.pdf>. In: Scopus.

Creation of information and bibliographic resource «Outstanding educators of Ukraine and the world» and its influence on the development of digital humanities / Berezivska L. D., Pinchuk O. P., Hopta S. M., Demyda Y. F., Sereda K. V. *Information Technologies and Learning Tools*. 2022. Vol. 87, № 1. P. 1–17. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4825> (date of access: November 2022). In: WoS.

Digital Barrier-Free and Psychosocial Support for Students with Disabilities in Distance Learning Environments / Oksana Kravchenko, Natalia Koliada, Larysa Berezivska, Svitlana Dikhtyarenko, Svitlana Baida, Larysa Danylevych. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22 No. 8, August. P. 15–24. URL: <https://tinyurl.com/5fdb9wym> (date of access: November 2022). In: WoS.

Innovative and Scientific ECO-Environment: Integration of Teaching Information and Communication Technologies and Physics. / O. Kuzmenko, M. Rostoka, S. Dembitska, Y. Topolnik, M. Miastkovska. *Lecture Notes in Networks and Systems*. LNNS, 2022. Vol. 390. P. 29–36. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-93907-6_4. WOSUID: WOS:000754472400004 (date of access: November 2022) (English). In: WoS, Scopus.

Modelling of Eco-Environment of Information-Analytical System for Training of Scientific Personnel Based on E-Learning. / O. Kuzmenko, M. Rostoka, G. Cherevychnyi, S. Zybin. *INTED2022 (LEARNING ANALYTICS: Digital Transformation of Education)*. 7-8 March, 2022. P. 5623–5633. URL : https://iased.org/concrete3/view_abstract.php?paper_id=94467 (date of access: November 2022). In: Scopus.

Ontological Modeling of Electronic Educational Resources / Guraliuk A., Rostoka M., Koshel A., Skvorchevska, Y., Luchaninova O. *Lecture Notes in Networks and Systems* *this link is disabled*. LNNS, 2022. Vol. 390. P. 661–668. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-93907-6_71 (date of access: November 2022). In: Scopus.

Philosophical and Pedagogical Discourse in the Postmodern Educational Space: Peculiarities of Distance Learning / Rostoka M. L. et al. *Postmodern Openings*, 2022. Vol. 13, No 4. P. 244–272. DOI: <https://doi.org/10.18662/po/13.4/517>. In: Web of Science..

Students' Readiness to Distance Learning: Results of Research in the Institutions of Higher Education / O. Banit, A. Shtepura, M. Rostoka, G. Cherevychnyi, O. Dyma. *Lecture Notes in Networks and Systems*. LNNS, 2022. Vol. 389. P. 426–434. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-93904-5_43. In: WoS, Scopus, Springer, Cham.

	Усього	Із них:				
		Статті та тези	у зарубіжних виданнях, у т.ч., що входять до наукометричних баз даних	у фахових, виданнях, у т.ч., що входять до наукометричних баз даних	у наукових, виданнях, у т.ч., що входять до наукометричних баз даних	матеріалів і тез науково-практичних заходів
2022	226	173	8/8	37/37	3/3	125
2021	252	195	12/12	35/35	4/3	144
2020	202	161	7/7	27/27	14/14	102
2019	210	173	19/3	45/27	17	74
2018	191	167	21/2	32/12	32	65

Простежимо динаміку висвітлення проміжних результатів досліджень науковців у статтях і тезах. Як бачимо, кількість статей у фахових і зарубіжних виданнях, що входять до наукометричних баз даних, практично не змінилася. Зменшилась кількість матеріалів і тез науково-практичних заходів (на 15%), незначно зросла кількість статей та тез, опублікованих англійською мовою (з 22 у 2021 р. до 23 у 2021 р.), кількість статей у фахових виданнях (на 6%). Позитивно, що у звітному році опубліковано 9 статей у виданнях, що входять до наукометричних баз даних Scopus і Web of Science Core Collection (Л. Д. Березівська, А. Г. Гуралюк, Л. М. Ростока та ін.). Аналіз публіцистичної активності наукових працівників бібліотеки засвідчив, що не всі науковці опублікували необхідну кількість статей у фахових і зарубіжних виданнях, що входять до наукометричних баз даних Scopus і Web of Science Core Collection, а це передбачено індивідуальними планами та Орієнтовним положенням про наукову роботу ДНПБ.

Підготовлено 17 одиниць планової продукції, із них оприлюднено, впроваджено й використовується цільовою групою користувачів – 14. Розпочалося впровадження 3 одиниць планової продукції.

Продукція, підготовлена в процесі виконання наукових досліджень, упроваджувалася на всеукраїнському рівні. Об'єктами впровадження були заклади освіти, інститути післядипломної педагогічної освіти, наукові установи, освітянські бібліотеки мережі МОН України та НАПН України, наукові бібліотеки тощо. Надано 133 довідки (акти) про впровадження, подяки та інші документи, які засвідчують рівень упровадження результатів наукових досліджень.

Результати наукових досліджень *упроваджено* через: розміщення електронних ресурсів на вебпорталі ДНПБ, в Електронній бібліотеці НАПН України (935); створення профілів відділу педагогічного джерелознавства та біографістики (індекс Гірша – 33), відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти (індекс Гірша – 19); відділу науково-освітніх

інформаційних ресурсів h-індекс – 9); оновлення профілів науковців бібліотеки (38) у Google-академії, у системі «Бібліометрика української науки» (35), оновлення портфоліо науковців (29), створення цифрових ідентифікаторів ORCID iD (37), Researcher ID (18) науковців бібліотеки.

Відеопрезентації хрестоматії «Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017)» та науково-допоміжних бібліографічних показників «Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського», «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання „Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю” (1993–2020)» представлено у проєкті «Книга від вченого», ініційованого Офісом підтримки вченого (<https://sso.org.ua/>).

Здійснено також моніторинг ефективності впровадження результатів наукових досліджень, зокрема завдяки аналізу показників відвідування електронної бібліотеки НАПН України (у 2022 р. – майже 30 тис. завантажень, у 2021 р. – понад 22 тис., у 2020 р. – майже 39 тис.) та використанню розміщених публікацій. Основні ідеї та принципи, на яких ґрунтується розроблення наукової продукції, апробовано й оприлюднено в наукових статтях. Питання впровадження наукових результатів розглянуто на засіданнях відділів, вченої ради.

Науковці здійснювали **позапланову роботу**: підготовлено *наукову продукцію* за науковою редакцією Л. Д. Березівської [розділи монографії «Національна академія педагогічних наук України: 1992–2022 рр.» (<https://tinyurl.com/ycdrnvyu>), збірник матеріалів VII Всеукраїнського науково-методологічного семінару з історії освіти «Понятійно-термінологічний апарат історико-педагогічних досліджень: історія і сучасні підходи» (<https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=31216>), збірник матеріалів звітної науково-практичної конференції ДНПБ «Інформаційне забезпечення сфери освіти України в умовах воєнного стану»; статті до Енциклопедії Сучасної України (<https://esu.com.ua/article-76853>)] та ін.

Для впровадження результатів наукових досліджень використано можливості **20 науково-практичних та науково-інформаційних** заходів, організованих ДНПБ. Згідно з планом роботи НАПН України в онлайн-режимі проведено **9 масових заходів**, зокрема:

– XII Міжнародні та XXIX Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Шлях до серця дитини в травматичних ситуаціях життя» (<https://dnpb.gov.ua/ua/?news=32090>);

– 4 наукові семінари та вебінари (VII Всеукраїнський науково-методологічний семінар з історії освіти «Педагогічна біографіка і біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі» (<https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2731/>), Всеукраїнський науково-практичний семінар «Нові бібліотечні сервіси та технології в інформаційному забезпеченні освіти» (<http://dnpb.gov.ua/ua/?events=31176>), Всеукраїнський науково-практичний семінар «Інформаційні ресурси освітянських бібліотек у розвитку цифрової освіти, педагогіки в умовах воєнного стану»

(<http://dnpb.gov.ua/ua/?events=32257>), «Трансформація ролі спеціальних бібліотек наукових установ НАПН України в цифрову епоху. Проблеми інформаційного забезпечення наукової діяльності в умовах воєнного стану» (<http://dnpb.gov.ua/ua/?events=32828>);

– Всеукраїнський вебінар «У нас єдина мета – Україна свята, нездоланна ніким і ніколи!» за результатами Всеукраїнського місячника шкільних бібліотек) (<http://dnpb.gov.ua/ua/?events=32872>);

– 2 круглі столи («Будівлі й класні кімнати в школі Василя Сухомлинського крізь призму історії та сьогодення української освіти» (<https://dnpb.gov.ua/ua/?events=32214>); Круглий стіл «Інформаційно-аналітичний та інформаційно-бібліографічний супровід науково-методичного забезпечення модернізації й реформування освіти» (<https://dnpb.gov.ua/ua/?events=31163>));

– Всеукраїнський місячник шкільних бібліотек у рамках Міжнародного місячника шкільних бібліотек «В нас єдина мета – Україна свята, нездоланна ніким і ніколи» (<http://dnpb.gov.ua/всеукраїнський-місячник-шкільних-бі/>).

Упродовж 2022 р. співробітники ДНПБ взяли участь у 148 масових науково-практичних і науково-інформаційних заходах, серед них і 63 міжнародних (15 зарубіжних), проведених іншими установами, організаціями, закладами: з'їзди, конгреси – 1 (міжнародний), симпозіуми, форуми – 8 (2 – міжнародні), конференції – 69 (50 – міжнародні), педагогічні читання – 5 (2 – міжнародні), семінари – 38 (2 – міжнародний), круглі столи – 4, інші заходи – 23 (6 – міжнародні).

Продовжував роботу постійний науково-методологічний семінар «Наукова бібліотека та якість сучасної освіти» (2 семінари, <http://dnpb.gov.ua/ua/?news=30858>; <https://dnpb.gov.ua/ua/?news=31943>), метою якого є підвищення фахового рівня співробітників бібліотеки. На засіданнях розглянуто актуальні питання української науки й освіти, бібліотечної справи в умовах воєнного стану: «Інформаційна протидія агресору в умовах воєнного стану», «Бібліотеки в умовах війни», «Науково-інформаційний фронт: діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського під час війни», «Освітянські бібліотеки в умовах війни: виклики сьогодення» та ін.

Протягом звітнього періоду Рада молодих вчених ДНПБ (голова – С. В. Тарнавська) здійснювала роботу, спрямовану на розвиток потенціалу наукової молоді бібліотеки. Поповнено сторінку Ради молодих вчених на вебпорталі бібліотеки (<https://dnpb.gov.ua/ua/rada-molodykh-vchenykh/>); взято участь у понад 20 науково-практичних заходах ДНПБ та інших установ (4 – міжнародні), у низці семінарів, вебінарів, тренінгів, курсів із метою підвищення кваліфікації (участь підтверджено сертифікатами); розроблено проєкт заявки на виконання прикладного наукового дослідження «Інформаційне забезпечення освітніх інновацій в процесі організації дистанційної дошкільної освіти» з метою участі у конкурсному відборі НАПН України для підтримки молодих вчених; здійснено науково-інформаційну діяльність шляхом підготовки та

оприлюднення віртуальних книжкових виставок; продовжено співпрацю з РМВ НАПН України (участь у засіданнях (делеговані члени) та наукових заходах).

Науково-інформаційна та бібліотечна діяльність відбувалася в умовах воєнного стану через військову агресію рф проти України та з урахуванням особливостей, викликаних коронавірусною інфекцією COVID-19. Отож частину запланованих робіт не виконано. Натомість здійснено низку позапланових заходів, що мають соціальну значимість у сьогодишніх реаліях. Зокрема, для задоволення інформаційних потреб користувачів розвинуто традиційні й запроваджено нові форми роботи, насамперед дистанційні в онлайн-режимі: поліпшено доступ до електронних інформаційних ресурсів через портал бібліотеки, а саме до електронної бібліотеки, віртуальних читальних залів тощо; удосконалено експозиційно-виставкову діяльність в онлайн-режимі; надано віддалений доступ вченим НАПН України та користувачам бібліотеки до міжнародних ресурсів фірми EBSCO та інших наукометричних баз даних; удосконалено й наповнено новим контентом ресурс «Дистанційна самоосвіта бібліотечних працівників»; проведено низку онлайн-заходів; реалізовано онлайн-сервіс «Визначення індексів Універсальної десятикової класифікації для документів»; активізовано популяризування наукових видань, онлайн-ресурсів і дистанційних послуг ДНПБ через Facebook; здійснено інформаційно-бібліографічне обслуговування, насамперед Президії та установ НАПН України тощо.

У 2022 р. до фонду ДНПБ з різних джерел (обов'язковий примірник, передплата, книгообмін, подарунки тощо) надійшло **4673** прим. документів (неперіодичні видання – 1410, періодичні – 3262, з них в електронній формі – 2802 прим.). **1820** прим. дублетних і зношених видань вилучено з фонду, обсяг якого на 31.12.2022 р. становить **584478** прим.

На формування інформаційного ресурсу бібліотеки негативно вплинула робота в умовах воєнного стану. Зокрема, значно зменшилися надходження обов'язкового примірника документів. Через неможливість здійснювати передплату, до фонду надходять лише періодичні видання, доукомплектовані самостійно, зокрема в електронній формі. Усе це спонукає активізувати формування Науково-педагогічної електронної бібліотеки та вживати заходи для максимального забезпечення інформаційних потреб користувачів насамперед через вебпортал ДНПБ.

Обслуговування користувачів відбувалось як традиційно, так і дистанційно. Загальна кількість користувачів – **65187**, із них віддалених користувачів (за IP-адресами) – **62720** (у 2021 р. – 81410), зареєстрованих у базі даних «Читач» – **2467** (у 2021 р. – 5022). Кількість відвідувань становить – **97355**, із них дистанційних – **86996** (у 2021 р. – 112315), фізичних – **10359** (у 2021 р. – 12500).

Загальна документовидача становить **34595**, зокрема у читальних залах, на абонементі та через МБА – **24208** (у 2021 р. – 107668), кількість переглядів документів у Науково-педагогічній електронній бібліотеці – **9731** (у 2021 р. – **7827**).

Результати діяльності ДНПБ в інформаційному просторі висвітлює офіційний **вебпортал** (<http://dnpb.gov.ua/ua/>), на якому представлено ресурси бібліотеки, інноваційні послуги, різні види бібліографічної, реферативної та аналітичної інформації тощо. Хоча саме вебпортал в умовах воєнного стану та адаптивного карантину – основна платформа комунікації з дистантним користувачем, зокрема з використанням інформаційно-комунікаційних технологій і глобальних хмарних сервісів. Але за даними Google Analytics, показники відвідуваності вебпорталу зменшилися і становлять майже **100 тис.** (2021 р. – понад 216 тис.). Позитивно, що портал відвідують користувачі із таких зарубіжних країн, як США, Індонезія, Нідерланди, Польща, Німеччина, Ірландія, Канада та ін.

Звернень до ресурсів, представлених на порталі, – 162925 (у 2021 р. – 216 173), завантажень електронних документів з порталу – **13554** (у 2021 р. – 9980).

Електронний інформаційний ресурс, акумульований на вебпорталі бібліотеки, зростає через наповнення його контенту та розвиток, зокрема віртуальних читальних залів.

«Віртуальний читальний зал Фонду В. О. Сухомлинського» поповнено 4 виданнями, сторінку «Віртуальна кімната-музей рідкісної книги» – 6 матеріалами про документи з фонду. Через військову агресію РФ проти України на сторінці «Бібліотечному фахівцю» відкрито рубрику «Бібліотеки в реаліях війни» (<http://dnpb.gov.ua/ua/biblioteky-v-realiyakh-viyny/>), де представлено 8 корисних ресурсів. Продовжено формування електронного інформаційного ресурсу «*Бібліотека Нової української школи*» (<http://dnpb.gov.ua/ua/бібліотека-нової-української-школи/>). Зважаючи на важливість зміцнення самоідентифікації України як європейської держави, у рамках відзначення Дня Європи в Україні підготовлено віртуальний День інформації на тему «*Європа підтримує українську культуру*». У рубриці «Кабінет бібліотекознавства» до послуг фахівців освітянських бібліотек відкрито «Віртуальний читальний зал Кабінету бібліотекознавства» (<https://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chyitalni-zaly/virtualnyy-chyitalnyy-zal-kabinetu-bibliotekoznavstva/>). Розроблено сторінку вебпорталу «Українська мова онлайн» (<http://dnpb.gov.ua/ua/українська-мова/>) задля сприяння вивченню, вживанню та популяризуванню української мови, функціонуванню її як державної, створенню умов для її всебічного розвитку.

В умовах цифровізації суспільства та актуалізації дистанційної освіти велику увагу приділено наданню доступу до інформаційних ресурсів. Так, у звітному періоді продовжено формування електронного каталогу ДНПБ, обсяг поповнено на **8262** бібліографічні записи (2021 р. – 11360). Для надання доступу до збірників наукових праць галузевої тематики, що надійшли до фонду ДНПБ, розкрито зміст 64 прим. / 3279 статей. Його обсяг становить **458212** записів (2021 р. – 449950). Звернень до баз даних електронного каталогу – **25224** (2021 р. – 32630).

Проведено роботу з імідж-каталогом. У ручному режимі переглянуто **64000** зображень карток, з них відібрано **5700** карток для подальшої ретроконверсії в електронний каталог ДНПБ.

На сторінці portalу «Наукова періодика України онлайн з питань освіти, педагогічної, психологічної та соціальних наук» надано доступ до **367** назв повнотекстових наукових серіальних (періодичних і продовжуваних) видань.

Активізовано наповнення [Науково-педагогічної електронної бібліотеки](#). У 2022 р. додано **3262** pdf-файли повнотекстових документів (2021 р. – 881), загальна кількість повнотекстових документів – **6523** (2021 р. – 3261), відвідувань – **11639** (2021 р. – 7828), звернень до повних текстів документів – **10883** (2021 р. – 8742).

Продовжено задоволення інформаційних потреб віддалених користувачів через електронну пошту, портал бібліотеки, Facebook, у телефонному режимі. За запитами користувачів визначено **104** індекси УДК (2021 р. – 87), через електронне доставляння документів виконано **70** замовлень (у 2021 р. – **65**).

З метою сприяння вивченню результатів наукових розвідок зарубіжних країн забезпечено доступ до світових інформаційних ресурсів, зокрема до наукометричних баз даних Web of Science, Scopus (із червня 2019 р., на умовах договору з Державною науково-технічною бібліотекою України). На жаль, у цьому році з об'єктивних причин користувачам не надається віддалений доступ до міжнародних ресурсів фірми EBSCO.

Інформаційно-бібліографічна робота. Упродовж звітнього періоду здійснено інформаційний супровід наукових досліджень ДНПБ, підготовку тематичних бібліографічних списків на запити вчених НАПН України; укладання й оприлюднення на вебпорталі, у Facebook рекомендаційних бібліографічних списків: «Освіта дорослих: основні засади та перспективи» https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/09/Osvita_doroslykh-2022.pdf, «Гендерна освіта: проблеми, реалізація та перспективи розвитку» <https://dnpb.gov.ua/>, «У нас єдина мета – Україна свята, нездоланна ніким і ніколи!» <http://dnpb.gov.ua/всеукраїнський-місячник-шкільних-бі/>. На замовлення установ і науковців НАПН України підготовлено **10** тематичних бібліографічних списків, відредаговано – **9**. Для оперативного обслуговування віддалених користувачів через послугу «Запитай бібліотекаря» надано **47** довідок, з них: адресні – 23, тематичні – 17, фактографічні – 7.

Здійснено моніторинг інтернет-ресурсів (сайтів організацій-донорів) для пошуку грантових програм (конкурсів) для ДНПБ. Для керівництва та колективу ДНПБ підготовлено інформаційний огляд «Міжнародні проекти та гранти», орієнтовну базу грантодавців та рекомендації для освітянських бібліотек з пошуку грантів і створення власної бази даних донорів (рекомендації розіслано до книгозбірень мережі).

Для вивчення та поширення зарубіжного бібліотечного досвіду роботи опрацьовано публікації про бібліотечну діяльність у базах даних EBSCOhost 2020–2022 рр. Підготовлено та оприлюднено презентацію-огляд «Актуальні питання бібліотечної справи: за матеріалами публікацій зарубіжних періодичних видань (із використанням баз даних EBSCOhost)» (<http://dnpb.gov.ua/ua/підвищення-кваліфікації/науково-методологічний-семінар/2022909-24/>)

На особливу увагу заслуговує робота бібліотеки з науковим об'єктом «Документи педагогіко-психологічного та історико-культурного напрямку 19–20 ст. (1850–1917 рр.)», що належить до національного надбання України. Протягом 2022 р. оцифровано **27** видань (8300 сторінок, у 2021 р. – 10000 сторінок). Для створення страхових копій до Північного регіонального Центру страхового фонду документацій надано електронні примірники **3** видань (664 арк., 2021 р. – 1000 арк.). Зменшення кількості оцифрованих та мікрофільмованих сторінок зумовлено зростанням вартості послуг. До бази даних «Рідкісні книги» введено **823** записи (2021 р. – 776), зокрема 230 – іноземними мовами. Загалом база містить **12853** записи.

На виконання розпорядження директора ДНПБ «Про збереження рідкісних видань, зокрема наукового об'єкта, який є національним надбання України, та інформаційного ресурсу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського» здійснено захист від уламків та вибухової хвилі вікон у книгосховищах на першому поверсі бібліотеки, насамперед кімнати, де розміщено рідкісні видання; забезпечено надійне зберігання їх у спеціальних шафах; заархівовано цифрові копії видань (зокрема рідкісних), які збережено на жорсткому диску за межами бібліотеки.

Науково-методичну роботу спрямовано на оптимізацію системи науково-методичного супроводу діяльності мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України у контексті реалізації державної інформаційної та освітньої політики. Відповідно до Наказу МОН України від 12.08.2014 р. № 93 підготовлено і проведено Всеукраїнський місячник шкільних бібліотек у рамках Міжнародного місячника шкільних бібліотек. З огляду на російську агресію визначено нове гасло місячника – *«У нас єдина мета – Україна свята, нездоланна ніким і ніколи!»* (<http://dnpb.gov.ua/ua/всеукраїнський-місячник-шкільних-бі/>). Для методичного супроводу проведення місячника підготовлено методичні рекомендації та рекомендаційний однойменний бібліографічний список, які представлено на вебпорталі (<http://dnpb.gov.ua/всеукраїнський-місячник-шкільних-бі/>), на сторінці ДНПБ у Facebook (<https://www.facebook.com/photo/?fbid=753098319357100&set=a.738170130849919>) та надіслано до бібліотек мережі.

Надано консультативну допомогу працівникам освітянських бібліотек щодо організації роботи в умовах воєнного часу, формування інформаційних ресурсів у нових реаліях, з інших актуальних питань бібліотечної роботи (понад **35** консультацій).

Створено базу даних «Територія партнерства», за допомогою якої налагоджено взаємодію з освітянськими установами міста Києва. Розіслано повідомлення про інформаційні ресурси, корисні для учасників освітнього процесу: віртуальні виставки-презентації: «Інклюзивне освітнє середовище», «Світ знань за дотиком пальців», «Нова українська школа: результати втілення реформ у життя», «Вчимося жити в безпеці», «Школа в умовах воєнного стану», «Дистанційне навчання – перспективна сфера розвитку педагога».

Продовжено роботу зі створення інформаційних ресурсів що сприятимуть формуванню професійної компетентності фахівців освітянських бібліотек. Успішно розвивається онлайн-проект «Дистанційна самоосвіта бібліотечних працівників» (<https://dnpb.gov.ua/ua/23614-2/>), який наповнюється актуальними професійними онлайн-ресурсами: відеозаписами вебінарів, лекцій, презентацій, інформацією щодо інноваційних проєктів. За 2022 р. ресурсами проєкту скористалися близько **3000** фахівців.

Онлайн-проект поповнено двома ресурсами: «Вчимося жити в безпеці» (віртуальна інформаційна презентація до Дня безпечного інтернету) та «Як навчити дітей інтернет-безпеці» (віртуальний кінозал). За активну участь у Міжнародному Дні безпечного Інтернету (SID/ДБІ), запровадженого мережами Insafe та INHOPE за підтримки Європейської комісії, ДНПБ отримала сертифікат та відкритий цифровий бейдж «Організатор заходу до Дня безпечного Інтернету 2022» від Національного комітету Дня безпечного Інтернету в Україні (за проведення ДНПБ циклу заходів до Міжнародного Дня безпечного Інтернету: методичний івент, віртуальний кінозал, консультації).

У 2022 р. ДНПБ організовано і проведено **9** науково-методичних заходів, до яких долучилося понад **3000** фахівців (бібліотекарів, методистів, педагогів). Бібліотечні фахівці також взяли участь у **7** заходах, організованих іншими установами. Загалом виголошено **26** виступів.

Важливими є **3** широкомасштабні *всеукраїнські акції* за участі освітянських бібліотек. Зокрема, спільно з Всеукраїнською асоціацією Василя Сухомлинського проведено Всеукраїнську мережеву бібліотечну акцію «*Читаємо казки В. О. Сухомлинського*», присвячену Всесвітньому дню читання вголос (<http://dnpb.gov.ua/ua/?news=30232>). У заході взяли участь понад **1500** читців. Ресурс представлено на YouTube-каналі <https://www.youtube.com/playlist?list=PLYpwtqAvIF12T8ncuS9sixNWjghehJEc1>.

Експозиційно-виставковій роботі в структурі інформаційно-бібліотечної діяльності належить важливе місце, яку реалізовано переважно у форматі віртуальних виставок-презентацій (https://dnpb.gov.ua/ua/?post_type=exhibitions). Завдання виставки – максимально розкрити фонд бібліотеки, привернути до нього якнайбільше уваги, а також надати інформацію з тієї чи іншої теми з урахуванням сучасних вимог до науково-інформаційного простору та соціально-комунікаційних реалій. Підготовлено **47** виставок, з них тематичних – **38**, персональних – **9**, зокрема **4** – із серії «Ювіляри НАПН України», які було представлено на порталі та сторінці ДНПБ у Facebook, а також поширено серед бібліотек мережі.

ДНПБ здійснює наукову, науково-інформаційну, соціокультурну діяльність щодо розвитку *сухомлиністики* як актуального напрямку педагогіки. Зокрема, проведено низку заходів, реалізуються *онлайн-проекти*, діє віртуальний читальний зал (<https://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chyitalni-zaly/virtualnyy-chyitalnyy-zal-fondu-v-o-sukhomlynskoho/>), поповнено базу даних «Сухомлиністика» (внесено – майже 1000 бібліогр. записів), підготовлено **6** книжкових виставок та презентацій (з них **4** – віртуальні).

Закцентуємо увагу на *Програмі спільної діяльності МОН України та НАПН України*. Для її реалізації проведено Всеукраїнський місячник шкільних бібліотек в рамках Міжнародного місячника шкільних бібліотек «У нас єдина мета – Україна свята, нездоланна ніким і ніколи!». Здійснено роботу щодо виконання плану заходів НАПН України із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «*Нова українська школа*». Продовжено формування електронного інформаційного ресурсу «*Бібліотека Нової української школи*» (<https://dnrb.gov.ua/ua/бібліотека-нової-української-школи/>), яка систематично поповнюється актуальною інформацією за такими рубриками: Офіційні документи, Інформаційні матеріали, Медіаресурси, Інтернет-безпека тощо.

Реалізуючи *Програму спільної діяльності НАН України та НАПН України на 2020–2022 рр.* взяли участь у відповідних науково-практичних заходах ДНПБ і НБУ ім. В. І. Вернадського; оприлюднили віртуальну виставку «Установи НАПН України на науковому фронті: нові виклики та перспективи»; підготовлено 47 віртуальних виставок, здійснили *бібліометричний аудит педагогічної науки* за результатами наукометричної системи «Бібліометрика української науки» тощо.

Доцільно відзначити *активну співпрацю ДНПБ із закладами дошкільної, загальної середньої, вищої освіти* (Київський університет імені Бориса Грінченка, НПУ ім. М. П. Драгоманова та ін.), установами НАПН України, бібліотеками різного рівня (НБУ ім. В. І. Вернадського та ін.), Педагогічним музеєм України. Співробітничали з установами, які носять ім'я В. О. Сухомлинського (опорний заклад загальної середньої освіти «Павлиський ліцей імені В. О. Сухомлинського», Педагогічно-меморіальний музей В. О. Сухомлинського), громадськими організаціями (Всеукраїнська асоціація Василя Сухомлинського, громадська спілка «Українська асоціація освіти дорослих», Українське товариство Януша Корчака, Українська бібліотечна асоціація), спільно з якими ДНПБ організовує й проводить науково-практичні заходи.

Цьогоріч укладено угоди про співпрацю з Уманським державним педагогічним університетом імені Павла Тичини, інженерно-педагогічним факультетом Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Кам'янець-Подільським національним університетом імені Івана Огієнка, Університетом Григорія Сковороди в Переяславі, Технічним ліцеєм НТУУ «КПІ» Вишгородської міськради Вишгородського району Київської області, Асоціацією «Інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму» (м. Черкаси).

Для висвітлення важливих подій, які відбувалися у бібліотеці, співробітники опублікували 5 статей у газетах «Освіта і суспільство», «Педагогічна газета України», «Бібліотечний форум України»; надали 6 інтерв'ю засобам масової інформації, у т.ч 4 зарубіжним. Крім того, актуальну інформацію про діяльність ДНПБ оперативно висвітлено на *вебпорталі* та в соціальній мережі *Facebook*.

Зважаючи на виклики сьогодення, інтеграцію української освіти до світового та європейського освітньо-наукового простору, важливим напрямом діяльності бібліотеки є **міжнародне співробітництво**. Упродовж 2022 р. міжнародна наукова й науково-інформаційна діяльність здійснювалася за такими основними напрямками: *участь у 63 міжнародних науково-практичних заходах*, зокрема у 50 міжнародних наукових конференціях, з яких 14 відбулися в Австрії, Великій Британії, Іспанії, Італії, Латвії, Португалії, США, ФРН, Японії тощо; *членство в міжнародних наукових організаціях* (Всекитайська асоціація з вивчення спадщини В. О. Сухомлинського – О. В. Сухомлинська, Л. В. Сухомлинська; Британська спілка з історії освіти – Л. Д. Березівська; Українська асоціація дослідників освіти (UERA), що є структурною частиною Європейської асоціації дослідників освіти (EERA) – Л. Д. Березівська; Міжнародна асоціація сучасної освіти, науки та культури – Л. Д. Березівська; Міжнародна громадська організація «Міжнародна академія безпеки життєдіяльності» – О. Є. Матвійчук); *представлення результатів наукових досліджень у 26 зарубіжних виданнях*, з яких 8 входять до наукометричних баз даних Web of Science Core Collection та Scopus та ін.; *публікація англійською мовою 14 статей, 9 тез і матеріалів конференцій*; *налагодження міжнародних зв'язків із зарубіжними вченими з різних європейських країн* (Бельгія, Великобританія, Італія, Литва, Норвегія, Словенія, Угорщина, Чехія, Чорногорія та ін.); *налагодження міжнародних зв'язків із спорідненими установами* (Баварською державною бібліотекою в Мюнхені, бібліотеками, що входять до складу Польської академії наук (Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, Polska Akademia Nauk Biblioteka Gdańska, PAN Biblioteka Kórnicka w Kórniku) тощо); *участь у міжнародних конкурсах/грантах*: отримано грант для участі ДНПБ у проєкті «Жінка-лідерка в цифровому просторі», ініційованого структурою ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (О.Л. Гончаренко) <https://sites.google.com/view/sdlady>; подано заявку на Премію European Heritage Awards / Europa Nostra Awards у категорії «Дослідження» (<https://www.europeanheritageawards.eu/>) (Л.Д. Березівська, відділ педагогічного джерелознавства та біографістики); подано індивідуальну заявку для участі у конкурсі на здобуття стипендії «Non-Residential Fellowships for Scholars from Ukraine» («Нерезидентські стипендії для науковців України») для здійснення НД у 2023 р. у галузі гуманітарних та соціальних наук. (Institute for Human Sciences (IWM Vienna), the Ukrainian Research Institute at Harvard University (HURI), and the Harriman Institute at Columbia University; Інститут гуманітарних наук (IWM Vienna), Український науково-дослідний інститут Гарвардського університету (HURI) та Інститут Гаррімана Колумбійського університету) [Non-Residential Fellowships for Scholars from Ukraine | IWM WEBSITE](#) (Л. Д. Березівська).

Співробітники долучалися до міжнародних ініціатив (акцій, подій), готували виставки, презентації. Наповнено новими ресурсами рубрику «Пункт європейської інформації» (<https://dnpb.gov.ua/ua/пункт-європейської-інформації/>) на вебпорталі ДНПБ.

Цьогоріч робота ДНПБ спрямовувалася **на протидію російському агресору**: підготовлено і надіслано листи історикам освіти з різних європейських країн (Бельгія, Великобританія, Італія, Литва, Словенія, Угорщина, Чорногорія) про війну РФ проти України, підтримано звернення до міжнародної спільноти з осудженням російської агресії; актуалізовано тематику масових науково-практичних заходів та віртуальних виставок; висвітлено інформацію про діяльність установи в умовах воєнного стану на вебпорталах НАПН України та ДНПБ, на її офіційній сторінці у соціальній мережі Facebook під хештегом #працюємо_для_перемоги; розміщено на порталі ДНПБ інформаційно-аналітичні матеріали «Освіта і наука в умовах війни»; здійснено інформаційну протидію агресору; участь у волонтерській і благодійній діяльності.

ДНПБ використовувала виділені асигнування загального й спеціального фондів Державного бюджету, враховуючи вимоги Закону України «Про Державний бюджет України на 2022 рік». Заборгованість із виплати заробітної плати відсутня. Установа за заявами працівників перераховувала кошти із заробітної плати в червні 2022 року – 29776,19 грн, у вересні – 55758,65 грн. на фінансову підтримку ЗСУ.

У 2022 р. реалізовано низку практичних дій для **вдосконалення матеріально-технічної бази**: комплексно організовано захист фонду від можливого пошкодження через військові дії; реалізовано процедуру державних закупівель у системі Prozorro на послуги постачання електричної та теплової енергії; виконано роботи щодо усунення аварійної ситуації (загорання у щитовій розподілу) та часткової заміни електропроводки; проведено заходи до Всеукраїнського дня довкілля; забезпечено відповідні заходи з пожежної безпеки та охорони праці (інструктажі з техніки пожежної безпеки та охорони праці з працівниками бібліотеки); виконано роботи з підготовки до осінньо-зимового періоду (утеплення старих віконних рам та утеплення труб на горищі будівлі) та до опалювального сезону (перевірка манометрів та вузла обліку, гідравлічне випробування та промивання системи опалення, ремонт та перевірка вузла обліку спожитої теплової енергії); забезпечено безперебійне функціонування локальної мережі та комп'ютерного парку (ремонт моніторів, системних блоків та заправлення картриджів), перевезення літератури з інших організацій; здійснено щорічну інвентаризацію основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів та розрахунків.

Враховуючи викладене, можна зазначити, що незважаючи на труднощі, зумовлені російською агресією, наукова, науково-організаційна, науково-інформаційна й бібліотечна, науково-методична, культурно-освітня, фінансова й господарська діяльність ДНПБ здійснювалася на належному рівні.

Найвагоміші результати:

В умовах воєнного стану завершено виконання 3 прикладних наукових досліджень. Підготовлено та оприлюднено 226 одиниці наукової продукції, зокрема: навчальної продукції – 1; виробничо-практичної продукції – 2; довідкової продукції – 12. Опубліковано 48 статей, які індексуються в

наукометричних базах, з них 9 – в Scopus і Web of Science Core Collection. Упровадження результатів наукових досліджень підтверджено 133 довідками (актами) про впровадження. Продовжено реалізацію п'яти онлайн-проектів як форми впровадження результатів дослідження. На порталі бібліотеки продовжено наповнення чотирьох віртуальних читальних залів, розміщено інформаційно-аналітичні матеріали «Освіта і наука в умовах війни» (<http://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chyitalni-zaly/virtualnyy-chyitalnyy-zal-osvityanyina/>). Підготовлено та оприлюднено 6-й випуск *періодичного видання «Науково-педагогічні студії»* (<http://npstudies.dnpb.gov.ua/issue/archive>). Проведено понад 20 науково-практичних, науково-інформаційних та культурно-освітніх онлайн-заходів (https://dnpb.gov.ua/ua/?post_type=events) (9 із Плану роботи НАПН України). Взято участь у 2 зарубіжних заходах (<https://naps.gov.ua/ua/press/releases/2907/>, <http://dnpb.gov.ua/ua/?news=31843>). Організовано протидію російському агресору.

Здійснено формування та розвиток галузевого інформаційного ресурсу (доступні через вебпортал бази даних та цифровий контент рідкісних видань; електронна бібліотека; ресурс «Бібліотека Нової української школи», створено сторінку «Українська мова онлайн»); забезпечено розвиток сухомлиністики, методичний супровід діяльності мережі освітянських бібліотек; створено 47 віртуальних виставок; надавався доступ до міжнародних інформаційних ресурсів Web of Science, Scopus та ін.

Водночас деякі питання, які ще більше загострилися через російсько-українську війну, залишаються нерозв'язаними або недостатньо розв'язаними: несвоєчасність підготовки та подання рукописів планової продукції; формальна робота науково-експертної ради; дехто не виконує індивідуальних планів щодо статей у фахових виданнях України, а більшість наукових працівників – у зарубіжних виданнях, що входять до баз даних Scopus та WoS; низький рівень міжнародної діяльності більшості наукових і бібліотечних працівників, насамперед участі у міжнародних проєктах/конкурсах/грантах; погіршення поповнення фонду бібліотеки друкованими виданнями; зниження кількості реальних читачів; недостатній рівень бібліографічної компетентності більшості бібліотечних працівників тощо.

Проведений аналіз результатів діяльності ДНПБ уможливорює визначення **пріоритетних завдань на 2023 р.**, а саме:

наукова, науково-організаційна робота:

- забезпечення систематичного контролю за виконанням наукових досліджень в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України;
- розроблення технічної документації щодо наукових досліджень, які розпочинаються у 2023 р.;
- підготовка індивідуальних планів роботи на 2023 р. відповідно до Орієнтовного положення про наукову роботу ДНПБ;
- своєчасне подання якісних рукописів планової продукції та висвітлення проміжних результатів дослідження;
- підвищення публікаційної активності у наукових фахових виданнях та виданнях, що входять до наукометричних баз даних Scopus та WoS;

- забезпечення належного реагування на проблеми та кризові явища, зумовлені російсько-українською війною та світовою пандемією COVID-19;
- моніторинг упровадження результатів наукових досліджень;
- здійснення бібліометричного аудиту наукової діяльності вчених НАПН України;
- активізація міжнародного співробітництва ДНПБ відповідно до індикаторів Стратегії інтернаціоналізації НАПН України на 2021–2025 рр.;
- забезпечення участі у вітчизняних і міжнародних проєктах/грантах/конкурсах;
- забезпечення своєчасної підготовки та оприлюднення наукового періодичного видання «Науково-педагогічні студії» та його поширення (включення до різних реферативних та наукометричних міжнародних баз даних, залучення до співпраці зарубіжних вчених у якості авторів та рецензентів тощо);
- підвищення фахового рівня наукових і бібліотечних працівників;
- залучення молодих вчених і бібліотекарів до роботи в ДНПБ, забезпечення їхнього професійного зростання;
- забезпечення ефективної діяльності науково-експертної ради та інформаційно-бібліотечної ради як дорадчих органів вченої ради;
- врахування результатів наукової роботи співробітників від час проходження конкурсу на заміщення вакантних посад чи атестації;
- продовження популяризації діяльності ДНПБ (на вебпорталах НАПН України та ДНПБ, у ЗМІ, соціальних мережах тощо).

Науково-інформаційна й бібліотечна діяльність:

- формування галузевого інформаційного ресурсу, насамперед в електронній формі, зокрема Науково-педагогічної електронної бібліотеки;
- поповнення та вдосконалення баз даних електронного каталогу;
- оперативне та якісне задоволення інформаційних потреб користувачів, зокрема вчених НАПН України, через забезпечення вільного й багатоаспектного доступу до галузевих ресурсів;
- інтенсифікація пошуку форм і забезпечення поповнення фонду актуальними друкованими виданнями;
- забезпечення технічного редагування наукових праць співробітників НАПН України, поданих на розгляд до Електронної бібліотеки НАПН України;
- забезпечення бібліографічного редагування за різними вітчизняними і зарубіжними стилями наукових праць співробітників ДНПБ, Президії НАПН України;
- розширення репертуару та поліпшення якості бібліотечно-бібліографічних, культурно-освітніх продуктів та послуг, насамперед в онлайн-режимі;
- збереження рідкісних видань (книжкових пам'яток), що належать до національного надбання, введення їх до наукового обігу через організацію експозиційно-виставкової діяльності тощо; продовження створення цифрового контенту рідкісних видань;
- забезпечення діяльності та наповнення віртуальних читальних залів.

Науково-методична робота:

- розширення науково-методичного супроводу діяльності бібліотек закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти;
- проведення заходів, зокрема в онлайн-форматі (семінарів, лекторіїв, тренінгів тощо) для формування професійної компетентності працівників мережі освітянських бібліотек МОН України та НАПН України;
- наповнення електронного ресурсу «Бібліотека Нової української школи» на вебпорталі ДНПБ;
- участь у підготовці офіційних документів щодо науково-методичного забезпечення освітянських бібліотек (спільно з МОН України).

Соціокультурна робота:

- організація та проведення культурно-освітніх заходів (екскурсій, лекторіїв, презентацій, акцій тощо), насамперед віртуальних;
- наповнення сторінки «Українська мова онлайн» на вебпорталі ДНПБ;
- здійснення експозиційно-виставкової роботи;
- налагодження контактів з українськими та зарубіжними бібліотеками (обмін науково-інформаційними ресурсами, проведення спільних заходів тощо).

Фінансово-господарська діяльність:

- інтенсифікація надання платних послуг з метою збільшення надходжень до спеціального фонду ДНПБ;
- організація роботи в умовах відключення комунікацій (технічне забезпечення, інформування працівників, періодичне дублювання інформації з вебпорталу та серверу на додаткових носіях тощо);
- забезпечення санітарно-гігієнічних норм в умовах воєнного стану;
- поліпшення матеріально-технічної бази (за наявності коштів): сучасна комп'ютерна техніка, гарнітура, відео- та аудіозасоби;
- здійснення подальших ремонтних робіт у приміщенні (за наявності коштів) та ін.

Підсумовуючи, зазначимо, що цей рік був для всіх нас надзвичайно важким. Але ми, попри складнощі, наполегливо працювали на науково-інформаційному фронті. Виконання професійних обов'язків в умовах війни є внеском кожного у Перемогу України. Лише згуртувавшись, об'єднавши зусилля, ми зможемо здобути перемогу над російськими загарбниками, подолати всі подальші труднощі відбудови й здійснити задумане – покращити науково-інформаційне забезпечення розвитку освіти, інтенсифікувати цифровізацію бібліотеки як наукової установи, що підвищить її конкурентоспроможність і створить позитивний імідж як в Україні, так і за її межами.

Все буде Україна!

СЕКЦІЯ 1

ПЕДАГОГІЧНА НАУКА ТА ОСВІТА В ОСОБАХ, ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ (2020–2022)

Реєстраційний номер: 0120U002093

Роки виконання: 2020–2022 рр.

Назва пріоритетного напрямку: Філософія освіти. Методологія, теорія, історія освіти і педагогіки

Проблема дослідження: Міждисциплінарний синтез галузей знань, що вивчають людину, суспільство, культуру і освіту

Науковий керівник: Л. Д. Березівська, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

ПЕДАГОГІЧНА НАУКА ТА ОСВІТА В ОСОБАХ, ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ: НАЙІСТОТНІШІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

*Л. Д. Березівська, доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України*

Найістотніші наукові результати, досягнуті в ході проведення дослідження: уперше розроблено та реалізовано Програму комплексного міждисциплінарного наукового прикладного дослідження «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії», яка складається з чотирьох підтем [1. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні крізь призму джерелознавства (1991–2017); 2. Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю»; 3. Рідкісні педагогічні видання із фонду ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (друга половина ХІХ – перша половина ХХ ст.); 4. Педагогічна біографіка як складник історії освіти] задля актуалізації історико-освітнього знання засобами джерелознавства; сформовано (дібрано, класифіковано, систематизовано) й схарактеризовано історіографічну та джерельну базу дослідження;

комплексно розглянуто проблему реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні в історико-джерелознавчому вимірі; з'ясовано, що в українській та зарубіжній історіографії немає праць, де системно висвітлено наведену тему; аргументовано, що за 1991–2017 рр. розроблено національне освітнє законодавство, нові методологічні засади удосконалення змісту загальної середньої освіти на ґрунті загальнолюдських і національних цінностей; виявлено, що на розроблення змісту загальної середньої освіти впливали суспільно-політичні, соціально-економічні чинники, розвиток педагогічної науки відповідно до потреб молодшої держави і суспільства в умовах євроінтеграційних процесів та самоідентифікації української нації; актуалізовано історико-педагогічне знання про досягнення та

кризові стани розвитку змісту загальної середньої освіти незалежної України (1991–2017) засобами джерелознавства і шляхом репрезентації 74 документів;

визначено критерії добору документів і впорядкування матеріалів про реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні (1991–2017): тематичний (систематизування документів за логікою їхнього змісту); типологічний (визначення типів документів); вибірковий (представлення певного педагогічного явища через відповідний добір); хронологічний (розміщення джерел у хронологічній послідовності у визначених межах); змістовий (відбір джерел, які відповідають заявленому типу документа (закон, доктрина, концепція, програма, стратегія, аналітичні матеріали, державний стандарт); аксіологічний (репрезентація певних освітніх цінностей);

у процесі джерелознавчого пізнання на основі розроблених критеріїв *систематизовано та класифіковано* документи (74) про реформування змісту загальної середньої освіти в Україні в добу її незалежності (1991–2017) за такими видами: *концептуального характеру*, що стали керівними (закони, доктрини, концепції, програми, стратегії, аналітичні матеріали) (26 документів); *державні стандарти* (нормативні документи) загальної середньої освіти (початкової освіти, базової і повної загальної середньої освіти) (9 документів); *концепції* (система поглядів, задумів) моделювання змісту освітніх галузей загальної середньої освіти (концепції змісту загальної середньої освіти як складника неперервної освіти, концепції змісту освітніх галузей загальної середньої освіти, концепції змісту інтегрованих курсів) (39 документів);

встановлено, що систематизовані тексти документів концептуального характеру висвітлюють становлення національної освітньої політики, розвиток ідей про зміни в змісті шкільної освіти; провідну роль учених НАПН України в розробленні вказаних праць; попри різницю в структурі, ці документи визначали на державному рівні принципи, завдання, основні напрями реформування змісту загальної середньої освіти, зокрема змісту освітніх галузей, етапи й стратегічні завдання вивчення навчальних предметів на кожному з них; *виявлено* аналітичні матеріали як новий тип документів, започатковані НАПН України у 2010 р., автори яких осмислювали стан, проблеми змісту загальної середньої освіти та прогнозували перспективні вектори його модернізації; *аргументовано*, що державні стандарти загальної середньої освіти (1991–2017) уможливили стандартизацію змісту загальної середньої освіти в умовах варіативності освітньої системи задля забезпечення єдиного освітнього простору в Україні; *з'ясовано*, що концепції моделювання змісту освітніх галузей загальної середньої освіти, які представлено переважно як проєкти, розкривають перспективне бачення розвитку окремих освітніх галузей загальної середньої освіти різними авторськими колективами та свідчить про долучення до процесів реформування широких кіл освітян; *встановлено* практичну цінність розроблених концепції освітніх галузей загальної середньої освіти, яка полягає у багатоступеневій дифузії цих документів, зокрема ключових понять і принципів, з фундаментальної педагогічної науки в прикладну (розроблення навчальних програм, методик навчання), а далі – в освітню практику;

здобуто знання про особливості дібраних матеріалів (автори, час, обставини, мета створення, фактична цінність, достовірність, репрезентативність, вплив епохи); *аргументовано*, що вони відображають інтеграційні, міждисциплінарні системно-структурні процеси в організації навчальної інформації; *доведено*, що здійснений джерелознавчий синтез документів як історико-освітніх джерел з окресленої проблеми сприяє збагаченню джерельної бази педагогічних й історико-освітніх досліджень щодо еволюції змісту загальної середньої освіти незалежної України, її актуалізації задля прогнозування проблематики досліджень із питань змістового наповнення освітнього процесу;

комплексно упорядковано бібліографічну інформацію (3130 описів) про міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання (1993–2020), присвячені аналізу творчої спадщини видатного українського педагога В. О. Сухомлинського; *виокремлено й вивчено* матеріали (програми, статті, тези, виступи, інформаційні матеріали, фільми, понад 200) 27 міжнародних і всеукраїнських педагогічних читань, присвячених В. О. Сухомлинському, що проходили з 1993 до 2020 рр., що сформульовані як «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» як засіб поширення ідей гуманістичної педагогіки (1993–2020)»; *сформовано й схарактеризовано* історіографічну та джерельну базу дослідження феномену міжнародних і всеукраїнських педагогічних читань, присвячених Василю Сухомлинському; *систематизовано і класифіковано* відібрані джерела крізь призму сучасних методологічних і теоретичних підходів; *проаналізовано* комплекс ідей і рефлексій зарубіжних (М. Біблюк, Е. Гартман, А. Коккеріль, Х. Франгос) і відомих українських учених (І. Д. Бех, А. М. Богуш, О. Я. Савченко) щодо сприйняття спадщини В. О. Сухомлинського; *визначено* їхній внесок у сухомлиністику; *введено* до активного історико-педагогічного обігу нові джерела, які збагатять знання дослідників про В. О. Сухомлинського, а також розширять наукові уявлення про вітчизняну культурно-гуманітарну сферу; *аргументовано*, що вивчений і опрацьований комплекс різних матеріалів інформаційного і аналітичного характеру відображає становлення окремого напрямку вітчизняної історико-педагогічної науки – сухомлиністику як поєднання історично важливого минулого, тобто традицій, з сучасним розвитком ідей про освіту і виховання, що часто мають інноваційний характер (наприклад, ідеї Нової української школи); *виявлено*, що провідну роль у визначенні тематики і змістовому наповненні всеукраїнських педагогічних читань, присвячених В. О. Сухомлинському, відіграли вчені НАПН України, викладачі закладів вищої освіти та громадська організація Всеукраїнська асоціація Василя Сухомлинського; *з'ясовано*, що учительство, працівники дошкільних закладів освіти, слухачі інститутів підвищення кваліфікації педагогічних працівників брали активну участь у підготовці та проведенні читань;

комплексно презентовано масив дитячих періодичних видань 20-х – початку 40-х років ХХ ст. у фонді ДНПБ («Більшовиченята» (1924–1931), «Будь наготові!» (1925–1928 рр.), «Весела бригада» (1931–1937 рр.), «Жовтень»

(1928–1941), «Піонерія» (1923–1941), «Червоні квіти» (1923–1931) та ін.); *виявлено* метадані дібраних матеріалів (роки та місце видань, склад редакційної колегії, видавця, друкарню та примітки (відомості про зміну назви, місця видання тощо); *з'ясовано*, що на шпальтах цих видань як інформаційного засобу формування комуністичного світогляду розкрито питання громадсько-політичного, освітнього та культурного життя дітей радянської доби тощо; *вміщено* відомості про досягнення учнів; події за кордоном; новини з різних галузей науки й техніки; біографічні публікації про письменників, громадських діячів; матеріали для розвитку та дозвілля дітей (загадки, ребуси, ігри, інсценівки, жарти, пісні з нотами, логічні завдання, вікторини тощо); результати дитячої поетичної та художньої творчості, листування з читачами; літературні твори українських письменників і поетів, які доповнено ілюстраціями відомих художників та графіків тощо; *визначено*, що значний інформаційний потенціал для дослідження особливостей повсякденного життя та культурно-освітніх процесів першої третини XX ст. мають публікації дітей (шкільних кореспондентів – диткорів); *доведено*, що цей масив джерел надає можливість комплексно дослідити процес формування світогляду, умови життя та загалом світ дитинства школярів 1920–1940-х років; *обґрунтовано*, що дитячі часописи є вагомим джерельним базисом досліджень з історії освіти й виховання дітей, історії літератури та художнього мистецтва в окреслений хронологічний період крізь призму ідеологічного забарвлення, радянської термінології, політичної пропаганди тоталітарного суспільства задля осмислення особливостей поступу української освіти від тоталітарного минулого до європейських демократичних цінностей в контексті суспільно-політичних, історичних, педагогічних чинників;

здійснено комплексний джерелознавчий аналіз і синтез педагогічних джерел німецькою мовою другої половини XIX – початку XX ст. у фонді ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; *систематизовано й цілісно представлено* бібліографічні описи (818) зазначених рідкісних видань як джерелознавчої основи історико-педагогічних, бібліографічних, культурологічних досліджень; *доведено*, що типологізовані німецькомовні видання окресленого періоду (офіційні, наукові, виробничо-практичні, навчальні, довідкові, літературно-художні видання, епістолярні джерела) відображають розвиток демократичних і гуманістичних ідей, особливості освітнього процесу закладів освіти, причини й наслідки реформаційних перетворень освітніх систем у німецькомовних країнах і закономірності розбудови терміносистеми педагогічної науки та освітньої практики; *аргументовано*, що поширення здобутого знання в сучасному науковому дискурсі сприятиме інформаційному забезпеченню процесу реформування української системи освіти в умовах її інтеграції до європейського і світового освітнього простору; *до наукового обігу введено* раніше невідомі та маловідомі наукові праці німецьких педагогів і психологів другої половини XIX – початку XX ст., а також матеріали та факти, що розкривають теоретико-методологічні основи професійної педагогічної освіти, організаційно-педагогічні засади професійної підготовки вчителів, діяльності

закладів освіти різних типів, реформування шкільної освіти в німецькомовних країнах тощо;

відповідно до структури (біографія, бібліографія, повнотекстові праці, фотогалерея) *створено* нові сторінки (25) електронного інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу»: Галятовський Іоаникій» <https://tinyurl.com/y4rpsy2w>, «Дзеверін Олександр Григорович» <https://tinyurl.com/mr4yt7p2>, «Орлай Іван Семенович» <https://tinyurl.com/38shbpna>, «Цвелих Тамара Іванівна» <https://tinyurl.com/yha9kef4>, «Гурліт Людвіг» <https://tinyurl.com/5n6cah6a>, «Дістервег Фрідріх-Адольф-Вільгельм» <https://tinyurl.com/ycx6zcvy>, «Зейдель Роберт» <https://tinyurl.com/k53h4zah>, «Йоганн Фрідріх Гербарт» <https://tinyurl.com/569y5hfd>, «Жан Овід Декролі» <https://tinyurl.com/mr7kxsc>, «Залужний Олександр Самійлович» <https://tinyurl.com/cw359c9c>, «Кониський Олександр Якович» <https://tinyurl.com/mrzc4axc>, «Крип'якевич Іван Петрович» <https://tinyurl.com/4d5b9d3t>, «Манжос Борис Семенович» <https://tinyurl.com/mr27uau4>, «Миронов Микола Миколайович» <https://tinyurl.com/wny7f92m>, «Рудницька Оксана Петрівна» <https://tinyurl.com/4hrfm6n7>, «Русько Олексій Микитович» <https://tinyurl.com/6mdfs5rk>, «Скрипченко Надія Федорівна» <https://tinyurl.com/32e66zmv>, «Хорас Манн» <https://tinyurl.com/32e66zmv>, «Генріх Шарельман» <https://tinyurl.com/eem72upc>, «Барвінський Олександр Григорович» <https://tinyurl.com/5n7ka7ff>, «Лубенець Наталія Дмитрівна» <https://tinyurl.com/5n7ka7ff>, «Шарль-Мішель де Л'Епе» <https://tinyurl.com/bdcwn8mb>, «Мейман Ернст Фрідріх» <https://tinyurl.com/5d9d8n6v>, «Савченко Олександра Яківна» <https://tinyurl.com/4s6r3hsx>, «Шерстюк Григорій Пилипович» <https://tinyurl.com/5n7ka7ff> відповідно до структури; *оновлено* сторінки (23) цього ресурсу: «Чепіга (Зеленкевич) Яків Феофанович» <https://tinyurl.com/ye27zpm>, «Ряппо Ян Петрович» <https://tinyurl.com/28jmsnmk>, «Монтессорі Марія» <https://tinyurl.com/yxteswt9>, «Музиченко Олександр Федорович» <https://tinyurl.com/yckwz6a2>, «Пирогов Микола Іванович» <https://tinyurl.com/4w9762c7>, «Ананьїн Степан Андрійович» <https://tinyurl.com/ykmhvep8>, «Грищенко Микита Минович» <https://tinyurl.com/bp74r47x>, «Лубенець Тимофій Григорович» <https://tinyurl.com/mwh6unvm>, «Алчевська Христина Данилівна» <https://tinyurl.com/kpy5ky7f>, «Русова Софія Федорівна» <https://tinyurl.com/jk24zawk>, «Юркевич Памфіл Данилович» <https://tinyurl.com/mr3kfzre>, «Драгоманов Михайло Петрович» <https://tinyurl.com/4fj6dvbm>, «Френе Селестен» <https://tinyurl.com/yetz66yj>, «Захаренко Олександр Антонович» <https://tinyurl.com/strn64t7>, «Коменський Ян Амос» <https://tinyurl.com/y5zyxf62c>, «Лай Фільгельм Август» <https://tinyurl.com/mpzpxfw3>, «Науменко Володимир Павлович» <https://tinyurl.com/4yeuw5fh>, «Резнік Яків Борисович» <https://tinyurl.com/3zsnkjhd>, «Руссо Жан-Жак» <https://tinyurl.com/5n7ka7ff>, «Сікорський Іван Олексійович» <https://tinyurl.com/e6466j5r> «Сковорода

Григорій Савич» (<https://tinyurl.com/3hskuhbr>, «Фребель Фрідріх Вільгельм» <https://tinyurl.com/ykfu5mp3>, «Чавдаров Сава Христофорович» <https://tinyurl.com/5e9m4rzzr>;

доведено, що цифровий ресурс сприяє задоволенню інформаційних потреб сфери освіти, педагогіки в історико-біографічній інформації, поглибленню знання про життя та діяльність, погляди та світоглядні цінності педагогів і освітян минулого, поширенню демократичних і гуманістичних ідей про розвиток української і зарубіжної освіти; є інформаційним супроводом історико-педагогічної науки, зокрема забезпечує джерельну базу для написання дисертацій, планових наукових досліджень, бакалаврських і магістерських робіт, підручників з історії освіти та педагогіки; уможлиблює якісне проведення масових науково-практичних заходів, присвячених творчій діяльності тих чи інших педагогів й освітніх діячів; ознайомлює дослідників із фондом ДНПБ, зокрема з педагогічними джерелами; *аргументовано*, що постійно поповнюваний електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» як невід'ємний складник національного цифрового гуманітарного простору є ефективною формою поширення біографічних знань задля підвищення духовної культури суспільства в умовах глобальних цивілізаційних викликів, допомагає зміцненню національної ідентифікації громадян, консолідації українського суспільства, збереженню історичної пам'яті народу;

уточнено: методику джерелознавчого аналізу й синтезу (прочитання тексту; встановлення часу, місця, авторства, обставин та автентичності джерела; тлумачення тексту; визначення вірогідності джерела, його надійності, наукової значущості); персонально-особистісний і диференційований підхід дослідників до розгляду й інтерпретації ідей В. О. Сухомлинського, який полягає в застосуванні нових понять та термінів (філософія дитинства, екологія людини, дитинолюбство, олюднення знань тощо) як стосовно історико-педагогічних феноменів, так і актуальних педагогічних проблем; інформацію про ключові поняття дослідження (педагогічне джерелознавство, педагогічна бібліографія, педагогічна біографіка; зміст загальної середньої освіти, реформування змісту загальної середньої освіти, державний стандарт загальної середньої освіти, освітні галузі, базовий навчальний план, початкова освіта, базова середня освіта, профільна середня освіта; мета та завдання, зміст і структура загальної середньої освіти; принципи побудови навчальних програм з мови та літератури; форми, методи, засоби навчання; освітньо-виховні ідеали, екологія дитинства, культурологічні виміри освіти, батьківська педагогіка, культура потреб особистості, філософія освіти, здоров'я через освіту; рідкісні видання, дитяча періодика, довідкові видання, німецькомовні педагогічні видання, педагогіка вільного виховання, експериментальна педагогіка, демократична педагогіка, громадянське виховання, трудова школа, народна школа, теорія «нового» виховання і «нових» шкіл та ін. тощо);

набули подальшого розвитку: теоретико-методологічні підходи (історіографічний, термінологічний аналіз, джерелознавчий пошук, предметно-цільовий аналіз друкованих та електронних видань, наукова джерелознавча

критика (аналіз і синтез), міждисциплінарний герменевтичний, інтерпретаційний, мережевий та ін.) до здійснення джерелознавчих досліджень як невіддільної частини історико-педагогічних студій; систематизоване опрацювання масивів наукової інформації, зокрема використання дворівневої структури науково-допоміжного бібліографічного показника (вербальної та візуальної), зорієнтованої на різні категорії користувачів (всі виконавці); технологія створення цифрових освітянських біографічних ресурсів для збереження національної педагогічної пам'яті; критерії добору документів для створення й доповнення персональних сторінок інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» (видовий, змістовий, хронологічний) та критерії упорядкування документів (за визначеними рубриками з можливістю їх розширення, в бібліографічних списках – в алфавітній та хронологічній послідовності); знання про біографію (життєвий шлях, наукова, науково-педагогічна та громадська діяльність) відомої української вченої О. В. Сухомлинської (узагальнено бібліографічну інформацію (1009 описів) про праці педагога та публікації про її життя й діяльність);

розроблено концепцію і продовжено наповнення віртуального читального залу Фонду Василя Сухомлинського з метою цілісного представлення розвитку сухомлиністики в освітньо-науковому просторі України та світу (<https://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chyitalni-zaly/virtualnyy-chyitalnyy-zal-fondu-v-o-sukhomlynskoho/>).

За результатами НД оприлюднено **понад 250 наукових праць**, зокрема: монографії – 7, електронні ресурси – 1, збірники матеріалів наукових заходів – 6, хрестоматії – 1; бібліографічні показники – 2, біобібліографічні показники – 3, каталоги – 1, енциклопедії – 4; статті – 71 (із них: 6 – у виданнях, що індексуються у Scopus і Web of Science Core Collection; 51 – у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 14 – у наукових виданнях, що індексуються в наукометричних базах даних, окрім Scopus і Web of Science Core Collection); матеріали і тези наукових заходів – 163 (в українських виданнях – 142, у зарубіжних – 21); створено нові й оновлено наявні сторінки електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» (48)¹;

Упровадження проміжних результатів НД здійснювалося під час участі в **123 всеукраїнських і міжнародних заходах**, зокрема включених до Плану роботи НАПН України^{2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9}; реалізації **онлайн-проектів**: «Ми стоїмо на

¹ <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliografichni-resursy/vydatni-pedahohy/>

² <http://dnpb.gov.ua/ua/?events=24393>

³ <https://dnpb.gov.ua/ua/?events=25400>

⁴ <https://dnpb.gov.ua/ua/naukovi-zakhody/konferentsiyi/pro-tvorchyy-dosvid-vchyteliv-i-shkilnykh/>

⁵ <https://dnpb.gov.ua/ua/naukovi-zakhody/kruhli-stoly/do-30-richchya-vseukrayinskoyi-asotsiatsiyi-vasylya-sukhomlynshoho/>

⁶ <http://dnpb.gov.ua/ua/?events=29738>

⁷ <http://dnpb.gov.ua/ua/?news=29614>; <http://dnpb.gov.ua/ua/?events=28591>

⁸ <https://dnpb.gov.ua/ua/30444-2/>

⁹ <http://dnpb.gov.ua/ua/?news=32090>

плечах наших попередників: Видатні педагоги-ювіляри» (14 дописів)¹, «Педагоги України: пам'ятаємо, шануємо!» (22 дописи)² «Читаймо Сухомлинського онлайн» (57 дописів)³, «Афоризми Сухомлинського» (53)⁴, «Sukhomlinsky News» (24 дописи)⁵ «Казки В. О. Сухомлинського у підручниках та посібниках О. Я. Савченко» (12 дописів)⁶, «Дитина – частина природи» (12 дописів)⁷; оновлення профілю відділу педагогічного джерелознавства та біографістики в Google Scholar (h-індекс – 35)⁸.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (1991–2017): ІСТОРИКО- ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ

*Л. Д. Березівська, доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, директор, головний науковий
співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики*

У процесі історико-джерелознавчого пізнання проблеми реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні з'ясовано, що в українській та зарубіжній історіографії немає праць, де системно висвітлено наведену тему. Для реалізації мети дослідження з використанням джерелознавчого підходу як провідного виявлено й схарактеризовано документи (закони, програми, доктрини, концепції, стандарти) та аналітичні матеріали, у яких відображено концептуальні засади реформування змісту загальної середньої освіти задля встановлення їхньої інформативної цінності [1; 2; 3; 6].

Обґрунтовано, що у 1991–2017 рр. розроблено національне освітнє законодавство, нові методологічні засади удосконалення змісту загальної середньої освіти у руслі інтенсифікації творчої педагогічної думки щодо його перспективного розвитку на основі загальнолюдських і національних цінностей. Провідну роль у цьому процесі відіграли вчені НАПН України. Доведено, що документи містять інформацію про кардинальні зміни в змісті загальної середньої освіти: від проголошення нових принципів його формування (національний, демократичний, гуманістичний, диференціації й індивідуалізації, гуманітаризації, дитиноцентричний, науковий, стандартизації, наступності, варіативності та ін.) до розвитку та конкретизації їх [9].

Вагомим здобутком першого (1991–2002) періоду національної самоідентифікації в загальній середній освіті стали нормативно-правові документи: Концепція середньої загальноосвітньої школи України, 1991; Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття»), 1993;

¹ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/3935401933178782/>

² https://www.facebook.com/hashtag/педагоги_україни

³ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4777938782258422/>

⁴ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4333021856750119/>

⁵ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4096674477051526/>

⁶ <https://www.facebook.com/240019389383740/posts/4177507325634907/>

⁷ https://www.facebook.com/hashtag/дитина_частина_природи

⁸ <https://scholar.google.com.ua/citations?user=eA9i0W0AAAAJ&hl=ru>

Концепція державного стандарту загальної середньої освіти в Україні, 1996; Закон України «Про загальну середню освіту», 1999; Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа), 2001 та ін. [5; 7].

Другий (2002–2013) період формування державної політики щодо розвитку загальної середньої освіти в новому методологічному й соціально-економічному контексті ознаменовано схваленням і впровадженням таких стратегічних документів: Національна доктрина розвитку освіти, 2002; Концепція профільного навчання в старшій школі, 2003, 2009, 2013; Концепція розроблення нової редакції Державного стандарту початкової загальної освіти, 2010; Біла книга національної освіти України, 2010; Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, 2011; Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, 2013 та ін. [4; 7].

Третій (2013–2017) – період комплексної модернізації загальної середньої освіти збагачено стратегічними документами: Про зміст загальної середньої освіти: науково-аналітична доповідь НАПН України, 2015; Концепція середньої загальноосвітньої школи України, 2015; Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, 2016; Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні, 2016; Закон України «Про освіту», 2017 та ін. [1; 7].

Джерелознавче дослідження праць творців (М. С. Вашуленко, В. Г. Кремень, О. І. Ляшенко, Ю. І. Мальований, О. Я. Савченко та ін.) національного освітнього законодавства дозволило виокремити і систематизувати знання про особливості дібраних матеріалів (автори, час, обставини, мета створення, фактична цінність, достовірність, репрезентативність, вплив епохи). Виявлені документи, статті їхніх розробників про реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні мають велике значення для відтворення реальної картини досліджуваного процесу. З'ясовано, що на розроблення змісту загальної середньої освіти впливали суспільно-політичні, соціально-економічні чинники, розвиток педагогічної науки відповідно до потреб молодшої держави і суспільства в умовах євроінтеграційних процесів та самоідентифікації української нації.

Список використаних джерел

1. Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017) : [хрестоматія] / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Березівська Л. Д., Гавриленко Т. Л., Сухомлинська О. В. та ін. ; наук. ред.: Березівська Л. Д., Сухомлинська О. В.]. Вінниця : Твори, 2022. 582 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731413/> (дата звернення: 31.10.2022).
2. Березівська Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в незалежній Україні: національне законотворення (1991–2017). *Імплементация європейських стандартів в українські освітні дослідження* : зб. матеріалів V Міжнар. наук. конф. Української асоц. дослідників освіти, 24 черв. 2021 р. / за ред. С. Щудло, О. Заболотної, Л. Загоруйко. Дрогобич, 2021. С. 23–26. URL: https://drive.google.com/file/d/1cHa4rnV7oi5T5xf_tAjb8_6b4hUsJx5G/view (дата звернення: 31.10.2022).
3. Березівська Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в Україні у ХХ столітті крізь призму джерелознавства : наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України,

Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2019. 251 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/716674/>; <http://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=20781> (дата звернення: 31.10.2022).

4. Березівська Л. Д. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні (1991–2013): історико-джерелознавчий аспект. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2021. С. 27–29. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=30107> (дата звернення: 31.10.2022).

5. Березівська Л. Д. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні в напрямі національної самоідентифікації (1991–2002 роки): історико-джерелознавчий аспект. *Інновац. педагогіка*. 2021. Вип. 33, т. 2. С. 9–15. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/33-2.1>. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/33/part_2/3.pdf (дата звернення: 09.10.2022).

6. Березівська Л. Д. Реформування шкільної освіти в Україні в умовах державотворення (початок 90-х років XX ст.). *Молодь і ринок*. 2011. № 6. С. 17–21.

7. Berezivska L. D. Periodization of the reform of general secondary education in the independent Ukraine (1991–2017). *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2020. Vol. VIII (92), Iss. 228. P. 15–17. URL: https://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/ped_psy_viii_228_92.pdf (last access: 09.10.2022).

8. Berezivska L. Secondary education reform in the independent Ukraine (1991–2017): concepts, programmes, doctrines and strategies. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2019. Vol. 7 (76), Iss. 187. P. 20–22. URL: http://seanewdim.com/uploads/3/4/5/1/34511564/ped_psy_vii_187_76.pdf (last access: 09.10.2022).

9. Berezivska L. D. Secondary education reform in the independent Ukraine: national lawmaking (1991–2017). *Ricerche di Pedagogia e Didattica. Journal of Theories and Research in Education*. 2020. [S. l.], Vol. 15, № 1. P. 53–69. URL: <https://rpd.unibo.it/article/view/10501>. DOI: <https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/10501> (last access: 09.10.2022).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК «МІЖНАРОДНІ ТА ВСЕУКРАЇНСЬКІ ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ «ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ З СУЧАСНІСТЮ» (1993–2020) ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ПРОЄКТ

*О. В. Сухомлинська, доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН
України, головний науковий співробітник сектору сухомлиністики відділу
педагогічного джерелознавства та біографістики*

Цього року завершено проєкт створення науково-допоміжного бібліографічного покажчика, присвяченого міжнародним і всеукраїнським педагогічним читанням «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю», що проводяться 19 років поспіль. На сьогодні їх число досягло 29, а до бібліографічного покажчика ввійшли 27 – з 1993 до 2000 рр.

Підготовлений у відділі педагогічного джерелознавства та біографістики, він являє собою складник бібліографічного репертуару, присвяченого видатному педагогові, включає велику кількість різного роду інформаційних матеріалів про життя, педагогічну і художню спадщину Василя Олександровича. До репертуару належать 12 біобібліографічних та

бібліографічних показчиків, які є помітним внеском не лише у довідкову літературу про педагога, а й у вітчизняну довідкову літературу в цілому.

У процесі роботи над проєктом ми проаналізували тематику та зміст бібліографічних показчиків, у яких знайшли відображення міжнародні і всеукраїнські педагогічні читання [1]. Суттєвим їхнім недоліком з огляду на мету нашого проєкту є несистемне і досить хаотичне представлення окремих матеріалів, розміщення описів в різні рубрики, що перешкоджає цілісному сприйняттю всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» як окремого феномену сучасної історико-педагогічної науки – сухомлиністики.

У 2018 р. побачило світ видання «В. О. Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження: біобібліографічний показчик», де педагогічні читання вперше виокремлено в рубрику: «Всеукраїнські педагогічні читання “В. О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю”» [2, с. 326–338], вони лише названі, але їхній зміст не розкрито.

Відтак на часі постало створення науково-допоміжного показчика як окремого складника педагогічного репертуару, присвяченого Василеві Сухомлинському. До показчика «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю” (1993-2020)» увійшло 3130 назв джерел, і зокрема скажімо, тематичні видання, тобто тематичні номери або підбірки в періодичних виданнях – журналах, вісниках, збірниках наукових праць закладів вищої освіти та обласних інститутів підвищення кваліфікації педагогічних працівників, а також, зрідка, окремих книгах чи посібниках [3]. Для різноаспектного розкриття змісту та полегшення користування ним подано допоміжні показчики: Іменний показчик, Показчик назв опублікованих статей, Показчик закладів, де відбувалися читання.

Цей проєкт вважаємо інноваційним, тому що, по-перше, він не лише присвячений одній персоналії, а й єдиній тематиці – педагогічним читанням як власне на пряму сухомлиністики, який виділено з усього масиву матеріалів про В. Сухомлинського і відповідно описано. По-друге, кожне з 27-ми розглянутих читань мало свою тему (тобто різнилося за змістом), яка, з одного боку, розкриває певні аспекти творчої спадщини педагога, а з іншого – відображає окремі напрями педагогічної науки, як-от: загальна педагогіка, виховання, освіта, історія педагогіки. Відтак у тематиці і змісті читань ідеї Василя Сухомлинського розглянуто крізь призму актуальних проблем, що поставали перед освітою і, відповідно, педагогічною наукою в ті чи інші роки – з 1993 до 2020 р. [4].

Іще однією характерною ознакою проєкту є широка участь у роботі педагогічних читань українських освітян. З різних регіонів України та зарубіжжя їх майже 2000 осіб тих, які пов'язують творчість педагога з вирішенням актуальних питань педагогічної науки і практики, тобто в своїй науковій роботі поєднують традиції з новими підходами до організації педагогічного процесу.

Значним здобутком читань вважаємо також залучення зарубіжних педагогів з Німеччини, Греції, Польщі, Китаю, Австралії, Болгарії та інших,

педагогів, завдяки яким ідеї української гуманістичної педагогіки поширюються у зарубіжжі.

Отож вважаємо, що бібліографічний показчик «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю” (1993–2020)» представляє цілісний, окремий напрям сухомлиністики, яка своєю чергою є складником вітчизняної історико-педагогічної науки.

Список використаних джерел

1. Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020): наук.-допом. бібліогр. показч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [упоряд.: Сухомлинська О. В., Сухомлинська Л. В., Страйгородська Л. І. та ін.; наук. консультант Сухомлинська О. В.; наук. ред. Березівська Л. Д.; бібліогр. ред. Демида Є. Ф.]. Вінниця: ТВОРИ, 2022. 457 с. URL: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/pedahohichni_chytannya_pokazhchyk-2022.pdf (дата звернення: 03.10.2022).
2. Сухомлинська, О. В. Тематична спрямованість Міжнародних і всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю». *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України*: матеріали звіт. наук.-практ. конф. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, 21 груд. 2021 р., Київ / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця: ТВОРИ, 2021. С. 29–30. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2021/12/abstracts_collection_2021.pdf (дата звернення: 03.10.2022).
3. Сухомлинська, О. В. Відображення змісту всеукраїнських педагогічних читань «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020) у бібліографічних показчиках, присвячених педагогові. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки*: зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. за результатами наук. дослідж. у 2020 р., 17 груд. 2020 р., Київ / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2020. С. 28–29. URL: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2020/12/abstracts_collection_2020.pdf (дата звернення: 03.10.2022).
4. Василь Олександрович Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження: біобібліогр. показч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; упоряд. О. В. Сухомлинська, Л. Д. Березівська, Л. І. Страйгородська та ін. Вінниця: Твори, 2018. 395 с. URL: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2018/06/Sukhomlynskyi_pokazhchyk_2018.pdf (дата звернення: 03.10.2022).

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ КОНТЕНТУ СТОРІНКИ «ШАРЛЬ-МІШЕЛЬ ДЕ Л'ЕПЕ» ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ» ДНПБ УКРАЇНИ ІМ. В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

*О. П. Міхно, доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу педагогічного джерелознавства та біографістики*

Електронний інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу» ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського фахівці бібліотеки розробляють у межах наукового дослідження «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії» (2020–2022 рр. – керівник Л. Д. Березівська) [1]. Станом на кінець 2022 р. на ресурсі представлено персоналії 79 педагогів: 60 українських і 19 зарубіжних, серед яких –

французький священник і педагог, один із основоположників сурдопедагогіки Шарль-Мішель де Л'Епе.

У процесі джерелознавчої евристики з'ясовано, що створити персональну сторінку «Шарль-Мішель де Л'Епе (1712–1789)» відповідно до усталеної структури неможливо через брак джерел для розділів «Бібліографія публікацій педагога», «Бібліографія публікацій про педагога», «Повнотекстові публікації». Відтак сторінку структуровано у такий спосіб:

- «Біографія» (вперше на основі зарубіжних і українських джерел створено біографію Шарля-Мішеля де Л'Епе);
- «Бібліографія праць де Л'Епе та про нього» (представлено три праці педагога з покликаннями на доступ до їх оцифрованих варіантів у мережі Інтернет та дві повнотекстові праці про нього);
- «Фотогалерея» (8 зображень: два портрети педагога, три обкладинки його праць, три французькі освітні листівки кін. XIX – поч. XX ст. із циклу про благодійників людства із покликаннями на джерела зображень);
- «Вшанування пам'яті» (фото пам'ятників абату де Л'Епе у Франції та США з інформацією про місце та час встановлення, фото меморіальної дошки та кенотафу в Парижі з покликаннями на джерела фото, відео «Абат де Л'Епе – Батько глухих» проєкту Харківської гуманітарно-педагогічної академії «Віртуальна подорож у педагогічне минуле» з відповідним покликанням на відеохостинг «Ютуб»).

Встановлено, що у процесі створення нових персональних сторінок ресурсу «Видатні педагоги України та світу» можливі зміни в усталеній структурі сторінки з метою адекватного представлення персоналії педагога на підставі наявних джерел. З'ясовано, що поєднання текстового й візуального контенту, зокрема відео, наявність покликань на повнотекстові праці вченого сприяє створенню «наукового портрету» педагогічної персоналії. Аргументовано, що зібрані й систематизовані матеріали слугуватимуть популяризації педагогічної спадщини Шарля-Мішеля де Л'Епе, здійсненню подальших розвідок з історії спеціальної освіти. Поділяю висновок, що презентація життєписів видатних педагогів у формі персональних сторінок як складників електронного ресурсу є ефективним засобом популяризації вітчизняного та зарубіжного історико-педагогічного досвіду [2].

Список використаних джерел

1. Видатні педагоги України та світу [Електронний інформ.-бібліогр. ресурс] / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [наук. керівник проєкту Л. Д. Березівська]. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : [офіц. сайт]. Київ, 2020. URL: <https://tinyurl.com/5n7ka7ff> (дата звернення: 22.09.2022).
2. Creation of information and bibliographic resource «Outstanding educators of Ukraine and the world» and its influence on the development of digital humanities / Berezivska L. D., Pinchuk O. P., Hopta S. M., Demyda Y. F., Sereda K. V. *Інформ. технології і засоби навчання = Information Technologies and Learning Tools*. 2022. Т. 87, № 1. С. 1–17. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4825> (дата звернення: 20.09.22).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК «ПЕДАГОГІЧНІ ВИДАННЯ НІМЕЦЬКОЮ МОВОЮ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX ст. – 1917 р. У ФОНДІ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО»: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

*Л. М. Дяченко, кандидат педагогічних наук, старший науковий
співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики*

Науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» підготовлено за результатами виконання наукового дослідження «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії» (2020–2022 рр. – керівник Л. Д. Березівська) та оприлюднено в 2022 р. на сторінках Електронної бібліотеки НАПН України та на вебпорталі ДПНБ України [1]. У покажчику зібрано й систематизовано 818 бібліографічних записів педагогічних видань німецькою мовою, опублікованих із 1850 до 1917 рік, та які належать до колекції «Видання XVII – початку XX ст. іноземними мовами» фонду ДНПБ. Кожен з них подано з перекладом назв видань на українську мову.

Зміст покажчика укладено з урахуванням класифікаційних ознак розподілу видань на види за характером інформації. На основі аналізу змісту німецькомовних педагогічних видань вищевказаного періоду бібліографічні записи згруповано в сім розділів, у межах яких виділено підрозділи: 1) офіційні видання – нормативно-правові, нормативні, нормативно-інструктивні видання; 2) наукові видання – монографії; дисертації та автореферати дисертацій; тези доповідей, повідомлень; матеріали конференцій, з'їздів, симпозіумів, засідань, звітів; збірники наукових праць; 3) виробничо-практичні видання – практичні поради й посібники, методичні рекомендації та методичні посібники; 4) навчальні видання – навчальні програми та плани, конспекти лекцій, підручники для закладів вищої та загальної середньої освіти, навчально-методичні та навчально-наочні посібники, хрестоматії, практикуми, робочі зошити; 5) довідкові видання – енциклопедії, словники, довідники, каталоги; 6) літературно-художні видання, серед яких твори письменників німецькомовних країн та інших країн Європи й Америки, перекладені німецькою мовою, а також збірники казок для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, повчальні історії й оповідання для школярів та їхніх батьків; 7) епістолярні джерела, зокрема листи відомих філософів і педагогів та адресовані їм листи.

Підкреслимо, що *вперше* у вітчизняній бібліографії систематизовано й цілісно представлено бібліографічні описи педагогічних видань німецькою мовою другої половини XIX – початку XX ст. як джерелознавчої основи історико-педагогічних, бібліографічних та біографічних досліджень; *уточнено* зміст педагогічних понять, які виникли у процесі оновлення підходів до теорії і практики освітньої діяльності в німецькомовних країнах на межі XIX – XX ст.; *до наукового обігу введено* раніше невідомі та маловідомі наукові праці німецьких і австрійських педагогів і психологів другої половини XIX – початку

XX ст., а також матеріали та факти, що розкривають теоретико-методологічні основи професійної педагогічної освіти, організаційно-педагогічні засади професійної підготовки вчителів, особливості діяльності закладів освіти різних типів, процеси реформування шкільної освіти в німецькомовних країнах тощо.

Вважаємо, що звернення науковців до інноваційного інформаційного ресурсу, яким є науково-допоміжний бібліографічний показник «Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського», дасть змогу забезпечити аргументованість і змістовність результатів історико-педагогічних, бібліографічних та біографічних досліджень.

Список використаних джерел

1. Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського : наук.-допом. бібліогр. показч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [упоряд.: Дяченко Л. М., Кропачева Н. М.; наук. ред. Березівська Л. Д.; бібліогр. ред. Кропачева Н. М.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 214 с. URL: <http://dnppb.gov.ua/ua/?ourpublications=31683>; <https://lib.iitta.gov.ua/731414/> (дата звернення: 10.10.2022).

КОНЦЕПЦІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ: ІСТОРИКО-ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

А. П. Дурдас, доктор філософії, науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

Під час виконання історико-педагогічного дослідження важливими є добір, обґрунтування та систематизація його джерельної бази. На думку, Л. Д. Березівської, «основу історико-педагогічних досліджень становить джерельна база, тобто сукупність дібраних, систематизованих і класифікованих джерел як носіїв інформації про педагогічне минуле» [2].

У процесі джерелознавчого пошуку з'ясовано, що за незалежної України науковці розробили дві концепції навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: Концепція навчання іноземних мов у середній загальноосвітній 12-річній школі (2004); Концепція навчання другої іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах (2005). Ці документи представлено у «Антології текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017)» (2022).

З'ясовано, що основною метою навчання іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетенції, що означає оволодіння мовою як засобом міжкультурного спілкування, розвиток умінь використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу [1; 3]. Ця мета передбачає досягнення школярами такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування в усній (говоріння, аудіювання) та писемній (читання, письмо) формах у межах визначених комунікативних сфер, тематики ситуативного мовлення та на основі вивченого мовного і мовленнєвого матеріалу [1; 4].

Концепція навчання іноземних мов у середній загальноосвітній 12-річній школі (2004) спирається на фундаментальні досягнення сучасних дидактичної, психологічної та методичної наук, враховує те, що різні точки зору функціонують на основі взаємодоповнюваності та набувають максимальної ефективності за певних умов організації навчального процесу [1; 4]. Концепція визначає особливості змісту навчання на кожному етапі, визначає основні принципи системи навчання та основні засоби навчання [1; 4].

Концепцію навчання другої іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах (2005) призначено для загальноосвітніх навчальних закладів, в яких другу іноземну мову вивчають з 5-го класу [1; 3]. Вона передбачає три етапи: 1) перший (початковий): 5–6 класи; 2) другий (середній): 7–9 класи; 3) третій (завершальний): 10–12 класи [1; 2]. У документі зазначено основні цілі і завдання навчання, принципи навчання, зміст навчання, а також теми, ситуації, країнознавча інформація та основні вимоги до рівня володіння другою іноземною мовою.

Виявлено, що особливості навчання іноземним мовам в загальноосвітніх навчальних закладах мають відобразитись в основних засобах навчання – навчально-методичних комплектах, до яких належить підручник, робочий зошит з друкованою основою, книжка для вчителя, а також варто широко використовувати сучасні інформаційні (електронні) засоби навчання, книжки для читання, аудіо- та відеоматеріали, тестові завдання тощо.

Отже представлені у хрестоматії документи не втратили актуальності й досі слугують дороговказом для вчителів іноземної мови у їхній роботі у закладах середньої освіти. В історико-освітньому аспекті вони відображають розуміння того, що зміст навчання іноземних мов у середній школі залежить від соціально-економічного рівня розвитку держави та її потреб щодо якості володіння іноземною мовою, а відтак – із соціальним замовленням суспільства і детермінується певним станом його історичного розвитку.

Список використаних джерел

1. Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017) : [хрестоматія] / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Березівська Л. Д., Гавриленко Т. Л., Міхно О. П., Сухомлинська О. В. та ін. ; наук. ред.: Березівська Л. Д., Сухомлинська О. В.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 582 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731413/> (дата звернення: 10.10.2022).
2. Березівська Л. Д. Джерельна основа історико-педагогічних досліджень як методологічна проблема [Електронний ресурс]. *Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень* : зб. матеріалів наук.-методол. семінару, 25 жовт. 2017 р. / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2017. С. 6–7. URL: http://lib.iitta.gov.ua/709274/1/organization_and_conducting_researches.2017.pdf (дата звернення: 10.10.2022).
3. Редько В., Басай Н. Концепція навчання другої іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2005. № 2. С. 24–31.
4. Концепція навчання іноземних мов у середній загальноосвітній 12-річній школі / Редько В., Басай Н., Тімченко О., Маленьких І. *English*. 2004. № 6. С. 3–8.

ДИТЯЧИЙ ЧАСОПИС «ЖОВТЕНЯ» ЯК ВИХОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ РАДЯНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ

*С. В. Тарнавська, кандидат історичних наук, старший науковий
співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики*

Дитяча періодика є важливим складником джерельної бази історико-педагогічних студій, оскільки містить різнопланову інформацію про освітні процеси та явища. У результаті наукового дослідження «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії» (2020–2022) фахівці відділу педагогічного джерелознавства та біографістики під керівництвом доктора педагогічних наук, професора Л. Д. Березівської упорядкували каталог «Українські дитячі періодичні видання 20-х – початку 40-х років ХХ ст. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» [1], у якому представлено бібліографічні відомості про дитячі часописи, що зберігаються у книгосховищі установи.

У проаналізований період відбулося становлення та активне функціонування радянської тоталітарної системи. Комуністична ідеологія панувала у всіх сферах суспільного життя, зокрема й в освіті та вихованні дітей – нового радянського покоління. Дитячі періодичні видання відігравали неабияку інформаційну роль у здійсненні пропаганди та насадженні комуністичних постулатів. Одним із таких інструментів радянського політичного режиму був часопис «Жовтень» [2]. Заснований як друкований орган Центрального бюро комуністичного дитячого руху та Народного комісаріату освіти, він виходив друком раз на місяць протягом 1928–1941 рр. у Харкові та Києві. Читачами були діти старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. У 1935 р. цей журнал об'єднали із журналом «Тук-тук», зберігши назву «Жовтень». Під час війни видавництво часопису тимчасово призупинили, а в 1945 р. відновили у Києві під новою назвою – «Барвінок».

У процесі дослідження з'ясовано, що журнал «Жовтень» мав літературно-художнє спрямування, його основне змістове наповнення – оповідання, казки, вірші відомих українських поетів та письменників, зокрема В. Бичка, Я. Гримайла, О. Донченка, Н. Забіли, О. Іваненко, М. Коцюбинського, А. Малишка, П. Панча, М. Пригари, В. Сосюри, М. Трублаїні, Т. Шевченка, І. Франка, Лесі Українки та багатьох інших. Аналіз тематичного діапазону творів свідчить, що значну увагу (а це зумовлено активними процесами колективізації та індустріалізації) приділяли галузям сільського господарства та промисловості. Чимало було й творів політичної та військової тематики, де відображено події жовтневої революції, могутність та здобутки радянської армії, діяльність очільників партії та військових. Такий підхід, звичайно, впливав на формування «патріотичної» свідомості та бойового духу. Також на сторінках часопису утверджували негативне ставлення до релігії та церкви, яке наполегливо пропагувала партія. Дітей виховували на засадах комуністичної доктрини, за моделлю дорослого життя, ретранслюючи суспільно-політичні процеси та явища в дитячій літературі.

Виявлено, що у журналі розміщено низку пропагандистських дописів біографічного характеру про політичних функціонерів, партійне керівництво. Такі матеріали мали на меті сприяти формуванню у дітей ідеалістичних образів вождів і народних героїв. Також часопис містить тексти про відомих діячів народного господарства, передовиків виробництва, які були зразком для наслідування. Окрім того, на шпальтах видання висвітлено інформацію про життя та творчість знаних письменників і поетів, звісно, з певним підтекстом. Зокрема, у матеріалах про Лесю Українку чи Т. Шевченка увагу акцентовано на їхніх антиімперських творах, на їхніх мріях про вільне й щасливе життя, які нарешті «втїлилися» в радянській країні.

Отже, змістове наповнення часопису «Жовтень» свідчить про величезний вплив комуністичної ідеології на виховання дітей. Дослідження дитячої періодици 20-х – початку 40-х років ХХ ст. дасть змогу розширити бачення про роль тоталітарного режиму у формуванні свідомості молодого покоління, сприятиме переосмисленню та об'єктивному аналізу тогочасних процесів і явищ в освітній галузі. Особливо сьогодні, в умовах російсько-української війни, дедалі актуальнішою стає потреба вивчення радянської системи освіти, зокрема через призму джерелознавства, для розуміння витоків та засад російської політичної пропаганди.

Список використаних джерел

1. Українські дитячі періодичні видання 20-х – початку 40-х років ХХ ст. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського : каталог / НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Тарнавська С. В., Хопта С. М., Якобчук Н. О., Василенко С. Б. ; авт. вступ. ст. Коляда Н. М. ; наук. ред. Березівська Л. Д.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 339 с. URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/?ourpublications=32243> (дата звернення: 03.11.2022).

2. Жовтень : журн. для дітей старшого дошк. та молодшого шк. віку / орган ЦБ Комдитруху та Наркомосвіти ; орган ЦК ЛКСМУ та НКО. Харків : Вид-во «Робітничої газети Пролетар» ; Київ : Молодий Більшовик ; Харків : Дитвидав ЦК ЛКСМУ ; Київ : Вид-во дитячої літератури ЦК ЛКСМУ, 1928–1941.

СТОРІНКА «ГРИГОРІЙ ПИЛИПОВИЧ ШЕРСТЮК (1882–1911)» ЯК СКЛАДНИК ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ»

Н. О. Якобчук, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

Електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» є результатом копіткої роботи науковців ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, задля популяризації найкращих здобутків педагогічної та психологічної науки України й зарубіжних країн, презентації життєпису, діяльності та творчої спадщини видатних науковців та упровадження їхніх ідей в практику.

У 2022 р. в межах теми наукового дослідження «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії» (науковий керівник Л. Д. Березівська) оновлено наявні та створено нові сторінки персоналій педагогів [2]. Серед них важливе значення має сторінка «Григорій Пилипович

Шерстюк (1882–1911)». Її розроблення приурочено до 140-річниці від дня народження цього достойника, який за словами його сучасників був «педагогом у душі й з натури» [1, с. 4]. Учитель, громадський діяч, засновник видавництва «Український учитель» та першого українського педагогічного журналу «Світло», співробітник часописів «Рідний край», «Рада», автор навчальних підручників, низки статей, рецензій, творів для дітей, Григорій Пилипович присвятив життя й працю творенню української національної школи та формуванню національної самосвідомості дітей і дорослих. Його вирізняли надзвичайна активність, енергійність, самовідданість, а також природна толерантність та здатність привертати до себе людей, захоплювати їх своїми ідеями, пробуджувати бажання брати участь в українських справах.

Сторінка електронного ресурсу «Григорій Пилипович Шерстюк (1882–1911)» має чітку структуру. Її основний контент – біографія, бібліографія творчого доробку педагога (67 од.) та наукових праць і публікацій, присвячених йому (34 од.), повнотекстові документи (посібник «Коротка українська граматики для школи. Частина перша» 1907 р. та статті з журналу «Світло»). До розділу «Фотогалерея» включено портрети Г. Шерстюка, групову світліну співробітників редакції газети «Рада», фото титульних та окремих аркушів видань і статей діяча, оголошення про вихід з друку публікацій. Розділ «Ушанування пам'яті» містить світліни шпальт газети «Рада», на яких опубліковано некрологи пам'яті Г. Шерстюка, фотоілюстрація місця поховання тощо.

Комплексне поєднання документальних та візуальних джерел дає можливість цілісно презентувати життєвий шлях та творчу спадщину Григорія Пилиповича Шерстюка, а також реконструювати його просопографічний портрет як представника своєї епохи. Постійне наповнення інформаційного контенту електронного ресурсу «Видатні педагоги України і світу», зокрема створення нових персональних сторінок видатних педагогів, сприяє популяризації освітянського досвіду українських та зарубіжних учених та примножує науково-дослідницький імідж ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як провідної установи, що зберігає та студіює педагогічну спадщину видатних учених, транслуючи досвід минулого прийдешнім поколінням.

Список використаних джерел

1. Видатні педагоги України та світу : [електронний інформ.-бібліогр. ресурс] / ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [наук. керівник проекту Л. Д. Березівська]. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : [офіц. сайт]. Київ, 2020. URL: <https://tinyurl.com/5n7ka7ff> (дата звернення: 22.09.2022).
2. Єфремов С. Душа «Світла». Пам'яті товариша-друга. *Світло*. 1911. Кн. 3. С. 3–6.

СТОРІНКА «СКОВОРОДА ГРИГОРІЙ САВИЧ (1722–1794)» ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ»: СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ

*С. Б. Василенко, в. о. наукового співробітника відділу педагогічного
джерелознавства та біографістики*

На вебпорталі Державної науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського представлено електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу». Інформаційно-бібліографічний ресурс має непересічне значення для розвитку педагогічної науки, а саме: поповнює історико-педагогічне знання щодо певної особистості, її внеску в розвиток науки і практики (наповнення змісту підручників з історії освіти та педагогічної думки); забезпечує інформаційний супровід історико-педагогічної науки (основа написання дисертацій, планових науково-дослідних робіт); сприяє підготовці майбутніх педагогів (основа написання бакалаврських і магістерських робіт); уможливорює якісне проведення масових науково-практичних заходів (конференцій, круглих столів тощо), присвячених творчій діяльності тих чи інших педагогів та освітніх діячів; інформаційно забезпечує реалізацію науково-просвітницьких, громадсько-виховних заходів різного рівня. Він допомагає розкриттю фонду ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського, зокрема педагогічних джерел; поглибленню інформаційних запитів широкого кола дистантних користувачів України і світу з різноманітних проблем історії освіти й педагогічної думки [1, с. 212; 2].

У ресурсі глибоко й багатогранно відображено життєвий шлях та наукову діяльність багатьох визначних освітніх діячів України та світу. Належне місце серед них відведено персоналії Григорія Савича Сковороди (1722–1794).

До 300-ї річниці від дня народження Г. С. Сковороди оновлено вміст персональної сторінки ресурсу, присвяченої постаті видатного українського філософа XVIII ст., народного просвітителя-гуманіста, педагога, мандрівного мислителя, письменника, поета, перекладача, музиканта й співака, викладача поетики у Переяславському та Харківському колегіумах. Г. С. Сковорода – автор трактатів-повчань, трактатів-послань, полемічно-педагогічних притч, діалогічних «диспутів», збірки віршів «Сад божественних пісень» – духовної лірики про сенс людського життя, істинне щастя й волю; байок («Байки харківські»), філософських трактатів «Дві бесіди», «Діалоги, чи Розмови про стародавній світ», перекладів творів античних та неолатинських поетів [3]. У процесі дослідження проаналізовано та внесено зміни в структуру сторінки. Проведено джерелознавчий пошук за тематикою рубрик, виявлено нову документну інформацію щодо постаті Г. С. Сковороди. Зокрема, доповнено наступні розділи: «Бібліографія праць Григорія Савича Сковороди», «Бібліографія публікацій про життя та діяльність Г. С. Сковороди», «Фотогалерея», «Ушанування пам'яті». Підібрано повнотекстові праці визначного просвітителя-гуманіста.

Розглянута сторінка електронного ресурсу «Видатні педагоги України та світу» всебічно презентує життєвий шлях відомого українського філософа,

педагога і письменника. Вона постає дієвим і ефективним засобом популяризації творчої спадщини Г. С. Сковороди у віртуальному освітньому просторі.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Д. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського як інтегратор і поширювач педагогічного біографічного знання. *Укр. пед. журн.* 2015. № 3. С. 212.
2. Сковорода Г. С. Вибрані твори / Нац. акад. наук України, Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди, Харків. іст.-філол. т-во ; [упоряд., передм. Леоніда Ушкалова ; прим. та комент. Леоніда Ушкалова, Сергія Вакуленка]. Харків : Прапор, 2007. 384 с.
3. Creation of information and bibliographic resource «outstanding educators of ukraine and the world» and its influence on the development of digital humanitie / Berezivska L. D., Pinchuk O. P., Hopta S. M., Demyda Y. F., Sereda K. V. *Інформ. технології і засоби навчання = Information Technologies and Learning Tools.* 2022. Т. 87, № 1. С. 1–17. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4825> (дата звернення: 20.10.2022).

ПРО ДЖЕРЕЛЬНУ БАЗУ БІБЛІОГРАФІЧНОГО ПОКАЖЧИКА «МІЖНАРОДНІ ТА ВСЕУКРАЇНСЬКІ ПЕДАГОГІЧНІ ЧИТАННЯ “ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ З СУЧАСНІСТЮ” (1993–2020)»

І. В. Мушка, науковий співробітник сектору сухомлиністики відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

У вересні 2022 р. оприлюднено науково-довідковий бібліографічний покажчик «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю” (1993–2020)», підготовлений на підставі цілого комплексу джерел, присвячених цій події [1].

Джерельну базу, на ґрунті якої упорядковано покажчик, можна класифікувати за такими категоріями видань:

- збірки статей, присвячені тематиці педагогічних читань, що опубліковані з 1993 до 1998 р.;
- спеціальні тематичні номери та окремі статті в періодичних виданнях – журналах, вісниках, збірниках наукових праць закладів вищої освіти та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, де проводили читання (1999–2000). Ця категорія видань – найпоширеніше джерело, яке використовували у процесі підготовки покажчика;
- книги та посібники, які публікували з нагоди проведення тих чи інших читань і присвячували певним аспектам творчої спадщини педагога (наприклад, «Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського в освітньо-виховному процесі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії: інформ.-метод. посіб.», 2013) [2].
- окремим видом джерел була педагогічна і суспільна періодика, яка висвітлювала перебіг педагогічних читань. Це переважно газетні статті у всеукраїнській і регіональній пресі впродовж усіх 27 років, відображених у покажчику.

Спираючись на цю джерельну базу, укладачі підготували тематичне науково-довідкове видання, розширили і поглибили сучасні знання про вплив ідей педагога на розбудову нової школи в Україні.

Список використаних джерел

1. Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Сухомлинська О. В., Сухомлинська Л. В., Страйгородська Л. І. та ін. ; наук. консультант Сухомлинська О. В. ; наук. ред. Березівська Л. Д. ; бібліогр. ред. Демида Є. Ф.]. Вінниця: ТВОРИ, 2022. 457 с. URL: <https://tinyurl.com/yc5frfhn> (дата звернення: 09.10.2022).

2. Педагогічна спадщина В. О. Сухомлинського в освітньо-виховному процесі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії : інформ.-метод. посіб. / Хмельниц. облдержадмін., Хмельниц. облрада, Хмельниц. гуманітар.-пед. акад. ; [упоряд.: І. М. Шоробура, Л. А. Машкіна, Н. В. Казакова]. Хмельницький : ХГПА, 2013. 304 с.

СТОРІНКА «Н. Ф. СКРИПЧЕНКО (1931–1996)» ЦИФРОВОГО РЕСУРСУ «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ»: СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ.

Т. С. Павленко, науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

Нині в Україні здійснюється модернізація освітньої діяльності у контексті європейських вимог. Одним із чинників освітніх трансформацій в епоху цифровізації, комп'ютеризації та медіатизації є бібліотечні електронні інформаційні ресурси, важливість яких зумовлено зростанням інформації та знань і потребою збереження їх, надання до них доступу. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ) відіграє провідну роль в інтеграції та поширенні педагогічного біографічного знання в Україні. Тому в рамках виконання фундаментального наукового дослідження «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії» (науковий керівник – Л. Д. Березівська, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України; 2020–2022 рр.) актуалізовано питання популяризації здобутків вітчизняної та зарубіжної педагогічної науки шляхом консолідації інформації про визначних осіб, висвітлення творчої спадщини через електронний інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу» [2]. Належне місце в електронному ресурсі відведено відомій українській педагогині, фахівчині з початкової освіти, авторці оригінальної педагогічної системи формування та розвитку пізнавальної активності та самостійності школярів та Надії Федорівні Скрипченко (1931–1996).

Створену персональну сторінку вебресурсу «Видатні педагоги України та світу», присвячену Н. Ф. Скрипченко впорядковано як комплекс тематичних рубрик: «Біографія», «Праці Н. Ф. Скрипченко», «Публікації про життя та діяльність Н. Ф. Скрипченко», «Повнотекстові документи», «Фотогалерея», «Ушанування пам'яті», «Список використаних джерел». Рубрики наповнені інформаційними матеріалами, що різнобічно висвітлюють її життєвий шлях і творчу спадщину.

Біографія Н. Ф. Скрипченко, складена за публікацією відомої вченої Л. Д. Березівської [1].

У рубрику «Праці Н. Ф. Скрипченко» увійшли підручники для початкових класів: букварі, читанки для українських, угорських, польських шкіл, які витримали десятки перевидань, навчальні посібники для шести- й семирічних першокласників, програми викладання української мови на факультетах підвищення кваліфікації учителів початкових класів педагогічних інститутів та училищ, методичні рекомендації з вивчення української мови в підготовчих класах загальноосвітніх шкіл, та ін. Як зазначає Л. Д. Березівська «підручники для учнів і посібники для вчителів, підготовлені Н. Ф. Скрипченко, мали заслужену популярність серед педагогічної громадськості й дістали високу оцінку на сторінках педагогічної преси [1, с. 508].

У рубриці «Бібліографія публікацій про життя та діяльність» подано наукові праці про долю та творчість Н. Ф. Скрипченко, розкрито її внесок у розробку дидактичних, навчальних і методичних посібників для вчителів та вихователів, які працювали з дітьми-шестирічками, підручники педагогині.

У рубриці «Повнотекстові документи» забезпечено доступ до таких текстів Н. Ф. Скрипченко: «Навчання письма першокласників» (1992), «Шляхи вдосконалення класного й позакласного читання» (1990).

Отже, в цифровому ресурсі «Видатні педагоги України та світу» зібрано біографічну та бібліографічну інформацію про відому вчену Н. Ф. Скрипченко, її значний внесок в українську педагогіку.

Список використаних джерел

1. Березівська, Л. Д. Скрипченко Надія Федорівна (1931–1996). *Українська педагогіка в персоналіях* : у 2 кн. Кн. 2. : XX століття : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / [О. В. Сухомлинська, Н. Б. Антоненко, Л. Д. Березівська та ін.]; за ред. О. В. Сухомлинської. Київ : Либідь, 2005. С. 507–512.
2. Creation of information and bibliographic resource «outstanding educators of ukraine and the world» and its influence on the development of digital humanities / Berezivska L. D., Pinchuk O. P., Hopta S. M., Demyda Y. F., Sereda K. V. *Інформ. технології і засоби навчання = Information Technologies and Learning Tools*. 2022. Т. 87, № 1. С. 1–17. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4825> (дата звернення: 20.09.22).

ВІДОБРАЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДО «ЯЛИНКА» ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО (М. БРОВАРИ) У МАТЕРІАЛАХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЧИТАНЬ «ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ З СУЧАСНІСТЮ»

*Л. В. Сухомлинська, науковий співробітник сектору сухомлиністики
відділу педагогічного джерелознавства та біографістики*

У 2022 р. відділ джерелознавства та біографістики завершив роботу над науково-допоміжним бібліографічним показником «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю” (1993–2020)», до якого увійшли матеріали 28 читань – з 1993 до 2000 р. [1]. *Абетковий показник статей*, опублікованих у матеріалах читань,

нараховує **2908** назв, *Іменний покажчик* налічує більше **2300** авторів – науковців та педагогів-практиків. Згідно з *Абетковим покажчиком закладів освіти* у проведенні читань було задіяно **33** заклади освіти всіх рівнів.

Проаналізувавши тематику педагогічних читань, яка охоплює величезний спектр освітніх проблем стосовно всіх вікових категорій дітей, робимо висновок, що чимало науковців та педагогів-практиків присвятили свої розвідки питанням дошкільної освіти та виховання, розглядаючи їх крізь призму творчої спадщини Василя Сухомлинського.

З-поміж знаних дослідників дошкільної освіти, й насамперед А. М. Богуш, виокремлюємо доробок педагога-практика Тетяни Петрівни Тоцької, директорки дошкільного закладу освіти «Ялинка» імені В. О. Сухомлинського (м. Бровари Київської обл.).

Упродовж 2000–2008 рр. ЗДО «Ялинка» функціонує як експериментальний майданчик, мета якого – оновлення змісту, форм і методів дошкільного виховання через «Впровадження спадщини Василя Сухомлинського в морально-естетичному вихованні дітей», ініційований Інститутом проблем виховання НАПН України [2]. У 2008 р. йому надано статус експериментального закладу освіти Всеукраїнського рівня. У 2014 р. Броварська міська рада прийняла рішення присвоїти ЗДО «Ялинка» ім'я Василя Олександровича Сухомлинського. У 2015 р. на базі закладу відкрито Всеукраїнський центр з поширення та впровадження ідей В. О. Сухомлинського серед дошкільних навчальних закладів України (наказ Міністерства освіти і науки України № 353, від 25.03.2015 р.), який і нині плідно працює.

У 2020 р. ЗДО «Ялинка» став одним із закладів, на базі якого проходили XXVII Всеукраїнські педагогічні інтернет-читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю. Ідеї Василя Сухомлинського крізь призму сучасних освітніх практик: набутий досвід і перспективи».

Усі ці етапи діяльності керованого Т. П. Тоцькою закладу дошкільної освіти відображено у підготовленому бібліографічному покажчику. У ньому поміщено 10 бібліографічних описів статей її авторства [1, с. 309]. Так, вперше педагогиня бере участь у педагогічних читаннях 2005 р. «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: проблеми свободи і відповідальності у вихованні особистості» з виступом та статтею «Свобода і відповідальність особистості як виховні цінності» (досвід роботи дитсадка № 5 «Ялинка» (м. Бровари) з вивч. спадщини В. О. Сухомлинського) [1, с. 97].

Тематика та назви статей дозволяють зробити висновок, що більшість розвідок авторки присвячено практичному досвіду ясел-садка з використання художньо-літературних творів В. О. Сухомлинського (казок, оповідань, притч) – «Впровадження ідей В. О. Сухомлинського в роботу з дітьми дошкільного віку» (2008), «Оновлення змісту дошкільної освіти через використання інформаційних технологій» (2011), «Погляди В. О. Сухомлинського на духовно-фізичне здоров'я дітей дошкільного віку» (2012), «Виховання національно-патріотичних почуттів у дітей дошкільного віку за літературними творами В. О. Сухомлинського» (2016) та ін.

Отож вважаємо, що завдячуючи науковим статтям Т. П. Тоцької, що ввійшли до науково-допоміжного бібліографічного покажчика, присвяченого педагогічним читанням, діяльність Всеукраїнського центру з поширення та впровадження ідей В. О. Сухомлинського при ЗДО «Ялинка» відображено й описано в усьому обсязі і може слугувати ефективною джерельною базою для дослідників дошкільної освіти та художньо-літературної спадщини В. О. Сухомлинського.

Список використаних джерел

1. Історія закладу [Електронний ресурс]. *Дошкільний навчальний заклад «Ялинка» імені В. О. Сухомлинського*: [офіц. сайт]. Бровари, 2015. URL: <http://www.brovary-jalynka.org/index.php/features/istoriia-zakladu> (дата звернення: 08.10.2022).
2. Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020): наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [упоряд.: Сухомлинська О. В., Сухомлинська Л. В., Страйгородська Л. І. та ін.; наук. консультант Сухомлинська О. В.; наук. ред. Березівська Л. Д.; бібліогр. ред. Демида Є. Ф.]. Вінниця: ТВОРИ, 2022. 457 с. URL: <https://tinyurl.com/yc5frfhn> (дата звернення: 08.10.2022).

КОНЦЕПЦІЯ «НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ» (1998): СТРУКТУРНО-ЗМІСТОВИЙ АНАЛІЗ

*Х. В. Середа, науковий співробітник відділу педагогічного
джерелознавства та біографістики*

У процесі виконання НД «Педагогічна наука та освіта в особах, документах, бібліографії» (2020–2022 рр.) під керівництвом Л. Д. Березівської, доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України, з метою упорядкування підрозділу хрестоматії «Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017)» [3] протягом 2022 р. проаналізовано низку документів (концепцій) зазначеного періоду. Серед інших представлено, зокрема, і «Концепцію Національної програми інформатизації» (далі – Концепція), схвалену Законом України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 4 лютого 1998 р. № 75/98-ВР (нині чинну під редакцією від 01.01.2022) [1].

Ця концепція є складником Закону «Про Національну програму інформатизації» (про що йдеться в ст. 8 Розділу II. Формування і виконання Національної програми інформатизації: «Концепція Національної програми інформатизації є невід’ємною частиною Національної програми інформатизації та включає характеристику сучасного стану інформатизації, її стратегічні цілі та основні принципи, очікувані наслідки реалізації цієї Програми» [2]. Закон своєю чергою містить засадничі принципи інформатизації освіти в Україні та став підґрунтям для її подальшої розбудови; визначає загальні засади формування, виконання та коригування Національної програми інформатизації.

Концепція складається з 8 розділів. Про інформатизацію галузі освіти та науки йдеться у Розділі VI. «Основні напрями інформатизації».

У п. 9 Інформатизація науки, освіти і культури зазначається, що: результатами інформатизації освіти мають бути: розвиток інформаційної

культури людини (комп'ютерної освіченості); розвиток змісту, методів і засобів навчання до рівня світових стандартів; скорочення терміну та підвищення якості навчання і тренування на всіх рівнях підготовки кадрів; інтеграція навчальної, дослідницької та виробничої діяльності; удосконалення управління освітою; кадрове забезпечення усіх напрямів інформатизації України шляхом спеціалізації та інтенсифікації підготовки відповідних фахівців.

Першочерговим завданням є створення глобальної комп'ютерної мережі освіти та науки.

Повинні бути створені умови для широкої комп'ютеризації та математизації природничих і гуманітарних наук, входження у світову інформаційну мережу баз даних та знань, формування в майбутньому “об’єднаного” чи “колективного” інтелекту. Інформатизація вітчизняної науки дасть змогу підвищити її практичну віддачу, прискорити інтеграцію у світову науку» [1].

У змісті Концепції наголошено: «...Особлива увага буде приділена питанням інформатизації мовної сфери, а саме: створенню національної системи комп'ютерної лексикографії; формуванню національної лінгвістичної мережі та інтеграції її до аналогічних міжнародних мереж у рамках проєктів розвитку “multilingual society”; розробленню інтелектуальних унормованих лінгвістичних україномовних комп'ютерних систем (автоматичні коректори та редактори, системи автоматичного перекладу, реферування, екстракції знань з природомовних текстів, розуміння природної мови як у писемному, так і в усному варіантах) тощо» [1].

Сьогодні, коли українська освіта інтегрується у світовий та європейський освітньо-науковий простір, потреба у переосмисленні процесів реформування освіти в Україні за незалежності стає нагальною. Оскільки допомагає проаналізувати здійснені реформи, відібрати найкращий досвід та практики, намагатися уникати помилок у майбутньому. Відповідно до підходів щодо періодизації цих процесів, запропонованих Л. Д. Березівською, цей документ належить до I-го періоду (1991–2002 рр.). Це період національної самоідентифікації в загальній середній освіті, який «...можна оцінити як перехідний і фундаментальний період, своєрідний місток між радянською авторитарною парадигмою освіти минулого та новою демократичною особистісно-орієнтованою, яка відкрила нові горизонти для розвитку освіти» [4, с. 57].

Отже, в результаті проведеного структурно-змістового аналізу документа, можемо стверджувати, що «Концепція Національної програми інформатизації» (1998) не втратила актуальності та теоретичного значення і є підґрунтям для реалізації означених цією концепцією завдань. Інформатизація освіти в Україні в сучасних надскладних умовах потребуватиме ще тривалого часу та значних зусиль, але нереалізований потенціал є і його потрібно використовувати.

Список використаних джерел

1. Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017): [хрестоматія] / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ;

[упоряд.: Березівська Л. Д., Гавриленко Т. Л., Міхно О. П., Сухомлинська О. В. та ін. ; наук. ред.: Березівська Л. Д., Сухомлинська О. В.]. URL: <https://dnpp.gov.ua/ua/?ourpublications=31688> (дата звернення: 18.10.2021).

2. Закон України «Про Національну програму інформатизації». *Відомості Верховної Ради* (ВВР). 1998, № 27/28. Ст. 181. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.10.2021).

3. Концепція Національної програми інформатизації. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.10.2021).

4. Berezivska L. D. Secondary education reform in the independent Ukraine: national lawmaking (1991–2017). *Ricerche Di Pedagogia E Didattica. Journal of Theories and Research in Education*. 2020. Vol. 15, № 1. P. 53–69. DOI: <https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/10501>. URL: <https://rpd.unibo.it/article/view/10501> (дата звернення: 18.10.2021).

СТОРІНКА «СІКОРСЬКИЙ ІВАН ОЛЕКСІЙОВИЧ» ЯК СКЛАДНИК ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНОГО РЕСУРСУ «ВИДАТНІ ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ ТА СВІТУ»

*Т.О. Золотаренко, в.о. молодшого наукового співробітника відділу
педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-
педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського*

Вагомим аспектом діяльності вченого є наукового-популяризаторська робота. Вона містить комплекс дій, спрямованих на поширення наукового доробку видатних персоналій серед широкої освітянської громадськості. Така діяльність вкрай важлива під час розбудови НУШ як складника світового освітньо-наукового простору.

Інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу» [3] покликаний сконцентрувати на базі однієї платформи інформацію про вітчизняних та зарубіжних педагогів, які зробили значний внесок у розвиток освіти і педагогічної науки. Щоб користувачам було зручно, матеріал про кожного педагога на ресурсі подано упорядковано, відповідно до сталої структури: біографія; бібліографія публікацій педагога та бібліографія публікацій про його життя та діяльність; деякі повнотекстові документи; фотогалерея; інформація про нагороди та вшанування пам'яті; інші матеріали та список використаних джерел [1; 2; 3].

Наразі інформаційно-бібліографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу», функціонуючи з 2008 року, включає дані про 77 персоналій. Однак його постійно оновлюють та поповнюють, додаючи нові матеріали та переосмислюючи вже опубліковану інформацію [3; 5]. У такий спосіб, у 2022 році оновлено сторінку про Івана Олексійовича Сікорського (1842–1919) – українського психіатра, психолога, педагога, доктора медицини, одного із творців дитячої психології та психопатології. Він був професором та завідувачем кафедри Київського університету, засновником Лікарсько-педагогічного інституту для розумово відсталих та нервових дітей, першого у світі Інституту дитячої психології, директором Київського Фребелівського педагогічного інституту та головою Наукового товариства психіатрів. Написав понад 100 наукових праць, зокрема: «Виховання дітей молодшого віку», «Душа

дитини», «Психологічні основи виховання і навчання», «Київський педагогічний Фребелівський інститут і його завдання», дисертації «Про лімфатичні судини легенів» та ін. [4].

Сторінка «Сікорський Іван Олексійович» як складник ресурсу «Видатні педагоги України та світу» розкриває життєвий та творчий шлях І. О. Сікорського. Бібліографічні матеріали можуть стати джерельною базою для подальших наукових пошуків; розповісти про ідеї педагога щодо дослідження питань розвитку мовлення у дітей з нормальним і порушеним мовленням; втомлюваності та її впливу на розумову діяльність; конкретизувати питання важковиховуваності [4]. Ознайомитися з цими та іншими матеріалами про персоналію Івана Олексійовича Сікорського можна за посиланням – <http://surl.li/cpeka>.

Загалом електронний ресурс популяризує українську освітньо-наукову спадщину та фонд Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В.О. Сухомлинського НАПН України. Сторінка «Сікорський Іван Олексійович» містить і нині актуальну біографічну та бібліографічну інформацію про науковця.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Д. Електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» як форма представлення педагогічної біографіки в освітньо-науковому просторі. *Педагогічна біографіка та біографістика в сучасному науково-інформаційному просторі* : зб. матеріалів VII Всеукр. наук.-методол. семінару з історії освіти, 20 трав. 2022 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін. ; редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В. ; літ. ред. Бойко О. А. ; бібліогр. ред. Павленко Т. С. Київ, 2022. С. 9–11. URL: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/Pedagogical_bibliography_and_bibliography-2022.pdf (дата звернення: 14.11.2022).
2. Березівська Л. Д., Деревянко Т. М. Електронний ресурс «Видатні педагоги України та світу» й онлайн-проект «Ми стоїмо на плечах наших попередників: Видатні педагоги-ювіляри». *Вісник Національної академії педагогічних наук України* / НАПН України. Київ, 2020. № 1. URL: <http://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/54/83> (дата звернення: 14.11.2021).
3. Інформаційно-біографічний ресурс «Видатні педагоги України та світу». URL: <https://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/> (дата звернення: 14.11.2022).
4. Сікорський Іван Олексійович (1847–1926) : [сторінка інформаційно-бібліографічного ресурсу «Видатні педагоги України та світу». URL: <http://dnpb.gov.ua/ua/informatsiyno-bibliohrafichni-resursy/vydatni-pedahohy/sikorskyi-ivan-oleksiyovych/> (дата звернення: 14.11.2022).
5. Creation of information and bibliographic resource «outstanding educators of ukraine and the world» and its influence on the development of digital humanities / Berezivska L. D., Pinchuk O. P., Hopta S. M., Demyda Y. F., Sereda K. V. *Інформ. технології і засоби навчання = Information Technologies and Learning Tools*. 2022. Т. 87, № 1. С. 1–17. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v87i1.4825>

КОНЦЕПЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ» (1991–2017): ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ

*О. А. Бойко, молодший науковий співробітник відділу педагогічного
джерелознавства та біографістики*

Здобувши незалежність, Україна дістала практично необмежені можливості, щоб реформувати життя країни і суспільства. І освітня галузь в цьому контексті потребувала змін передовсім. Якщо точні, природничі науки, такі, як математика, фізика, хімія, географія, за радянських часів, із зрозумілих причин, зазнали незначного ідеологічного впливу, то гуманітарні – навпаки. Отож постала нагальна потреба переосмислити, очистити від намулу і фальші, насамперед, викладання історії, мов та літератури. А також гуманітаризувати освітню систему загалом. Школа мала формувати особистість, а не покірне, налякане створіння. І лише заміною одного твору на інший, переглядом курсу історії обмежитися було неможливо. Йшлося про докорінне переосмислення змісту програми у галузі «Мови і літератури» [1]. Алгоритм цих змін було закладено у таких документах: Концепція літературної освіти. Єдність національної гуманітарної освіти в поліетнічних умовах України (1992), Концепція вивчення мов національних меншин у загальноосвітніх школах України (1997), Концепція літературної освіти в 12-річній загальноосвітній школі (2002), Концепція навчання іноземних мов у середній загальноосвітній 12-річній школі (2004), Концепція навчання другої іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах (2005). Працювали над цими Концепціями науковці Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка АН України та Інституту педагогіки АПН України. А саме: доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України Н. Й. Волошина, кандидати філологічних наук А. Кравченко і В. Звиняцьковський, кандидати педагогічних наук Л. А. Сімакова, А. М. Фасоля, З. О. Шевченко, В. Г. Редько, наукові співробітники Н. П. Басай, О. Т. Тімченко, І. В. Маленьких. Варто зазначити, що їм загалом вдалося сформулювати мету і завдання, визначити зміст і шляхи впровадження нових ідей у галузі «Мови і літератури». Усі дослідники зосередилися на розвиткові особистості учня, формуванні його комунікативної компетентності та загальних уявлень про мову як систему і літературу як вид мистецтва. Зазначені Концепції передбачають розвиток в учнів мовленнєвої і читацької культури, літературних здібностей, умінні логічно мислити, формулювати і висловлювати думки, а також утвердження гуманістичного світогляду, національної свідомості, високої моралі, активної громадянської позиції, естетичних смаків і ціннісних орієнтацій.

Звісно, життя не стоїть на місці, сьогодення випробовує наш народ новими й новими викликами. Російсько-українська війна внесла неабиякі корективи в усе наше буття. І нині не лише у середовищі експертів, а й у суспільстві загалом відбуваються мало не баталії щодо, скажімо, шкільної програми з літератури. Відтак зміни будуть, однак, ці зміни мають доволі суттєве підґрунтя – згадані Концепції реформування викладання предметів у галузі «Мови і літератури».

Список використаних джерел

1. Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017) : [хрестоматія] / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Березівська Л. Д., Гавриленко Т. Л., Міхно О. П., Сухомлинська О. В. та ін. ; наук. ред.: Березівська Л. Д., Сухомлинська О. В.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 582 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731413/> (дата звернення: 03.10.2022).

АНАЛІТИЧНІ МАТЕРІАЛИ ЯК СКЛАДНИК ХРЕСТОМАТІЇ «АНТОЛОГІЯ ТЕКСТІВ З РЕФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (1991–2017)»

*Т. М. Дерев'янка, в. о. молодшого наукового співробітника відділу
педагогічного джерелознавства та біографістики*

У розділі хрестоматії «Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017)» (наук. ред.: Березівська Л. Д., Сухомлинська О. В.) представлено уривки з аналітичних матеріалів [1]. Ці документи згадуються в працях істориків освіти (Л. Д. Березівська) у контексті джерелознавчих розвідок [2; 3; 4; 5; 6; 7; 8].

«Біла книга національної освіти України» (2010) містить підрозділ 2.2.1. «Модернізація змісту загальної середньої освіти», у якому схарактеризовано стан, проблеми розроблення змісту загальної середньої освіти та окреслено напрями його модернізації (стратегічний, дидактичний, методичний рівні) [9].

У Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2011) проаналізовано розвиток національної освіти за двадцять років незалежності України, виокремлено актуальні проблеми освітньої галузі й причини їх виникнення, серед пріоритетів визначено вдосконалення змісту загальної середньої освіти [10].

У науково-аналітичній доповіді «Про зміст загальної середньої освіти» (2015) розкрито зміст початкової, базової та повної загальної середньої освіти [12].

У підрозділі «Загальна середня освіта – основна ланка безперервної освіти» Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2016) висвітлено процес удосконалення змісту загальної середньої освіти впродовж двадцяти п'яти років незалежності України. Визначено актуальні проблеми, виявлено причини їх виникнення, запропоновано науково обґрунтовані шляхи модернізації змісту освіти в контексті глобалізації, європейської інтеграції та національної самоідентифікації [11].

Представлені в хрестоматії видання підготовлено колективом науковців НАПН України за загальною редакцією В. Г. Кременя. Ці документи можуть стати основою історико-освітніх розвідок, присвячених проблемі становлення й розвитку змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні.

Список використаних джерел

1. Антологія текстів з реформування змісту загальної середньої освіти в Україні (1991–2017) : [хрестоматія] / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Березівська Л. Д., Гавриленко Т. Л., Сухомлинська О. В. та ін. ; наук. ред.:

Березівська Л. Д., Сухомлинська О. В.]. Вінниця : Твори, 2022. 582 с. URL: http://dnbp.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antolohiya_tekstiv_z_reformuvannya-2022.pdf (дата звернення: 03.10.2022).

2. Березівська, Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в незалежній Україні: національне законотворення (1991–2017). *Імплементація європейських стандартів в українські освітні дослідження* : зб. матеріалів V Міжнар. наук. конф. Української асоц. дослідників освіти, 24 черв. 2021 р. / за ред. С. Щудло, О. Заболотної, Л. Загоруйко. Дрогобич, 2021. С. 23–26. URL: https://drive.google.com/file/d/1cHa4rnV7oi5T5xf_tAJb8_6b4hUsJx5G/view (дата звернення: 03.10.2022).

3. Березівська, Л. Д. Реформування загальної середньої освіти в Україні у ХХ столітті крізь призму джерелознавства : наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : ТВОРИ, 2019. 251 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/716674/>; <http://dnbp.gov.ua/ua/?ourpublications=20781> (дата звернення: 03.10.2022).

4. Березівська, Л. Д. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні в напрямі національної самоідентифікації (1991–2002 роки): історико-джерелознавчий аспект. *Інновац. педагогіка*. 2021. Вип. 33, т. 2. С. 9–15. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/33/part_2/3.pdf (дата звернення: 03.10.2022). DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/33-2.1>.

5. Березівська, Л. Д. Реформування змісту загальної середньої освіти в незалежній Україні (1991–2013): історико-джерелознавчий аспект. *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки* : зб. матеріалів звіт. наук.-практ. конф. / НАПН України, Від-ня заг. педагогіки та філософії освіти, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Київ, 2021. С. 27–29. URL: <https://dnbp.gov.ua/ua/?ourpublications=30107> (дата звернення: 03.10.2022).

6. Біла книга національної освіти України / Т. Ф. Алексєєнко, В. М. Аніщенко, Г. О. Балл [та ін.] ; за заг. ред. акад. В. Г. Кременя ; НАПН України. Київ : Інформ. системи, 2010. С. 132–141.

7. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. / Нац. акад. пед. наук України ; [авт.: В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, М. І. Бурда та ін. ; редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), В. М. Мадзігон (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Пед. думка, 2011. С. 43–45.

8. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)] ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : Пед. думка, 2016. С. 52–54; 56–58.

9. Про зміст загальної середньої освіти : науково-аналітична доповідь / О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, О. М. Топузов та ін. ; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ : НАПН України, 2015. С. 8–13 ; 35–41 ; 65–74 ; 78–79 ; 116–117.

10. Berezivska, L. D. Periodization of the reform of general secondary education in the independent Ukraine (1991–2017). *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2020. Vol. VIII (92), Iss. 228. P. 15–17. URL: https://lib.iitta.gov.ua/721013/1/ped_psy_viii_228_92-15-17.pdf (дата звернення: 03.10.2022).

11. Berezivska L. Secondary education reform in the independent Ukraine (1991–2017): concepts, programmes, doctrines and strategies. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2019. Vol. 7 (76), Iss. 187. P. 20–22. URL: https://lib.iitta.gov.ua/715314/1/ped_psy_vii_Berezivska-20-22.pdf (дата звернення: 03.10.2022).

12. Berezivska L. D. Secondary education reform in the independent Ukraine: national lawmaking (1991–2017). *Ricerche di Pedagogia e Didattica. Journal of Theories and Research in Education*. 2020. [S. l.], Vol. 15, № 1. P. 53–69. URL: <https://rpd.unibo.it/article/view/10501> (дата звернення: 03.10.2022). DOI: <https://doi.org/10.6092/issn.1970-2221/10501>.

**УПОРЯДКУВАННЯ БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОКАЖЧИКІВ
(НА ПРИКЛАДІ ОПРАЦЮВАННЯ РІДКІСНИХ ВИДАНЬ З ФОНДУ
ДНПБ УКРАЇНИ ІМ. В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО)**

*Н. М. Кропочева, молодший науковий співробітник відділу педагогічного
джерелознавства та біографістики*

У процесі виконання наукових завдань дослідження «Педагогічна наука і освіта в особах, документах, бібліографії» (2020–2022 рр.) розглянуто структурний та змістовий аналіз педагогічних видань німецькою мовою другої половини ХІХ ст. – 1917 р. з фонду Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського через науково-бібліографічну реконструкцію, базовими складниками якої визначено цілеспрямоване виявлення, бібліографічний відбір, характеристику та групування проблемно-тематичного репертуару джерел, що відображають широкий спектр різноманітних педагогічних течій, освітніх концепцій.

Встановлено, що систематизацію рідкісних видань здійснено, зважаючи на своєрідність змісту й значення укладеного бібліографічного видання. Передовсім – це історико-педагогічний зміст, що віддзеркалює бібліографічні відомості про рідкісні видання; по-друге – вибір певного орієнтира досліджуваного періоду, представленого теоретичними й практичними поглядами Й.-Ф. Гербарта, працями його послідовників, які вони інтерпретували у власних навчально-освітніх концепціях, підтверджені постійними посиланнями на праці філософа і продовжувачів його філософських та педагогічних ідей. І, по-третє – прогностична спрямованість на ґрунтовне вивчення принципів організації освітніх закладів німецькомовних країн, практичний досвід діяльності початкових та середніх шкіл різних типів і видів, забезпечення вагомої підготовки наукових кадрів у цих країнах.

Джерельну базу класифіковано за формальними та змістовими критеріями. Змістовий підхід уможливив визначення тематичної відповідності, наукової цінності та орієнтованості на певні категорії користувачів, для чийх запитів і призначено систематизовану бібліографічну інформацію; формальні критерії бібліографічного відбору орієнтовано на упорядкування джерел за видами видань, відображених в підготовленому і оприлюдненому науково-допоміжному бібліографічному покажчику [1].

У цьому контексті дієвим засобом групування педагогічних видань обрано бібліографічні описи документів, зібрані за такими розділами: офіційні, наукові, виробничо-практичні, навчальні, довідкові, літературно-художні видання, епістолярні джерела, доповнені перекладами назв з німецької на українську мову. Встановлено, що найконструктивнішою для зазначеного жанру видання є упорядкування відібраних видань за типовидовим складом і відповідно до характеру інформації. Констатовано, що опрацювання педагогічних видань спонукає науковців до подальшого вивчення особливостей формування педагогічних теорій, освітніх практик німецькомовних країн у межах певного відрізка, доволі короткого хронологічно, проте – важливого в історичному сенсі.

Список використаних джерел

1. Педагогічні видання німецькою мовою другої половини XIX ст. – 1917 р. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського : наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Дяченко Л. М., Кропачева Н. М. ; наук. ред. Березівська Л. Д. ; бібліогр. ред. Кропачева Н. М.]. Вінниця : ТВОРИ, 2022. 214 с. URL: surl.li/cqwse (дата перегляду: 11.10.2022).

ВИСВІТЛЕННЯ ПИТАНЬ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ У МІЖНАРОДНИХ ТА ВСЕУКРАЇНСЬКИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ЧИТАННЯХ «ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ У ДІАЛОЗІ З СУЧАСНІСТЮ»

*Н. В. Чала, молодший науковий співробітник, відділу педагогічного
джерелознавства та біографістики*

Реформа освіти в Україні набула актуального звучання завдяки інтегруванню досягнень світової і вітчизняної педагогічної думки. Приєднання системи освіти України до Болонського процесу вимагає орієнтації навчального процесу на формування у кожної особистості досвіду самостійної ініціативної педагогічної та навчальної діяльності. Цьому може сприяти долучення до культурно-історичної спадщини найкращих мислителів, просвітників, учених, а також глибоке і системне вивчення ідей засновників педагогічної науки.

Викладене вище аргументує доцільність дослідження, поширення й впровадження в життя творчої спадщини В. О. Сухомлинського, його педагогічного досвіду, сприяє підготовці й підвищенню кваліфікації педагогічної громадськості та батьків. Для теперішнього реформування школи важливо пам'ятати про теоретичні висновки Василя Сухомлинського щодо основних завдань розвитку і навчання учнів у молодших класах: «...завдання початкової школи навчити дітей користуватися інструментом, за допомогою якого людина все життя оволодіває знаннями» [1, с. 77].

У 2020–2022 рр. фахівці відділу джерелознавства та біографістики упорядкували та оприлюднили науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю” (1993–2020)», до якого увійшли матеріали 28 читань – з 1993 до 2000 р. [2].

Щороку суспільна та наукова увага саме до початкової освіти зростає. Саме на цьому етапі формується особистість дитини. У процесі отримання початкової освіти, діти набувають перші знання про довкілля, навички спілкування та вирішення прикладних завдань. Усі ці процеси знайшли відображення у матеріалах педагогічних читань.

Згідно з аналізом *Абеткового покажчика статей*, опублікованих у матеріалах читань, що налічує 2908 назв, більш як 300 із них присвячено дослідженням та матеріалам практичних занять із проблематики *початкової освіти* авторства близько 280 науковців та педагогів-практиків й дуже широкого спектра висвітлюваних проблем – від методик викладання окремих предметів у молодших класах та формування різних компетентностей та навичок (естетичне, громадянське, патріотичне виховання, подолання

психологічних проблем) до різнобічної підготовки педагогів початкової ланки освіти (за спадщиною В. О. Сухомлинського). У бібліографічному покажчику представлено наукові розвідки таких знаних дослідників початкової освіти як О. Я. Савченко, М. С. Вашуленко, А. М. Богуш та багатьох інших.

Про важливість початкової освіти свідчить щорічне збільшення кількості статей та авторів, що звертаються до цієї проблематики. Так, починаючи з 2010-х років окремі педагогічні читання були повністю присвячені саме початковій освіті і літературно-художній спадщині В. О. Сухомлинського, широко використовуваній саме у початковій освіті – IV Міжнародні й XVIII Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: дошкілля – початкова школа» (2011) (Хмельницький); XXIV Всеукраїнські педагогічні читання «В. О. Сухомлинський у діалозі з сучасністю. “А що там за лісом?..”: філософія для дітей» (2017) (Житомир) й XXVI Всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю: методична спадщина педагога в контексті ідей Нової української школи» (2019) (Рівне). Прикметно, що реформу НУШ розпочато з модернізації передовсім початкової освіти, що підкреслює її важливість для суспільства та держави.

Концепція НУШ упроваджує особистісно-орієнтовану модель освіти, побудовану на принципі дитиноцентризму. Відтак робимо висновок, що педагогічна концепція В. О. Сухомлинського, підґрунтям для якої є цей принцип, слугуватиме нашій освіті й сьогодні. Наукові розвідки та матеріали практичних занять щодо початкової освіти, представлені у бібліографічному покажчику «Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання “Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю” (1993–2020)» – цінне джерело вдосконалення професійної та психолого-педагогічної майстерності для сучасних педагогів.

Список використаних джерел

1. Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020): наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського; [упоряд.: Сухомлинська О. В., Сухомлинська Л. В., Страйгородська Л. І. та ін.; наук. консультант Сухомлинська О. В.; наук. ред. Березівська Л. Д.; бібліогр. ред. Демида Є. Ф.]. Вінниця: ТВОРИ, 2022. 457 с. URL:http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/pedahohichni_chytannya_pokazhchyk-2022.pdf (дата звернення: 08.10.2022).
2. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : в 5 т. Т. 3. Київ : Рад. школа, 1997. 670 с.

СЕКЦІЯ 2

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК У РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА ОСВІТИ (2020–2022)

Реєстраційний номер: 0120U002094

Роки виконання: 2020–2022

Назва пріоритетного напрямку: Якість освіти. Інформаційне освітнє середовище

Проблема дослідження: Інформаційно-аналітичний супровід освітньої діяльності, проєктування інформаційно-освітнього середовища та електронних ресурсів

Науковий керівник: Л. О. Пономаренко, кандидат наук із соціальних комунікацій, в. о. завідувача відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК У РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІКИ, ПСИХОЛОГІЇ ТА ОСВІТИ: НАЙІСТОТНІШІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

*Л. О. Пономаренко, кандидат наук із соціальних комунікацій,
в. о. завідувача відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів*

Найістотніші наукові результати, досягнуті в ході проведення дослідження, є такими: вперше *розроблено програму* наукового дослідження, у якій обґрунтовано його актуальність, новизну та перспективність; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи дослідження; окреслено очікувані результати, шляхи їх упровадження та соціальний ефект; сформовано джерельну й історіографічну бази дослідження інформаційних ресурсів освітнянських бібліотек. *Виявлено специфічні особливості інформаційних ресурсів бібліотек закладів освіти, обумовлені характером їх діяльності* (тематичний склад визначається відповідно до навчально-наукового процесу навчального закладу і формується з електронних ресурсів віддаленого доступу (зовнішніх), власної генерації, локального доступу; за типом відображеної інформації це реферативно-бібліографічні, повнотекстові, змішані електронні ресурси).

Вивчено вітчизняний і зарубіжний досвід науково-інформаційної та науково-методичної діяльності провідних освітнянських бібліотек; виявлено ключові проблем розвитку бібліотек закладів освіти, пріоритетів діяльності, напрямів, завдань та основних дій, спрямованих на реалізацію державної політики у сфері реформування освіти; *проаналізовано та упорядковано* інформацію 59 провідних освітнянських бібліотек щодо створення протягом 2020–2022 рр. наукових та науково-методичних матеріалів, вторинних інформаційних ресурсів, а також щодо організації науково-практичних заходів; *аргументовано*, що модернізація, оптимізація, поглиблення та розширення системи інформаційного забезпечення української науки й освіти є одним з пріоритетних напрямів діяльності освітнянських бібліотек на сучасному етапі.

Досліджено становлення української бібліотечно-інформаційної термінології та її трансформації в умовах цифровізації та переорієнтації на електронне середовище; *дібрано, систематизовано* терміни для словника «Каталогізування документів: короткий термінологічний словник».

Інноваційний розвиток мережі освітянських бібліотек передбачає вдосконалення системи інформаційного забезпечення освітянської галузі, а також здійснення головного завдання – надання рівного й вільного доступу освітян України до знань. У цьому контексті *опрацьовано та вдосконалено* теоретико-методичні підходи до створення інформаційних ресурсів освітянських бібліотек та їх використання. Зокрема, набуло подальшого розвитку дослідження контенту репозитаріїв мережі освітянських бібліотек на рівні формування наборів відкритих даних у руслі дотримання принципів відкритої науки та відповідних метрик, *виявлено* особливості наповнення контенту ІР ЗВО, а саме: генерування краєзнавчих, біографічних матеріалів про відомих педагогів, діячів культурно-освітньої сфери; створення на їх основі інформаційних ресурсів біографічного, культурно-освітнього та краєзнавчого спрямування; *уточнено й конкретизовано* напрями формування інформаційних ресурсів освітянських бібліотек, *виокремлено* медіаосвітній компонент діяльності сучасних бібліотек закладів освіти тощо.

Здійснено інформаційний пошук опублікованих праць О. І. Ляшенка та І. Д. Бега, публікацій про їх життя та діяльність, дисертаційних досліджень, підготовлених під науковим керівництвом учених; проведено науковий аналіз зазначених публікацій за змістовою, хронологічною, типологічною та видовою ознаками, здійснено аналітико-синтетичне опрацювання документів. Результати бібліографічного дослідження творчого доробку вчених викладено у біобібліографічних покажчиках «Олександр Іванович Ляшенко: до 70-річчя від дня народження» та «Наукові праці академіка І. Д. Бега – науково-освітній ресурс з питань психолого-педагогічного розвитку особистості».

Вивчено структуру та зміст інформаційних потреб учнів різного віку й педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти; *з'ясовано* вплив інформаційних потреб користувачів на модель обслуговування в шкільній бібліотеці; *визначено* зміст, функції, форми й методи науково-інформаційної діяльності бібліотек закладів ЗСО та запропоновано методiku дослідження інформаційних потреб (освітніх, навчальних, дозвілєвих) різних категорій користувачів; *узагальнено* сучасні методи і форми роботи шкільних бібліотек щодо забезпечення інформаційних потреб користувачів.

Набули подальшого розвитку прикладні аспекти функціонування та використання фактографічної бази даних «Знаменні та пам'ятні дати у сфері освіти» у АІБС ІРБІС, пошукові можливості якої забезпечують потреби фахівців галузі освіти у плануванні роботи, пошуку компетентної інформації про події, інституції або особистості; *визначено* об'єкти створення записів: персоналії (особи); предмети (книги, події: свята, культурні та історичні віхи); заходи (виставки, конференції тощо); *виявлено та висвітлено* здобутки й визначні події вітчизняної та зарубіжної педагогічної та психологічної науки й освіти шляхом наповнення фактографічною та бібліографічною інформацією

бази даних; у період війни, яку Російська Федерація розв'язала і веде проти України, *переосмислено і внесено* дні народження видатних постатей і ювілейні дати подій, спрямовані на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді, формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей; *вперше подано ювілейні дати*, пов'язані з героїчною боротьбою українського народу за самовизначення і творення власної держави, ідеалів свободи, соборності та державності; реалізується онлайн-проект «Календар знаменних і пам'ятних дат у сфері освіти» (щомісячно) у соціальній мережі «Facebook» (https://www.facebook.com/hashtag/календар_у_галузі_освіти).

За результатами дослідження підготовлено й опубліковано 179 наукових праць: частини монографій (3), довідники (3), енциклопедія (1), словник (1), бібліографічні покажчики (5), бібліографічні списки (5) та статті (56): із них у зарубіжних виданнях – 3, у фахових наукових – 19, у наукових – 4, у ЗМІ – 22; тези (95). Наукову продукцію, яка є кінцевим результатом наукової діяльності, розміщено у ЕБ НАПН України та на вебпорталі ДНПБ.

Упровадження проміжних результатів наукової діяльності втілено під час виступів на 134 науково-практичних заходах, зокрема міжнародних: конгресах (4), симпозіумах та форумах (6), конференціях (42); зарубіжних (16); всеукраїнських: конференціях (12), читаннях (3), семінарах (19), круглих столах (10), звітних науково-практичних конференціях ДНПБ (3) та інших заходах (26). Було проведено 7 онлайн-заходів, включених до Плану роботи НАПН України.

Відділ періодично наповнює власну фейсбук-сторінку (<https://www.facebook.com/Відділ-науково-освітніх-інформаційних-ресурсів105609951157039>) дописами з актуальних питань розвитку інформаційних ресурсів у галузі педагогіки, психології та освіти.

СТРУКТУРА ТА СКЛАД ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ БІБЛІОТЕК ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

*О. Є. Матвійчук, кандидат педагогічних наук, доцент,
науковий співробітник відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів*

Дослідження інформаційних ресурсів бібліотек закладів освіти, їх формування та використання є складником реалізації наукової теми відділу «Інформаційні ресурси освітянських бібліотек у розвитку педагогіки, психології та освіти» (2020–2022 рр., керівник Л. О. Пономаренко). У ході дослідження з'ясовано, що питання формування та використання інформаційних ресурсів бібліотек закладів освіти варто розглядати із змінами, які відбуваються загалом у системі освіти. Структура та склад інформаційного ресурсу кожної бібліотеки закладу освіти залежать від мети й завдань бібліотеки [1; 2]. Так, наприклад, шкільна бібліотека накопичує та організовує електронні ресурси, створює власні цифрові ресурси, підготовлені бібліотечними та педагогічними працівниками закладу, готує списки посилань на інтернет-сайти, що містять освітні інформаційні ресурси.

Аргументовано, що фонд бібліотеки позашкільної освіти складається з видань, які є обов'язковими для бібліотеки закладу освіти (книги, періодичні видання, посібники, підручники, художня література), інші інформаційні ресурси: програмне та методичне забезпечення; словники, енциклопедії; література на допомогу вихованцям і педагогам; каталог мультимедійних презентацій; електронні версії підручників, електронні книги, електронні версії методичних видань. Виявлено, що у бібліотеках закладу професійної освіти формується окремий фонд медіаресурсів (медіатеки), який містить інформаційні ресурси в електронному вигляді (енциклопедії, довідники, словники, мультимедійні навчальні програми, електронні версії періодичних видань, інформаційно-бібліографічні бази даних, аудіовізуальні матеріали, електронні засоби навчання, розвивальні комп'ютерні ігри, рекомендаційні списки літератури; списки позакласного читання; пам'ятки, буклети; книжкові огляди. Продемонстровано, що бібліотеки вищих навчальних закладів спрямовують свої зусилля на поповнення фондів електронними документами як власного виробництва, так і зовнішніми, а також на формування електронних бібліотек.

Здійснений аналіз структури та складу інформаційних ресурсів бібліотек закладів освіти дає змогу зробити висновок, що їх формування та використання є пріоритетом кожної бібліотеки, оскільки сприяє задоволенню інформаційних потреб користувачів та потребує збільшення кількості інформаційних ресурсів у режимі віддаленого доступу.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Д. Інформаційний ресурс галузі: веб-портал ДНПБ [України] імені В. О. Сухомлинського НАПН України. *Освіта*. 2019. № 9/10. С. 4.
2. Пономаренко Л. О. Електронні бібліографічні ресурси Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського в інформаційному просторі: стан та проблеми розвитку. *Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського*. 2014. Вип. 4. С. 76–84.

БІБЛІОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ДИСЕРТАЦІЙ ЗА НАПРЯМОМ «ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»

Л. О. Пономаренко, кандидат наук із соціальних комунікацій, завідувач відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів

Здійснення НД «Інформаційні ресурси освітянських бібліотек у розвитку педагогіки, психології та освіти» передбачає розкриття змісту галузевого ресурсу з актуальних питань педагогіки, психології та освіти шляхом підготовки та оприлюднення науково-допоміжної бібліографічної продукції. Кінцевий результат забезпечує дослідження питання репрезентації досягнень педагогічної науки через призму дисертаційних досліджень, здійснених в Україні за роки незалежності. З цією метою на третьому узагальнювальному етапі наукового дослідження завершено впорядкування науково-допоміжного бібліографічного показника «Дисертації з питань освіти (1991–2021 рр.)» [1]. Підготовка видання уможливила здійснення циклу бібліометричних досліджень, адже науково-допоміжний бібліографічний показник є

інформаційною базою для комплексного аналізу сучасного стану педагогічної науки, надає можливість отримати кількісні та якісні індикатори, що характеризують напрями досліджень, тематику, продуктивність наукової діяльності як окремих вчених, керівників дисертаційних робіт, так і наукових інституцій.

Бібліометричне дослідження дисертацій з питань теорії та методики викладання української мови відбувалось у такій послідовності: упорядкування джерельної бази дослідження за хронологічною ознакою; диференціація дисертаційних досліджень за кваліфікаційними ознаками; відстеження динаміки та річних обсягів захищених дисертацій; систематизація та кількісний розподіл рукописів за тематичним спрямуванням; виявлення найбільш потужних авторських шкіл. Загальна кількість виявлених та проаналізованих робіт із наукової спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (011 Науки про освіту, 014 Середня освіта (за предметними спеціалізаціями) за напрямом «Теорія та методика навчання української мови» склала 339 дисертацій.

Найбільше робіт (45,4 %) присвячено методиці навчання фонетики, орфоєпії й графіки, лексикології і фразеології, будови слова і словотвору, вивченню частин мови, формуванню орфографічної грамотності учнів. Виокремлено низку робіт щодо обґрунтування теоретичних засад та розроблення методики формування граматичної компетентності учнів на уроках української мови; проблем діалогічного мовлення; збагачення мовлення учнів українською фразеологією; дистанційного навчання української мови та використання ІКТ. Виявлено потужні наукові школи української лінгводидактики О. М. Біляєва, А. М. Богуш, М. С. Вашуленка, С. О. Карамана, М. І. Пентилюк, Л. І. Мацько. Встановлено, що загальна динаміка захисту дисертаційних робіт у незалежній Україні з 1996 р. досить стала, що свідчить про планомірний процес роботи спеціалізованих наукових рад та оновлення наукових кадрів.

На основі проведеного дослідження зроблено висновок, що напрями (тематика) дисертаційних досліджень розширюються та поглиблюються через процеси реформування та зміну пріоритетів, яких зазнає освіта й педагогічна наука. Перспективи подальших досліджень перебувають у площині відстеження динаміки захисту дисертацій за інституційними ознаками та встановленні кореляційних зв'язків, здійснення бібліометричного аналізу за іншими тематичними напрямками.

Список використаних джерел

1. Дисертації з питань освіти (1991–2021): наук.-допом. бібліогр. покажчик / [упоряд.: Пономаренко Л. О., Зоріна Н. Є., Коваленко С. Г., Кропачева Н. М., Павленко Т. С. ; наук. та бібліогр. ред.: Пономаренко Л. О.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : Твори, 2022. 1099 с. URL: http://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Dysertatsiyi_z_pytan_osvity-2022.pdf (дата звернення: 25.10.2022).

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ БАЗИ ДАНИХ «ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ У СФЕРІ ОСВІТИ»

*Н. В. Вараксіна, науковий співробітник відділу науково-освітніх
інформаційних ресурсів*

Наукова діяльність зі збирання, опрацювання та систематизації інформації у галузі педагогіки та освіти завжди була пріоритетним напрямом у роботі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Про широту діапазону діяльності бібліотек свідчать різноманітні напрями (науково-інформаційний, аналітичний тощо) та форми роботи.

Схарактеризовано один із провідних напрямів роботи щодо висвітлення значних історичних та культурних подій для кожного прийдешнього року в календарі знаменних та пам'ятних дат у галузі освіти та педагогічної науки (Календар), який бібліотека щорічно складає та оприлюднює на своєму вебпорталі.

Зазначено, що цей підхід дає змогу акумулювати унікальну інформацію, що відображає історію педагогіки, психології та освіти в одному документі, тому популярність подачі матеріалу у вигляді Календаря цілком зрозуміла.

Враховано, що на підготовку календарів щорічно витрачається чимало часу, оскільки потрібно щорічно уточнювати дати подій, а інформацію працівники беруть із різних джерел, не завжди авторитетних та перевірених. Найбільшим мінусом такої «ручної» технології створення календарів була їхня мінімальна навігація, а саме: щоб вибрати всі знаменні події, які відбулися у певну дату, необхідно було переглянути всі три тематичні розділи. Тому з 2020 року співробітники бібліотеки формують локальну додаткову базу даних «Календар знаменних дат» (БД КЗД) у АБІС ІРБІС64, яка включає фактографічну інформацію щодо історії освіти та питань педагогіки.

Розглянуто формат даних Community Information, який існує у структурі форматів сімейства MARC 21. Цей формат даних досі не має аналогів у форматах UNIMARC, хоча він замикає логічну структуру опису даних, заради яких створюються записи в електронних каталогах. Саме завдяки можливості описати події та об'єкти соціуму, побудувати поля зв'язку між ними, а також зв'язки з інформаційними джерелами (бібліографічними описами), замикається логічний ланцюжок «об'єкт – джерело – опис джерела». Цей формат MARC 21 Community Information містить набір необхідних полів для опису подій, організацій, органів влади, спільнот та багато іншого. Формат бази даних «Знаменні та пам'ятні дати у сфері освіти» використовує ті самі принципи, що дає змогу формувати інформацію про:

- персоналії (визначні особистості, академіки та члени-кореспонденти НАПН);
- організації (установи НАПН України тощо);
- співтовариства (наукові, студентські спільноти);
- історичні події, відкриття, свята;
- конференції;
- літературні та наукові твори.

Констатовано, що використання цієї бази даних дає змогу отримати штатне та легко тиражоване рішення, на основі якого надалі можуть бути створені інформаційні ресурси, що легко конвертуються у сумісні стандартні формати MARC. Також це рішення може бути використане для обміну даними між організаціями, що зумовить значне скорочення витрат на формування БД КЗД у бібліотеках. Все це дасть змогу спроектувати корпоративні схеми для спільної роботи зі створення баз даних, що містять інформацію про події та об'єкти соціуму.

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПРОВІДНИХ КНИГОЗБІРЕНЬ МЕРЕЖІ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

*О. Л. Гончаренко, науковий співробітник відділу науково-освітніх
інформаційних ресурсів*

Мережа освітянських бібліотек Міністерства освіти і науки України та Національної академії педагогічних наук України є найчисленнішою в бібліотечній системі України – вона об'єднує майже 15 тисяч книгозбірень різних видів. З метою координації діяльності та інформування про заплановану науково-інформаційну продукцію, заходи міжнародного, всеукраїнського та обласного рівнів, які організовуються з метою сприяння інноваційному розвитку системи національної освіти й підвищення кваліфікації бібліотечних працівників, науковці Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського щороку укладають довідкове видання «Науково-інформаційна та соціокультурна діяльність провідних освітянських бібліотек». До створення Довідника долучаються 56 провідних освітянських бібліотек, зокрема Львівська обласна науково-педагогічна бібліотека та Науково-педагогічна бібліотека міста Миколаєва, шість спеціальних наукових бібліотек установ НАПН України, двадцять сім бібліотек закладів вищої освіти педагогічного та інженерно-педагогічного профілів III–IV рівнів акредитації та двадцять бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Аналіз матеріалів, поданих до Довідника протягом 2020–2022 років, засвідчує, що незважаючи на складні умови роботи, зумовлені пандемією та повномасштабною війною в Україні, освітянські бібліотеки швидко відреагували і продовжили активно розвивати онлайнові сервіси. На сьогодні всі провідні бібліотеки освітянської мережі мають власний сайт або вебсторінку, які є багатофункціональним інтерактивним інструментом з надання інформаційних послуг. Загалом через інтернет-представництва освітянських бібліотек користувачі мали змогу скористатися повнотекстовими базами даних, електронними каталогами, каталогами нових надходжень (майже 80 баз даних власної генерації) та отримати доступ до інших електронних баз даних (передплачених та безкоштовних). Аналіз форм видання науково-методичних матеріалів та вторинних інформаційних ресурсів, які готують фахівці освітянських бібліотек, підтверджує, що починаючи з 2008–2009 років все більше продукції почали подавати не тільки в друкованій формі, а й

електронній, а на сьогодні вся видавнича продукція подається в електронній формі. Також встановлено, що фахівці провідних освітянських бібліотек віддають перевагу створенню віртуальних виставок, відеоекскурсій, буктрейлерів, презентацій, віртуальних поетичних полиць та інших інформаційних ресурсів, які завдяки своїй багатофункціональності дають змогу надавати користувачам не тільки розширене коло ресурсів через демонстрацію аудіовізуальної інформації, але й розкривати тему з різних боків. Основу електронних послуг становлять віртуальна довідкова служба, онлайн-запис читачів, онлайн-замовлення літератури, електронна доставка документів тощо.

Отже, нові освітні стандарти та виклики сьогодення вимагають від сучасної освітянської бібліотеки впровадження інноваційних технологій у всі сфери її діяльності. На сьогодні статус бібліотеки визначає не лише кількість друкованих видань, а й те, якими електронними ресурсами власної генерації вона володіє, чи надає доступ до світових інформаційних ресурсів, чи здатна надавати інформаційно-бібліографічні послуги в умовах глобальних викликів сьогодення.

ДИСЕРТАЦІЙНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕМАТИКИ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ (1991–2021): БІБЛІОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ

*Н. Є. Зоріна, науковий співробітник
відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів*

Розглянуто питання щодо представлення досягнень вітчизняної педагогічної науки в дисертаційних працях, захищених в Україні за роки незалежності, а саме дисертаційних дослідженнях історико-педагогічної тематики за спеціальністю «13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки» із застосуванням бібліометричного методу дослідження. Науковий інтерес до бібліометричного дослідження дисертаційних праць історико-педагогічної тематики пов'язаний із завданням створення науково-допоміжного бібліографічного показника «Дисертації з питань освіти (1991–2021)», роботу над яким було завершено цього року. *Відзначено* важливість дисертаційних досліджень для розвитку педагогічної науки і практики. Результати наукових досліджень, викладені у дисертаційних роботах, значною мірою характеризують розвиток педагогічної науки загалом, а також певні етапи інноваційних тенденцій в науці. *Наголошено*, що в оцінюванні результативності наукової діяльності важливе місце посідає бібліометрія – науковий напрям досліджень, заснований на методах кількісного аналізу бібліографічних характеристик документів, що дають основу для їх якісної оцінки [1]. *Схарактеризовано* спеціальність «13.00.01 – Загальна педагогіка та історія педагогіки» як таку, що є базовою для всіх педагогічних галузей. У паспорті спеціальності 13.00.01 формулу спеціальності визначено як «Галузь науки, яка вивчає загальні засади педагогіки як науки, методологію педагогіки, історію педагогічної думки та освіти» [2]. *Представлено* результати бібліометричного аналізу дисертаційних праць, захищених в Україні за спеціальністю «13.00.01 –

Загальна педагогіка та історія педагогіки». Досліджено й проаналізовано понад 2700 дисертаційних праць на здобуття наукового ступеня доктора й кандидата наук за вищезначеною спеціальністю. Здійснено кількісний та хронологічний моніторинг дисертацій за різними показниками, зокрема: динаміка захисту за роками, кількість кандидатських і докторських дисертацій, тематика дисертацій тощо. Виявлено, що співвідношення захищених докторських і кандидатських дисертацій за весь досліджуваний період (1991–2021 рр.) складає в середньому 14 % : 86 %. Істотно зростає кількість дисертацій, присвячених питанням історії розвитку педагогічної думки і освіти: від 7–10 % у 1991–1994 рр. до 55 % у 2000–2021 рр., за весь період 1991–2021 рр. в середньому 42 %. Дослідженням діяльності відомих діячів освіти, здебільшого українських, у 1993–1995 рр. присвячено в середньому близько 4 % дисертацій, потім їх кількість поступово збільшується і за період 1996–2017 рр. складає в середньому 13 %; а в 2018–2021 рр. кількість дисертацій з цієї тематики дещо зменшується і складає в середньому приблизно 9 %. Протягом всього досліджуваного періоду 1991–2021 рр. стабільно утримується увага науковців до досліджень проблем безпосередньо освіти: питанням вищої освіти присвячено 22% дисертацій, зокрема вищої педагогічної освіти – 12 %, дослідженню питань середньої освіти – 24 %, початкової освіти – 9 %.

Зроблено висновок, що використання методів бібліометричного аналізу дисертаційних праць є доцільним і перспективним для дослідження стану педагогічної науки і визначення тенденцій її розвитку.

Список використаних джерел

1. Медведєва А. С. Бібліометричні дослідження в бібліотеках як інструментарій моніторингу наукової діяльності : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : спец. 27.00.03 : 26.11.2020 / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; Нац. акад. наук України. Київ, 2020. 204 с. URL: http://www.nbu.gov.ua/sites/default/files/disser/dis_29.pdf (дата звернення 10.11.2022).
2. Про затвердження переліку паспортів у галузі педагогічних наук : постанова Президії Вищої Атестаційної Комісії України від 14.09.2006 № 6-06/8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v06-0330-06#Text> (дата звернення 10.11.2022).

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ДИСЕРТАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ «ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА»

С. Г. Коваленко, науковий співробітник відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів

У процесі роботи над науково-допоміжним бібліографічним показником «Дисертації з питань освіти 1991–2021 рр.» та з метою оприлюднення стану розвитку педагогічної науки в Україні в ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського було здійснено бібліометричне дослідження дисертацій українських науковців, захищених за темою «Дистанційна освіта» або освіта на віддаленні. Проведено ретроспективний аналіз цих дисертацій, яких є 27. Наведено та проаналізовано статистичні дані щодо захищених вітчизняними вченими-педагогами дисертацій із зазначеної теми з кількох аспектів, а саме: 1) у розрізі спеціальностей Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України (АК МОН України), галузь «Педагогіка»; 2) наукових ступенів

дисертантів; 3) дисертаційної активності організацій-виконавців дисертацій щодо висвітлення досліджуваної теми.

За результатами аналізу дисертацій у розрізі спеціальностей АК МОН України встановлено, що тема дистанційної освіти висвітлювалася майже в усіх спеціальностях, але найчастіше (13 разів) цю тему розкривали дисертанти, які готували дисертацію за спеціальністю 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти».

Аналіз дисертацій у розрізі наукових ступенів дисертантів показав, що дисертаційних робіт за темою дослідження на звання доктора педагогічних наук більш ніж у чотири рази менше, ніж дисертацій на звання кандидата педагогічних наук (5 проти 22), тобто дослідження дистанційної освіти в країні можна вважати недостатнім, зважаючи на актуальність цього питання зараз.

Аналізуючи дисертаційну активність організацій-виконавців дисертацій щодо висвітлення досліджуваної теми, можна зазначити, що географія закладів вищої освіти (ЗВО) країни, які приділяли увагу темі дистанційної освіти, доволі широка. Науковці 20 навчальних закладів України розглядали свого часу питання віддаленої освіти. Але найчастіше до теми дистанційного навчання у своїх дисертаціях зверталися вчені Інституту вищої освіти НАПН України, Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, науковці ДЗ «Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка», Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка, Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди.

За результатами проведеного бібліометричного аналізу дисертацій, захищених українськими науковцями за темою «Дистанційне навчання», можна зробити висновок, що українські вчені протягом багатьох років (з 2001 р. по 2016 р.) зверталися до питання дослідження цієї теми. Проте варто зазначити, що в останні роки, насамперед у 2019–2021 рр., українські вчені у своїх дисертаційних роботах не досліджували тему віддаленої освіти, яка стала якраз найбільш актуальною для України, включаючи 2022 рік (запровадження карантинних заходів та військова агресія російської федерації проти України). Отже, напрошується висновок, що українські вчені-педагоги мають і надалі працювати у цьому напрямку, відіграючи ще більшу роль у забезпеченні здобувачам освіти отримання якісної онлайн-освіти.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ОСВІТЯНСЬКИХ БІБЛІОТЕК: ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ВІДКРИТОЇ НАУКИ

*Н. М. Кропочева, науковий співробітник відділу науково-освітніх
інформаційних ресурсів*

Виконання завдань завершального етапу наукового дослідження «Інформаційні ресурси освітянських бібліотек у розвитку педагогіки, освіти і психології» (2020–2022 рр.) робить цілком доречним визначення основних досягнень фахівців відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів, виявлення низки тих завдань і проблем, вирішення яких необхідно буде реалізовувати в

умовах воєнного стану, ускладнених обставин роботи і пришвидшеного процесу прийняття певних рішень, підведення підсумків, формулювання майбутніх перспективних напрямів інформаційно-бібліографічного супроводу наукових досліджень відділу.

У зазначеному контексті варто виокремити наукові результати, що розширюють освітній потенціал інформаційних ресурсів наукового, методичного та просвітницького призначення. На термінологічному рівні – це уточнення, розширення, доповнення змістового навантаження основних понять проведеного дослідження в руслі створення інформаційних продуктів з урахуванням та дотриманням основних принципів відкритої науки, зміст і характеристика яких сприймається науковим загалом у цілком зрозумілому та очевидному сенсі: відшукуваність (присвоєння метаданим унікального і постійного ідентифікатора); доступність (дані можемо знайти за їхнім цифровим ідентифікатором); сумісність (дані використовують для представлення знань для користувачів засобами доступної, широковживаної лексики); багаторазовість їхнього використання (дані мають велику кількість точних і відповідних ознак).

Передовсім це стосується ключової проблеми поточного дослідження, проектування інформаційно-освітнього середовища, що здійснюється на основі зазначених принципів.

Варто зазначити, що найбільш продуктивним і досліджуваним напрямом досліджень мережі освітянських бібліотек МОН України і НАПН України загалом і відділу науково-освітніх ресурсів зокрема є репозитарії, які досить швидко стали не лише одним із дієвих інструментів відкритої науки, надаючи можливості архівувати наукові, навчальні, методичні напрацювання науково-педагогічних працівників, інформаційно-бібліографічні матеріали наукових бібліотек закладів вищої освіти, а й формувати цілісне уявлення про стан і наукометричні показники використання зазначених матеріалів.

Дискусійним питанням залишається, на мій погляд, положення щодо співвідношення цифрової репрезентації наукового доробку, представленого в репозитаріях і встановленням рівня зацікавленості станом розвитку наукових досліджень, зокрема у сфері педагогічної та бібліотекознавчої науки на рівні державних і громадських інституцій.

ФОРМУВАННЯ ВИМОГ ДО ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ КАТАЛОГІЗУВАННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ

*І. Г. Лобановська, науковий співробітник відділу науково-освітніх
інформаційних ресурсів*

Інформаційні технології не обійшли стороною бібліотечну діяльність. Це призвело до створення електронних бібліотек, які потребують, з одного боку, застосування спеціальних програмних засобів, що реалізують стандарти бібліотечної діяльності, а з іншого – надають читачам значно зручніші та сучасніші засоби пошуку в бібліотечних каталогах і доступ до документів.

Перші наукові роботи, в яких було передбачено появу електронних бібліотек та описано їхні загальні принципи, належать американським ученим Венніверу Бушу та Джозефу Карлу Робнет Лікладеру. У липні 1945 р. В. Буш, на той час директор Американського агентства наукових досліджень і розробок, опублікував статтю під заголовком «Як ми можемо думати» [1]. У ній показано потенційні можливості, які нова технологія може надати вченим для збирання, зберігання, пошуку та опрацювання інформації. У статті чітко продемонстровано зв'язок між інформацією та науковими дослідженнями, а також прихований потенціал нових технологій. Це були перші кроки до створення автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем (АБІС).

Сьогодні головним елементом АБІС став електронний каталог. У ньому міститься інформація про документи, що зберігаються в бібліотечних фондах, а також про електронні ресурси, розташовані як в інтернеті, так і у віддалених АБІС. Сучасний ринок АБІС пропонує різноманітні як вітчизняні, так і зарубіжні продукти, проте вибрати найбільш придатні для бібліотеки непросто. Зокрема, вони мають порядок із функціонуванням у середовищі операційних систем сімейства Windows з використанням таких відомих промислових систем управління базами даних, як MS SQL Server, IBM DB2 і Oracle Database, обов'язково функціонувати в середовищі операційних систем сімейства Linux і як систему управління базами даних використовувати вільну СУБД PostgreSQL. Наявність вебінтерфейсу бажана.

Сучасні АБІС мають відповідати певним вимогам, а саме забезпечувати:

- бібліографічне та аналітичне опрацювання документів, ведення електронного каталогу;
- довідково-бібліографічне обслуговування читачів на основі власного електронного каталогу;
- бібліографічне та інформаційне обслуговування на основі використання баз даних та електронних каталогів, зокрема в онлайн-форматі;
- автоматизовану підготовку бібліографічних видань.

Список використаних джерел

1. Bush V. As We May Think. *The Atlantic Monthly*. 1945. 176 (1). P. 101–108.

«КАЛЕНДАР ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ У ГАЛУЗІ ОСВІТИ І ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ» – ВАГОМЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ДЖЕРЕЛО У ФОРМУВАННІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ І ГРОМАДСЬКОЇ САМОСВІДОМОСТІ МОЛОДІ

*Я. М. Ніколаєнко, науковий співробітник відділу
науково-освітніх інформаційних ресурсів*

Одним із напрямів організації виховного процесу в закладах освіти всіх рівнів було і залишається використання у плануванні виховної роботи педагога основних пам'ятних дат та подій вітчизняної освіти, історії, культури та мистецтва.

Також є всі підстави говорити про те, що вдосконалення системи національно-патріотичного виховання в умовах повномасштабного збройного

вторгнення 24 лютого 2022 року з боку російської федерації потребує формування та реалізації нових підходів. Це повністю корелює з визначеними у «Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України» [1] пріоритетними завданнями, зокрема здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей. Для планування таких заходів стають у пригоді різні видання календарів знаменних і пам'ятних дат, де зазвичай подано інформацію про події української та світової історії, ювілеї видатних представників науки, культури, мистецтва, державних і громадських діячів, письменників.

Серед подібних джерел можна назвати «Календар знаменних і пам'ятних дат в галузі освіти і педагогічної науки», який що його з 2002 року складає і видає Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського. Водночас варто зазначити, що інформацію, розміщену в цьому виданні, можна ефективно використовувати для посилення у слухачів та учнів національно-патріотичної свідомості на заняттях з багатьох предметів навчальних програм загальноосвітніх та вищих навчальних закладів. У виданні на 2023 рік уперше досліджено і представлено біографічні, фактографічні та бібліографічні довідки про освітян, які були репресовані за політичними мотивами у період з 1917 по 1991 роки, а також пам'ятні дати і ювілеї відомих подій в Україні, рекомендовані Постановою Верховної Ради України «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2022–2023 роках» [2].

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України : затв. наказом МОН України від 06.06.2022 р. № 527. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/62a0421e24258666156501.pdf> (дата звернення: 29.10.2022).
2. Пам'ятні дати та ювілеї: додаток № 2 до Постанови ВРУ «Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2022–2023 роках» від 17 груд. 2021 р. № 1982-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1982-20#Text> (дата звернення: 29.10.2022).

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ОСВІТІ: БІБЛОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

*Т. С. Павленко, науковий співробітник
відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів*

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) є важливою самостійною галуззю освіти, яка суттєво впливає на процес викладання та навчання, а також трансформує шляхи управління освітою. Інформатизацію освіти спрямовано на вдосконалення форм і змісту навчального процесу, що надає змогу вирішувати проблеми освіти на більш високому рівні з урахуванням світових вимог та формування й розвитку інтелектуального потенціалу нації. Проблема ІКТ є об'єктом дослідження багатьох дисертаційних робіт. З метою виявлення тенденцій досліджень з проблем ІКТ у галузі професійної освіти було здійснено аналіз дисертаційних досліджень вітчизняних науковців зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти (011 Науки про освіту, 015

Професійна освіта (за спеціалізаціями)), захищених за роки незалежності України (1991–2021).

Аналіз матеріалів дав змогу виявити загалом 150 документів, що репрезентують дисертаційні дослідження з використанням ІКТ. Тематику дисертаційних досліджень розкрито на основі аналізу таких аспектів, як підготовка майбутніх вчителів із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій у процесі вивчення фахових дисциплін, підготовка фахівців з комп'ютеризованих систем, використання ІКТ в управлінні освітнім процесом у закладах освіти.

З'ясовано, що найбільша кількість дисертаційних досліджень – 118 (78,6 %) – стосується підготовки майбутніх педагогів із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій, із них 38 (32,2 %) – підготовки вчителів початкових класів. В останні десятиліття з'явилися дослідження, що висвітлюють використання ІКТ в управлінні освітнім процесом, особливості процесу реалізації управлінських інновацій, їх значення для ефективного розвитку закладів освіти. Із цієї теми знайдено 12 (8 %) дисертацій. Виявлено, що підготовці фахівців з комп'ютеризованих систем присвячено 20 (13,3 %) дисертаційних досліджень.

Здійснений бібліометричний аналіз захисту дисертаційних досліджень з питань використання ІКТ у професійній освіті засвідчив, що в педагогічній науці кількість захищених дисертаційних досліджень з означеної проблематики має тенденцію до зростання.

Список використаних джерел

1. Дисертації з питань освіти (1991–2021) : наук.-допом. бібліогр. покажч. / [упоряд.: Пономаренко Л. О., Зоріна Н. Є., Коваленко С. Г., Кропачева Н. М., Павленко Т. С. ; наук. ред. Пономаренко Л. О. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О.] ; НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця : Твори, 2022. 1099 с. URL: <https://tinyurl.com/32bhxus2> (дата звернення: 20.10.2022).

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК У ЦИФРОВОМУ МЕДІАСВІТІ

*С. Т. Бойко, молодший науковий співробітник
відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів*

Розвиток нових інформаційних технологій та індустрії електронних носіїв інформації в кінці ХХ – на початку ХХІ століття зумовили необхідність використання в бібліотечній роботі сучасних електронних ресурсів, зокрема створення баз інформаційних ресурсів та нових інформаційних продуктів і послуг. Саме інноваційний шлях розвитку бібліотек, оновлення всіх сторін їх життєдіяльності забезпечують виконання покладеної на них соціальної місії. Тож на сьогодні в бібліотечній сфері спостерігаються поєднання традиційних методів роботи з можливостями нових інформаційних технологій.

Важливим чинником забезпечення доступу до документів та надання користувачам якісно нових послуг з більшими обсягами даних є електронні бібліотеки. Зокрема, в Україні є [Наукова електронна бібліотека періодичних](#)

[видань НАН України](#), [Наукова періодика України \(інформаційний ресурс Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського\)](#), Науково-педагогічна електронна бібліотека з питань педагогіки, психології та освіти (ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського), Бібліотечні інтернет-ресурси (бібліотека Верховної Ради України), Електронна бібліотека НАПН України, Відкрита книга, електронна бібліотека «Чтиво» (вільна онлайн-бібліотека україномовної літератури) та ін.

Усе більшої актуальності набуває потреба розширення можливостей зручного подання інформації для осіб з особливими потребами. Так, Національна бібліотека Польщі реалізує спеціальний проєкт «Точка доступу користувачів з обмеженими можливостями до фондів Національної бібліотеки Польщі», який фінансує Міністерство культури і національної спадщини. Багато польських бібліотек створюють умови для роботи читачів з обмеженими можливостями. Вивчення європейського досвіду, зокрема польського, є важливим для забезпечення інформацією згаданих груп населення та сприятиме їх соціалізації.

Цікавим видом популяризації бібліотек є прихована реклама у вигляді «product placement» («розміщення продукції»), коли відбувається демонстрація рекламованого продукту, його логотипа або ж згадка про нього в позитивному контексті у фільмах, телепередачах, відеокліпах, книгах тощо. Так, Нью-Йоркська публічна бібліотека часто з'являється у кінофільмах і серіалах, як от «Людина-павук», «Післязавтра», «Мисливці за привидами», «Сніданок у Тіффані», «Секс у великому місті» та багатьох інших. В Україні локаціями для музичних кліпів стали Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського та Національна парламентська бібліотека України.

Також важливою місією сучасних бібліотек є формування медіаграмотного користувача. Одним із етапів реалізації Концепції медіаосвіти в Україні є підготовка інформаційно-методичних матеріалів, програмного інформаційно-комунікаційного забезпечення, відеотек, фонотек, інформаційних баз бібліотек різних відомств, насамперед у шкільних бібліотеках.

Отже, головною метою всіх бібліотечних інновацій є підвищення рівня бібліотечно-бібліографічної діяльності для максимально повного задоволення інформаційних, освітніх і культурних запитів користувачів.

ПРОМОЦІЯ КНИЖКИ Й ЧИТАННЯ: СУЧАСНИЙ ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ

А. І. Рубан, молодший науковий співробітник відділу науково-освітніх інформаційних ресурсів

Зниження інтересу до читання (особливо традиційного, книжкового) є загальносвітовою тенденцією. Така ситуація багато в чому зумовлена потужним розвитком інформаційних технологій і формуванням нових бізнес-моделей у сфері виробництва і розповсюдження книжок, бурхливими змінами, що відбуваються в суспільній і професійній свідомості і зумовлюють радикальний перегляд ролі й місця бібліотек у житті соціуму. Промоція

читання, тобто популяризація дитячого читання і якісної книжки для дітей, є одним із ключових чинників розвитку суспільства. З'ясовано, що найчастіше заходи і проекти, пов'язані з промоцією читання, реалізують бібліотеки, громадські організації, фонди. Зазначено, що основною метою підтримки читання є поширення серед громадськості, насамперед дітей і молоді, позитивної думки про нього.

Акцентовано увагу на тому, що методи й форми промоції книжки за останні кілька років істотно змінилися, адже сучасна молода людина зорієнтована швидше на сприйняття цифрової інформації. Вона краще сприймає інформацію, яку подають яскраво, динамічно, стисло, тому бібліотекарі ведуть активний пошук нестандартних форм, використовуючи в традиційній роботі нові ідеї.

Із метою виявлення наявних форм і методів формування читацького інтересу особистості проаналізовано публікації останніх років, де представлено досвід діяльності бібліотекарів.

Зосереджено увагу на словесних, наочних і практичних методах, що їх застосовують у формуванні читацького інтересу. Наголошено, що серед практичних методів особливе місце посідає метод проєктів. Для прикладу запропоновано перелік деяких проєктів, реалізованих у бібліотеках України впродовж останніх років. Зауважено, що в залученні дітей до читання важливою є взаємодія бібліотекаря, педагога і батьків. Представлено кілька читацьких об'єднань і клубів, зорієнтованих на популяризацію читання, що діють при бібліотеках. Зазначено, що сьогодні бібліотекарі, перебуваючи в постійному творчому пошуку, запроваджують нестандартні форми просування книжки й читання, вносячи в традиційну роботу нові ідеї і подекуди дивуючи користувачів новими способами заохочення до читання. Виявлено, що останнім часом традиційні форми роботи з книгою, як-от усний журнал, читацька конференція, захист читацького формуляра, диспут за книжкою, ідуть у минуле. Їх замінюють новими, більш жвавими, інтерактивними формами роботи: брейн-рингами, бібліомарафонами, флешбуками, різними іграми, квестами, віртуальними подорожами тощо. Разом із тим наголошено, що б використання ігрових форм не мало на меті виключно розважальну функцію. Це лише спосіб просування книжки й читання, а не самоціль. Зазначено, що сьогодні фахівцям бібліотек надано великий вибір сучасних форм просування книжки й читання. Важливо вибрати найцікавіший досвід, який можна застосовувати в умовах конкретної бібліотеки. Констатовано, що необхідною умовою ефективного популяризування читання залишається вміння бібліотекаря доступно й цікаво говорити про книжку з читачем будь-якої вікової категорії.

ЗАРУБІЖНІ ДІЯЧІ ОСВІТИ, ПЕДАГОГІКИ, НАУКИ У ФАКТОГРАФІЧНІЙ БАЗІ ДАНИХ «ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ У СФЕРІ ОСВІТИ»

*Л. М. Смола, молодший науковий співробітник відділу науково-освітніх
інформаційних ресурсів*

Входження у світовий освітній простір натеper зумовлене соціально-економічними перетвореннями, зміною ідеології, громадянських, національних, життєвих пріоритетів. Доцільність звернення до педагогічних здобутків минулого, їх використання в процесі модернізації освіти підкреслено в Національній доктрині розвитку освіти України в ХХІ ст., Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ ст.), Законі України «Про освіту», Законі України «Про вищу освіту». Наукова спадщина зарубіжних вчених репрезентує педагогічну думку попереднього історичного періоду, позначеного стрімким розвитком педагогічної теорії, пов'язаним із реформуванням освітньої галузі.

Діяльність Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського (далі ДНПБ) зорієнтована на якісне забезпечення фахових потреб освітян. Як складова частина інформаційного ресурсу країни, бібліотека створює науково-допоміжні ресурси власної генерації. З'ясовано, що традиційною практикою ДНПБ є створення фактографічної бази даних.

У зв'язку з подіями, які відбуваються в нашій країні, особливого значення набуває онлайн-проект у мережі «Facebook» на сторінці ДНПБ «Календар знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти». Онлайн-проект щомісяця надає відомості про зарубіжних діячів освіти, педагогіки, науки. Фактографічна інформація складена таким чином, щоб можна було швидко знайти потрібні відомості про конкретних видатних осіб. Під час його підготовки до уваги беруться передусім «круглі дати» і лише в особливих випадках – ті, які мають стосунок до особи виняткової важливості. Наголошено, що онлайн-проект є одним із важливих інструментів наповнення педагогічної бібліографії та впровадження політики історичної пам'яті.

Доведено, що фактографічні дописи у мережі «Facebook», присвячені зарубіжним педагогам та освітянам, є ефективною формою поширення педагогічної біографіки. Календарі «Знаменних і пам'ятних дат у галузі освіти» стали провідниками в масиві знаменних дат, надійними джерелами інформації для наукових працівників, педагогів, студентів, бібліотекарів освітянських бібліотек.

Список використаних джерел

1. Березівська, Л. Д. Онлайн-проекти як форма поширення педагогічного біографічного знання в освітньо-науковому просторі. *Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг* : матеріали Міжнар. наук. конф., 4–6 жовт. 2022 р. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України, Рада дир. наук. б-к та інформ. центрів акад. наук – членів МААН ; відп. за вип. М. В. Іванова. Київ, 2022. С. 424–426. URL: <https://tinyurl.com/49t5h2jm> (дата звернення: 01.11.2022).

ЗАРУБІЖНІ ОНЛАЙН-РЕСУРСИ ЯК ДЖЕРЕЛО ФАКТОГРАФІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ З ПЕДАГОГІКИ

*К. Б. Щегельська, молодший науковий співробітник відділу
науково-освітніх інформаційних ресурсів*

У контексті бібліотечної діяльності інформацію визначають як задокументовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються в суспільстві, державі та довкіллі [1]. Окремо треба зазначити, що в наш час спостерігається збільшення частки запитів фактографічного характеру в загальному обсязі запитів. Під фактом розуміють будь-які відомості, які після вилучення їх з контексту зберігають самостійне значення і сенс. Розрізнені факти можуть стати основою довідки для читача. А структуровані – для довідкового видання. Водночас фактографічні конструкції створюють для виконання запиту як окремого суб'єкта, користувача інформації, так і суспільства загалом [2]. Із розростанням обсягів інформації значну її кількість неможливо буде знайти через збільшення обсягу інформаційного шуму і неструктурованої інформації. Цінна інформація буде все більше розчинятися в інформаційному шумі. Є тенденція до перетворення інтернету в основне джерело інформації – і найчастіше безальтернативне [3].

На сьогодні в інтернеті існує велика кількість онлайн-ресурсів, що пропонують колекції повнотекстових електронних видань. Це різноманітні електронні каталоги, бази знань, репозиторії, архіви тощо. Проте для вітчизняного дослідника їх пошук утруднений через мовний бар'єр, платний доступ тощо. Дослідження англomовного сегменту інтернету дало змогу виокремити низку ресурсів, корисних для педагога-дослідника, які містять матеріали з педагогіки у вільному доступі. Насамперед це електронний архів Гарвардського університету – понад 13.000 документів: дисертації, книги, статті, студентські роботи з економіки, права, медичних наук, педагогіки та ін. (<https://dash.harvard.edu/>). Електронний репозиторій Каліфорнійського Університету містить приблизно 6000 матеріалів (<http://escholarship.org/>). Бібліотека у вільному доступі – проєкт некомерційної організації «Internet Archive» з оцифрування книг, що є суспільним надбанням (в рамках консорціуму «Альянс вільного доступу», понад 1 млн публікацій). Адреса для роботи: <https://openlibrary.org/>. «Questia» – одна з найбільших онлайн-бібліотек у світі, містить книги й журнальні статті понад 300 видавництв з гуманітарних та соціальних наук, понад 5000 книг у відкритому доступі (<https://www.questia.com/library/free-books>). Один з найбільших у світі електронних репозиторіїв із соціальних наук у відкритому доступі SSOAR нараховує понад 25 500 документів (<http://www.ssoar.info/>). Також є доступним SSRN – відкритий електронний репозиторій наукових статей і препринтів досліджень із соціальних наук (<https://www.ssrn.com/index.cfm/en/>). Усі названі ресурси є цінним джерелом фактографічної інформації з педагогіки для вітчизняних дослідників.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 7448:2013. Інформація та документація. Бібліотечно-інформаційна діяльність. Терміни і визначення понять. Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. 41 с.
2. Етенко Н. Ю., Оре Т. А. Фактографічні конструкції в інформаційній роботі бібліотеки вишу: краєзнавчі доробки. *Бібліотечний Меркурій*. 2020. № 2 (22). С. 35–43.
3. Ворбель С. Сучасні технології та сервіси в інформаційно-бібліографічній діяльності бібліотек : презентація. *Обласний семінар бібліографів центральних бібліотек ЦБС та бібліотек ОТГ «Традиційні та інноваційні форми бібліографічного обслуговування»*. URL: https://www.slideshare.net/Ternopil_OUNB/ss-122128330 (дата звернення: 10.11.2022).

СЕКЦІЯ 3
БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ТА АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД
ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАУК УКРАЇНИ ЩОДО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА
РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ
(2020–2022)

Реєстраційний номер: РК № 0120U002095

Роки виконання: 2020–2022 рр.

Назва пріоритетного напрямку: Якість освіти. Інформаційне освітнє середовище

Проблема дослідження: Інформаційно-аналітичний супровід освітньої діяльності, проектування інформаційно-освітнього середовища та електронних ресурсів

Науковий керівник: С. В. Лапаєнко, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ТА АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ДІЯЛЬНОСТІ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ ЩОДО
НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ
ТА РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ:

НАЙІСТОТНІШІ РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

С. В. Лапаєнко, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти

Науково-прикладні результати, здобуті в процесі виконання дослідження «Бібліографічний та аналітичний супровід діяльності Національної академії педагогічних наук України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти» (2020–2022 рр.; РК № 0120U002095; відділ наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського), дають можливість сформулювати цілісне знання про діяльність вчених НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації й розвитку української освіти, педагогіки та психології.

Результатом виконання дослідження є підготовка, оприлюднення та впровадження планової довідкової продукції:

– біобібліографічний показник *«Творчий доробок Василя Григоровича Кременя в інноваційному розвитку освіти України»*, в якому представлено науковий доробок президента НАПН України В. Г. Кременя, доктора філософських наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, академіка НАН України, академіка НАПН України, президента товариства «Знання» України. Показник містить список друкованих праць, опублікованих впродовж 33 років (1990–2022). Зокрема, це монографії, навчально-методичні посібники, підручники, довідкові видання, статті, уміщені в наукових

збірниках, матеріалах наукових конференцій та публікації в періодичних виданнях, електронні ресурси. До покажчика увійшла також література про наукову й громадську діяльність В. Г. Кременя за цей період;

– біобібліографічний покажчик *«Володимир Іларіонович Луговий – перший віце-президент НАПН України : матеріали до біобібліографії (2015–2020 рр.)»* присвячено професійній діяльності В. І. Лугового, доктора педагогічних наук, професора, академіка, першого віце-президента НАПН України та представлено науковий доробок ученого за понад 5-річний період його наукової діяльності – монографії, підручники, навчальні посібники, статті в продовжуваних та періодичних виданнях, матеріалах конференцій, довідкових виданнях;

– науково-допоміжний бібліографічний покажчик *«Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України: 30 років наукової діяльності»* містить опис та класифікацію результатів діяльності Відділення і відображає творчий доробок дійсних членів, членів-кореспондентів, докторів наук, кандидатів наук – співробітників підвідомчих установ, зокрема: монографії, підручники, навчальні посібники, довідкові та інформаційно-аналітичні видання тощо за тридцять років;

– довідковий бюлетень *«Аналітичний вісник у сфері освіти й науки»* (випуски 11, 12, 13, 14, 15, 16) є складником системи інформаційно-аналітичного та інформаційно-бібліографічного забезпечення освіти, педагогіки, психології, що здійснюється ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Зміст рубрик «Національна освіта: інноваційна школа», «Педагогіка», «Психологія» сприяє оперативному отриманню користувачем логічно структурованої наукової інформації з проблематики сучасних наукових досліджень, зокрема у вигляді реферативних та аналітичних оглядів, анотованих бібліографічних списків тощо;

– оглядове видання *«Діяльність НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти»* містить логічно умотивовану низку інформаційно-аналітичних матеріалів, які висвітлюють стан, результати та прогностичні перспективи теоретико-практичного досягнення наукового доробку вчених НАПН України з актуальних питань інноваційного розвитку освіти, педагогіки й психології з урахуванням сучасних процесів модернізації, реформування освіти і тенденцій у національному та світовому освітньому просторі.

Продовжено оновлення та поповнення ресурсу «Вчені Національної академії педагогічних наук України». Використовувалась система управління базами знань ONTOS (<http://ontos.xyz/>). Тестова адреса сторінки БЗ «Вчені Національної академії педагогічних наук України»: <http://naps.eor.in.ua/>.

Розроблено та поповнено електронний ресурс «Віртуальний читальний зал освітянина» (<https://dnpb.gov.ua/ua/virtualni-chyitalni-zaly/virtualnyy-chyitalnyy-zal-osvityanyna/>) з використанням веб-технологій, який покликаний забезпечити для користувачів зручний віддалений доступ до електронних інформаційних ресурсів науково-освітнього характеру: повнотекстових, реферативних, бібліографічних та фактографічних баз даних, веб-ресурсів

(сайтів, порталів) педагогічної та психологічної спрямованості, освітянських нормативно-правових документів, навчальних електронних освітніх ресурсів, таких як електронні підручники, посібники, лабораторії тощо; завершено створення спеціалізованого редактора ресурсу.

Підготовлено шість інформаційно-аналітичних оглядів головних подій у сфері освіти, науки й культури, оприлюднених засобами масової інформації України у 2022 р. / уклад. Годецька Т. І. ; ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

Реалізовано на сайті ДНПБ України та через мережу Facebook онлайн-проект «Освіта і наука в умовах війни». URL: https://dnpb.gov.ua/my/new_arrivals.pdf.

Кількісні показники діяльності відділу.

У 2020 році (І етап НД) опубліковано/оприлюднено 56 наукових праць, з яких: бібліографічні покажчики – 1; довідкові бюлетені – 2; статті – 17 (у т. ч. у фахових наукових виданнях України – 10, з них індексуються в наукометричній базі даних Web of Science Core Collection – 1, індексуються в інших наукометричних базах даних – 8; в іноземних виданнях – 3, у т.ч. індексуються в наукометричних базах даних – 3, в наукових виданнях – 3, у ЗМІ – 1), в тому числі 2 англійською мовою; тези та матеріали конференцій – 28 (1 у зарубіжних виданнях), публікацій в електронному ресурсі – 8.

За результатами другого етапу НД (2021 р.) опубліковано: 76 наукових праць, з яких: довідкові бюлетені – 2; статті – 18 (у т. ч. у фахових наукових виданнях України, що індексуються в наукометричних базах даних – 12; в іноземних виданнях – 6, з них індексуються в наукометричній базі даних Web of Science Core Collection – 5, в тому числі 5 англійською мовою; тези та матеріали конференцій – 46 (3 у зарубіжних виданнях), публікацій в електронному ресурсі – 10.

У 2022 році (ІІІ етап) підготовлено та оприлюднено 76 праць (з них 15 англ. мовою): довідкова продукція – 5; статті – 27, у т. ч.: у фахових наукових виданнях – 16 (1 англ. мовою); у зарубіжних виданнях, що індексуються в наукометричних базах Scopus і Web of Science Core Collection – 8 (8 англ. мовою); індексуються в інших наукометричних базах – 2 ; ЗМІ – 1; матеріали науково-практичних заходів – 33 (у т. ч. 4 англ. мовою у зарубіжних виданнях); тези – 11 (1 англ. мовою); електронні ресурси – 4.

Упровадження результатів наукового дослідження здійснювалося під час виголошення доповідей й виступів наукових співробітників відділу в рамках 49 науково-практичних масових заходів різного рівня.

Протягом виконання НД укладено 9 договорів про співпрацю з закладами вищої, професійної та середньої освіти. Отримано 41 довідка про впровадження результатів НД. Про впровадження свідчить також кількість завантажень контенту з Електронної бібліотеки НАПН України та з порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

ВИСНОВКИ. В ході виконання планового дослідження схарактеризовано нове систематизоване та цілісне знання про діяльність НАПН України щодо розвитку української освіти, педагогіки та психології, що ознайомлює цільову

аудиторію користувачів з результатами сучасних досліджень науковців НАПН України з актуальних питань модернізації та реформування освіти, інноваційного розвитку освітянської галузі в умовах загальноцивілізаційних викликів, розгортання євроінтеграційних та глобалізаційних процесів, імплементації нового освітнього законодавства, значного зростання фахової інформації й масштабних змін на цій основі в трансформаційному поступі освіти та науки України.

Матеріали планової продукції сприяють розвитку системи наукового інформаційно-аналітичного та інформаційно-бібліографічного супроводу діяльності НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти, інтенсифікації науково-дослідної діяльності, освітнього процесу в освітянській сфері України, створенні принципово нових видів науково-інформаційної продукції, покращенні можливостей для пошуку і використання наукової інформації та наданні доступу до неї споживачам бібліографічної, реферативної й аналітичної продукції.

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ У НАУКОВОМУ ДОРОБКУ ВЧЕНИХ НАПН УКРАЇНИ

І. О. Агалець, кандидат педагогічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти

Захист Україною територіальної цілісності, суверенітету, своєї ідентичності в умовах надзвичайного випробування – повномасштабної війни з російською федерацією, загострили необхідність переосмислення українським суспільством важливості патріотичного виховання молоді.

Протягом заключного етапу наукового дослідження «Бібліографічний та аналітичний супровід діяльності Національної академії педагогічних наук України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти» на основі новітніх розроблень українських учених підвідомчих установ НАПН України набули подальшого розвитку аналіз, узагальнення й представлення в освітньому просторі України питання національно-патріотичного виховання сучасного покоління молоді.

Так, у реферативному огляді «Виховання: шляхи духовно-ціннісного розвитку й фахового становлення особистості освітянина в професійній діяльності» удосконалено наукові уявлення освітянського загалу щодо актуальних питань національно-патріотичного виховання в умовах військової агресії та повномасштабної війни проти України з боку росії та проблем теорії і практики духовно-ціннісного розвитку й фахового становлення особистості освітянина в професійній діяльності. Доведено, що виховання у молоді духовно-ціннісних орієнтацій є пріоритетом українського суспільства, важливим завданням сучасного освітнього процесу. Обстоюється позиція про те, що підготовка й фахове становлення освітянина – це насамперед становлення його як особистості з розвиненими громадянськими й моральними якостями та найвищими духовно-ціннісними пріоритетами, трансформованими

у площину власних переконань, формування суспільно значимої позиції громадянина і патріота своєї країни як одного з головних завдань освітнього процесу, здійснюваного нині в системі української освіти.

В аналітичному огляді «Національно-патріотичне виховання: вектори розвитку в освітньому просторі» систематизовано наукове бачення вчених інституцій НАПН України щодо теоретико-прикладних питань розроблення багатоаспектної проблеми національно-патріотичного виховання за період 2017–2021 рр. Узагальнено низку кінцевих науково-практичних результатів досліджень з окресленої проблеми. Сформульовано висновок, що національно-патріотичне виховання є одним із основних напрямів діяльності освітньої сфери держави та українського суспільства. Визначено, що проблема національно-патріотичного виховання є багатоаспектною завдяки своїй інтегративній функції, яка набуває своєї значущості для всіх ланок системи освіти.

Наведені публікації висвітлюють стан, результати та перспективи наукового і практичного осягнення актуальних питань національно-патріотичного виховання і є одним із засобів інформаційного забезпечення освітнього процесу в умовах сучасних викликів.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО РЕСУРСУ «ВЧЕНІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ»

*А. Г. Гуралюк, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач сектору ІКТ і наукометрії відділу наукового інформаційно-
аналітичного супроводу освіти*

*Л. А. Рапіна, науковий співробітник відділу наукового інформаційно-
аналітичного супроводу освіти*

Сучасні світові тенденції доступу до інформації зумовлюють необхідність забезпечення можливостей віддалених форм роботи із нею. Дедалі зростаючі інформаційні потреби користувачів зумовлюють необхідність побудови цифрового інформаційного простору, а отже, й цифрової трансформації суб'єктів інформаційної діяльності, у тому числі освітянських бібліотек.

Цифровізація освітніх ресурсів не обмежується створенням електронних текстів. Для пошуку, накопичення та відображення інформації використовують об'єднані в цифрові колекції цифрові ресурси (бібліотеки, віртуальні архіви, репозиторії тощо). Традиційною формою такого об'єднання є бази даних, які спрощують розв'язання певних типових формалізованих завдань, що повторюються в умовах оперативно-функціональної діяльності. Проте використання бази даних не завжди є виправданим, особливо в системах із нечітким описанням інформації, до яких належить і педагогічна система. Тож поряд із традиційною інформаційною підтримкою випереджаючими темпами почали розвиватися бази знань, які забезпечують порівняно із базами даних значні переваги в роботі з інформацією.

Одним із завдань наукового дослідження «Бібліографічний та аналітичний супровід діяльності Національної академії педагогічних наук

України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти» (номер державної реєстрації 0120U002095), що здійснювалось у 2021–2022 рр., було удосконалення організаційно-технологічних засад функціонування електронного ресурсу «Вчені Національної академії педагогічних наук України».

Представлений ресурс являє собою цифрову колекцію електронних документів (об'єктів бази знань), кожен із яких містить відомості щодо дійсних членів (академіків) НАПН України (70 персоналій) та членів-кореспондентів НАПН України (83 персоналії).

Важливим аспектом запланованого дослідження є врахування потреб користувачів у зручності, доступності, ергономічності та наявності сучасних функцій інтерфейсів доступу до інформації (створення користувацького інтерфейсу з високим рівнем юзабіліті). З огляду на це створено єдиний інтерфейс доступу, що являє собою інтерактивні картки, кожна з яких відповідає окремій персоналії. При наведенні курсора вона «перегортається» і показує коротку інформацію за обраним вченим. Натискання на картку активує перехід за посиланням, за яким відкривається спеціалізований переглядач із відомостями щодо життєвого шляху та наукових досягнень фахівця.

Створене спеціалізоване програмне забезпечення дає можливість відображати колекції, проводити фільтрацію за класами даних (члени президії; дійсні члени; члени-кореспонденти; іноземні члени; почесні члени; почесні доктори), а також висвітлювати наповнення структур даних з автоматичною побудовою змісту та використанням навігатора. Триває розроблення сервісних функцій, зокрема таких, як управління налаштуванням відображення, зміни дизайну тощо.

Заплановано доповнення бази знань «Вчені НАПН України» новими персоналіями, оновлення відомостей про вже занесених учених у базу знань, удосконалення інтерфейсу ресурсу для підвищення зручності та привабливості роботи із базою.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ТА АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ДОСЛІДЖЕНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ З ПРОБЛЕМ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ

*Д. О. Закатнов, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного
супроводу освіти*

Однією з актуальних соціально-педагогічних проблем є підготовка молоді до вибору й реалізації освітньо-професійної траєкторії. Ця проблема є предметом наукових пошуків багатьох українських дослідників, що зумовлює необхідність здійснення їх бібліографічного та аналітичного супроводу. Значний внесок у реалізацію такого супроводу зроблено Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ).

У 2009 р. опубліковано підготовлений у бібліотеці науково-допоміжний бібліографічний показник «Розвиток професійної орієнтації в Україні» [3], в

якому репрезентовано понад 1250 назв джерел стосовно різних аспектів професійної орієнтації в Україні та за кордоном. Працівниками установи розроблено кілька рекомендаційних бібліографічних списків з проблем професійної орієнтації, що містять джерела стосовно досліджень теоретичних і практичних аспектів професійної орієнтації. Один із списків присвячено професійній орієнтації учнів середніх навчальних закладів Великої Британії [4]. У ДНПБ також підготовлено реферативний огляд «Організація профорієнтаційної роботи в школі» [2].

В аналітичних оглядах ДНПБ відображено сучасні підходи до розв'язання проблеми підготовки учнівської молоді до вибору майбутнього професійного шляху, зокрема в контексті проблем підготовки молоді до професійного самовизначення та вибору й реалізації професійної кар'єри [1; 5].

Список використаних джерел

1. Закатнов Д. О. Розвиток професійної орієнтації учнівської молоді в Україні (аналітичний огляд). https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/Rozvytok_profesiynoyi_oryentatsiyi_uchnivskoyi_molodi_2019.pdf (дата звернення: 31.10.2022)
2. Рабаданова Л. В. Організація профорієнтаційної роботи в школі: реферативний огляд. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2015/12/ref_ogliad_2015_1_Prof_orientatsia_v_shkole.pdf (дата звернення: 31.10.2022).
3. Розвиток професійної орієнтації в Україні : наук.-допом. бібліогр. покажч. / АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [та ін. ; упоряд.: Пономаренко Л. О., Стельмах Н. А., Ніколюк Л. І. ; наук. ред.: Рогова П. І., Чепурна Н. М. ; наук. консультант Мельник О. В. ; бібліогр. ред. Пономаренко Л. О.]. Київ ; Черкаси : [б. в.], 2009. 196 с.
4. Самчук Л. І., Кривоносова О. В. Професійна орієнтація учнів середніх навчальних закладів Великобританії: рекомендаційний бібліографічний список. URL: https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/01/idex_5_19.pdf (дата звернення: 31.10.2022).
5. Селецький А. В. Педагогічні технології кар'єрного розвитку учнівської молоді (аналітичний огляд). URL: <https://dnpb.gov.ua/wp-content/uploads/2016/03/Pedagogical-Technologies.pdf> (дата звернення: 31.10.2022).

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ЗРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ: НАУКОВІ ПІДХОДИ ВЧЕНИХ НАПН УКРАЇНИ

*С. В. Лапаєнко, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти*

Необхідність формування культури здорового способу життя дітей та молоді зумовлена як гострою потребою подолання кризових явищ сучасності, набуттям здоров'язбережувальних компетентностей, так і збагаченням досвіду забезпечення фізичного, соціального та психологічного благополуччя. Особливої ваги проблема формування культури здорового способу життя дітей та молоді набуває в умовах постійного стресу, тривоги за своє життя, життя своїх близьких під час воєнних дій в Україні.

У науковому доробку вчених НАПН України виявлено методологічні підходи, урахування яких впливає на цілісність науково-педагогічного дослідження зазначеної проблеми: історико-педагогічний – з'ясування можливостей використання теоретичного, методичного, технологічного

доробку в контексті трансформації змісту та організації виховного процесу (В. Оржеховська); *людинознавчий* – людина в системі цивілізаційних цінностей, які обумовлюють мету та сенс її життя (В. Ільїн, В. Кремень); *ціннісний* – духовно-моральне ставлення до соціуму, природи, до самого себе, усвідомлення власної унікальності та свого життєвого призначення (І. Бех, К. Журба, О. Докукіна, С. Федоренко, І. Шкільна); *науково-педагогічний* – обґрунтування основ і технологій формування культури здорового способу життя особистості як цілісного й поетапного процесу її гармонійного розвитку (І. Бех, В. Оржеховська); *суспільно-економічний* – історично зумовлені способи матеріальної та духовної життєдіяльності людей (В. Ільїн, В. Кремень); *медико-гігієнічний* – організація допомоги в забезпеченні належних гігієнічних умов (Е. Помиткін, В. Рибалка); інтеграція природних і соціальних умов формування здорового способу життя (І. Бех, В. Ільїн, В. Кремень); *особистісно орієнтований підхід* – виховний процес, спрямований на розвиток особистості з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей (І. Бех, Л. Канішевська, В. Оржеховська) та ін.

Отже, культура здорового способу життя є складним інтегративним утворенням, основними компонентами якого виступають знання про збереження й зміцнення особистого здоров'я, ставлення до здоров'я як самоцінності, дотримання норм і правил здорового способу життя. Об'єктивна потреба суспільства в підготовці фізично й психічно витривалих, конкурентоздатних особистостей детермінує урахування зазначених методологічних підходів у проведенні науково-педагогічних досліджень у певній галузі з метою обґрунтування інноваційних технологій щодо зміцнення та збереження здоров'я дітей і молоді.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

О. П. Пінчук, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник сектору ІКТ і наукометрії відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти

Н. В. Вараксіна, науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти

Важливою тенденцією в умовах сьогодення (військова агресія росії, пандемія COVID-19) є використання інформаційно-комунікаційних технологій у сучасному освітньому процесі.

Схарактеризовано один із перспективних напрямів застосування інформаційних технологій в освіті – впровадження технологій віртуальної реальності, у тому числі змішаної, у процесі навчання в закладах освіти.

Проаналізовано публікації науковців НАПН України, у яких відображено український і зарубіжний досвід роботи із технологіями віртуальної реальності, впровадження платформ віртуальної реальності у дистанційному навчанні. У своїх дослідженнях науковці зазначають, що технології віртуальної реальності як ефективний інструмент навчального процесу містять величезний

потенціал для розв'язання завдань освітнього процесу. Вони вважають, що перспективою подальших досліджень є масове впровадження в освітній процес сучасних закладів освіти технологій віртуальної реальності та розроблення методичних і дидактичних матеріалів для ефективного їх використання.

Визначено, що важливою тенденцією є використання технологій віртуальної реальності (модельне тривимірне навколишнє середовище, створене комп'ютерними засобами та реалістично реагуюче на взаємодію з користувачами).

Розглянуто підходи до тлумачення термінів «віртуальна реальність» (VR), «доповнена реальність» (AR), «змішана реальність» (MR).

Зроблено висновок, що VR, AR і MR – це три послідовні етапи розвитку практично всіх цифрових технологій. Змішана реальність (MR) є гібридною реальністю, яка, на відміну від VR та AR, не тільки уможливорює створення віртуальних об'єктів у реальному світі, а й забезпечує їх взаємодію в режимі реального часу.

Констатовано, що перспективою подальших досліджень є масове впровадження в освітній процес сучасних закладів освіти технологій віртуальної, зокрема змішаної, реальності та розроблення методичних і дидактичних матеріалів для ефективного їх використання.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : [монографія]. Київ : Атіка, 2009. 684 с.
2. Пінчук О. П. Дидактичний потенціал мультимедійних технологій у загальноосвітній школі. *Наукові записки* : [зб. наук. статей]. (Сер. педагогічні та історичні науки). Вип. 66 / М-во освіти і науки України ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. 264 с.
3. Волинець В. О. Віртуальна, доповнена і змішана реальність: сутність понять та специфіка відповідних комп'ютерних систем. *Питання культурології*. Вип 37. DOI: 10.31866/2410-1311.37.2021.237322 (дата звернення: 31.10.2022).
4. Електронні соціальні мережі як інструменти сучасного навчального середовища : глосарій / Пінчук О. П. та ін. Вид. 2-ге, допов. та перероб. Київ : ІТЗН НАПН України, 2017. 43 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709751/> (дата звернення: 31.10.2022).

ПЕРСОНАЛЬНІ ПОКАЖЧИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БІБЛІОМЕТРИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Л. О. Пономаренко, кандидат наук із соціальних комунікацій, науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти

З огляду на посилення ролі Національної академії педагогічних наук (далі – НАПН) України в науково-методологічному і методичному забезпеченні модернізації та реформування національної освіти та педагогічної науки особливого практичного значення набуває завдання поширення та використання результатів діяльності академії, здійснення бібліографічного супроводу фундаментальних і прикладних наукових досліджень.

Для ґрунтовного системного дослідження внеску персоналій у розвиток освіти та педагогіки здійснюють бібліометричний аналіз з використанням таких

наукометричних платформ, як Web of Science, Scopus, ResarcherID, ORCID, Google Scholar Citations тощо. Повний біобібліометричний аналіз має охоплювати: 1) перелік усіх біографічних даних у хронологічному порядку; 2) повну бібліографію публікацій особи; 3) повну бібліографію матеріалів про життя і діяльність особи; 4) повний перелік матеріалів, цитованих або використаних ученим у його працях; 5) повний перелік посилань на праці вченого, наведених іншими авторами [1]. У цьому аспекті корисними можуть бути персональні, або біобібліографічні, покажчики, які виконують одразу кілька важливих функцій: надають відомості про досягнення в певних напрямках педагогічної науки, зміцнюють імідж наукових інституцій та галузі, інформують про внесок дослідників у розвиток науки та наукових шкіл.

З метою науково-бібліографічного аналізу наукового доробку президента НАПН України В. Г. Кременя за період 2017–2022 рр. у ході наукового дослідження здійснювалося аналітико-синтетичне опрацювання масиву праць вченого та публікацій, присвячених науковій діяльності президента НАПН В. Г. Кременя. Результати дослідження відображено у біобібліографічному покажчику «Творчий доробок Василя Григоровича Кременя в інноваційному розвитку освіти України» (5-те допов. вид.) серії «Академіки НАПН України» (вип. 34) [2]. Представлено науковий доробок президента НАПН України В. Г. Кременя, доктора філософських наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, академіка НАН України, дійсного члена (академіка) НАПН України, президента товариства «Знання» України.

Покажчик містить 1514 друкованих праць, опублікованих упродовж 33 років (1990–2022). Зокрема, це монографії, навчально-методичні посібники, підручники, довідкові видання, статті, уміщені в наукових збірниках, матеріалах наукових конференцій, та публікації в періодичних виданнях, електронні ресурси. До покажчика увійшла також література про наукову й громадську діяльність В. Г. Кременя за цей період (1149 документів), законодавчі й нормативно-правові документи України за 2000–2005 рр. (212 документів).

Дослідження етапів становлення та розгортання наукової діяльності Василя Кременя забезпечено хронологічним розміщенням бібліографічних записів. Покажчик фіксує, що за період 2017 – перша половина 2022 рр. підготовлено 4 монографії, 2 довідкових видання, 2 навчальних видання, 2 оглядових видання та 1 концепція, понад 170 статей та повідомлень, близько 40 видань за редакцією вченого. Серед вагомих видань цього періоду – англійською мовою «National Report on the State and Prospects of Education Development in Ukraine» (Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні) (2017), монографії «Філософія людиноцентризму в освітньому просторі» (2018, 3-тє вид.) та «Людина у викликах цивілізації: від минулого – до майбутнього» (2020, у співавт.), «Національна доповідь про стан та перспективи розвитку освітньої галузі. До 30-річчя Незалежності України» (2021), які визначили методологічні засади сучасної освіти та забезпечили системний перспективний розвиток освітньої галузі.

Констатовано, що невід'ємним атрибутом бібліографічного опису стає посилення до повнотекстових ресурсів інституційних репозитаріїв, що дає змогу збільшити присутність праць ученого в науковому просторі та забезпечити показники їх цитованості.

У підготовці біобібліографічного видання використано інноваційний інструмент – QR-кодування, яке можна розглядати як один із компонентів мобільного сервісу, що підвищує рівень інформаційно-бібліотечного обслуговування та надає доступ до відеозвернень В. Г. Кременя.

За результатами проведеного дослідження зроблено висновок, що біобібліографічне видання комплексно висвітлює внесок відомих особистостей, зокрема академіка НАПН України В. Г. Кременя, у розвиток української і світової педагогічної науки й практики та сприяє науково-інформаційному забезпеченню сфери освіти. Матеріали покажчика можуть бути використані у подальших дослідженнях з філософії освіти та педагогіки, створенні біобібліографічних словників, енциклопедичних статей, монографій.

Список використаних джерел

1. Кобелев О.М. Бібліометричний аналіз розвитку українського бібліотекознавства в 1970-1990-ті рр. : автореф. дис ... канд. пед. наук : 07.00.08 / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2001. 20 с.
2. Творчий доробок Василя Григоровича Кременя в інноваційному розвитку освіти України : біобібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Лапаєнко С. В., Пономаренко Л. О., Бодарчук О. Б. ; авт. вступ. статті Ткаченко Л. І. ; наук. консультанти: Ткаченко Л. І., Кравченко С. М. ; наук. ред. Березівська Л. Д. ; бібліогр. ред.: Пономаренко Л. О., Бодарчук О. Б.]. 5-те вид., допов. Київ : Знання України, 2022. 443 с. (Серія «Академіки НАПН України» ; вип. 34). URL: http://dnppb.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/Kremen_2022.pdf (дата звернення: 25.10.2022).

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ У СВІТЛІ ДОСЛІДЖЕНЬ ВЧЕНИХ НАПН УКРАЇНИ

Л. В. Рабаданова, кандидат філософських наук, старший науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти

У процесі наукового дослідження актуальних питань модернізації та реформування освіти в Україні й зарубіжних країнах крізь призму напрацювань вчених Національної академії педагогічних наук (далі – НАПН) України виконано низку завдань.

Проаналізовано складність системи освіти та спробу подолання фрагментарності й розриву між її основними елементами в процесі вивчення в Україні в межах нового напрямку цілісного пізнання освіти, який здобув назву «освітологія». Зазначено, що у витоків формування галузі «освітології» стоять вчені НАПН.

Розглянуто напрацювання вчених НАПН (В. Кременя, І. Зязюна) в контексті виникнення освітології на перетині педагогіки та філософії освіти. Вивчено категорію освіти як об'єкта трансдисциплінарного дослідження в розвідках учених НАПН. Досліджено становлення й розвиток освітології та роль наукових праць вчених НАПН у диференціації цієї наукової галузі як

такої, що покликана системно дослідити феномен освіти, інтегруючи всі його аспекти в єдину структуру.

Схарактеризовано теоретичні й прикладні аспекти впровадження інклюзивної освіти, питання рівноправності в здобутті освіти та її доступності незалежно від особливостей психофізичного розвитку, умови успішної реалізації інклюзивної освіти. Наголошено на розмаїтті питань, які потребують розв'язання для створення доступного освітнього середовища в архітектурному, інформаційному та соціальному контекстах. Акцентовано увагу на потребах інклюзивної освіти щодо матеріально-технічної бази та кваліфікованих науково-педагогічних кадрів.

Виокремлено пріоритетні напрями впровадження та розвитку дистанційної форми навчання у дошкільних навчальних закладах України. Проаналізовано основні проблеми дистанційного навчання дітей дошкільного віку та можливі шляхи розв'язання проблематики на основі розвідок дослідників НАПН України.

Висвітлено окремі аспекти поглядів учених НАПН України щодо науково-методичного супроводу трансформаційних освітніх змін у контексті дослідження дистанційної форми навчання як педагогічної технології.

ПРЕАМБУЛА ВПРОВАДЖЕННЯ КІНЦЕВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

*М. Л. Ростока, кандидат педагогічних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного
супроводу освіти*

Головною метою будь-якого наукового дослідження є його кінцеві результати, значущість яких підтверджується відповідним рівнем впровадження, тобто активним попитом споживачів наукової продукції на завершений науковий продукт. Відповідно до Положення про впровадження результатів наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок НАПН України науковим результатом вважають «нове наукове знання, здобуте в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях інформації» [1]. Тобто з огляду на це до кінцевих результатів наукових досліджень відносять: певні уточнення або аргументи експериментальних підтверджень теоретичних закономірностей (теорії, концепції, системи, процеси); технології/методики розроблення нових або удосконалення існуючих алгоритмів, методів, моделей, засобів та алгоритми/програми розвитку певних процесів щодо їх застосування; методології щодо забезпечення контролю, аналізу, оцінки та функціонування певних механізмів використання та підтримки у практичній діяльності, а також інформаційні, інформаційно-аналітичні та інші електронні ресурси. На нашу думку, впровадження кінцевих результатів виконує дві основні ролі: є рушієм наукового продукту в практику освіти (забезпечує розвиток дослідженої проблеми шляхом упровадження новації) та є специфічною сферою діяльності, що забезпечує практико-орієнтовані взаємозв'язки в динамічному науково-

освітньому просторі (наведення відповідних комунікацій у системі «наука↔освіта» за проблемою дослідження). Адже впровадження є складним процесом та потребує від команди дослідників міцних, повних, глибоких знань і досвіду в галузі існування наукового продукту, а також відповідних організаційних заходів і налагодження комунікацій. Однією з форм впровадження є публікації, які іноді стають єдиною можливістю для впровадження результатів дослідження, що має певний пошуковий характер. Тож впровадження в практику кінцевих результатів наукового дослідження «Бібліографічний та аналітичний супровід діяльності Національної академії педагогічних наук України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти», що набуло завершальної стадії у 2022 році, також має загальні й специфічні аспекти реалізації прикладного наукового продукту у вигляді публікаційних ресурсів – аналітичних оглядів, довідників, показників, оглядових видань тощо. Як альтернатива ефективним рішенням для впровадження зазначених результатів є використання системи репозиторію Електронної бібліотеки НАПН України (<https://lib.iitta.gov.ua/cgi/stats/report/themes/0120U002095/>), що уможлиблює для великого кола зацікавлених споживачів отримання даних структурованих інформаційно-аналітичних ресурсів, а для виконавців дослідження – здійснення моніторингу рівня впровадження розроблених наукових продуктів.

Список використаних джерел

1. Положення про впровадження результатів наукових досліджень та науково-технічних (експериментальних) розробок Національною академією педагогічних наук України : постанова Президії НАПН України від 3 квітня 2019 р. 2019 р. № 1-2/4-101. URL: http://umo.edu.ua/images/content/nauk_diyalnist/dokum/Постанова_Президії_НАПН_України_в_ід_03_04_2019_1-2_4_101.pdf (дата звернення: 25.10.2022).

ПЕДАГОГІЧНА НАУКА В УКРАЇНІ У КОНСОЛІДОВАНОМУ БІБЛІОМЕТРИЧНОМУ ВИМІРІ

Т. В. Симоненко, кандидат наук із соціальних комунікацій, науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти

У системі наукових комунікацій функціонує кілька бібліометричних платформ з наукометричним інструментарієм. Проте жодна з них не є вичерпною джерельною базою для експертного оцінювання результативності досліджень і прогнозування розвитку науки. Найбільш авторитетними вважаються комерційні системи Scopus і Web of Science (WoS). З одного боку, вони мають значні функціональні можливості, з іншого – недостатнє географічне, мовне, видове й тематичне індексування наукової продукції. Серед загальнодоступних бібліометричних платформ, безперечно, домінує Google Scholar. Вона охоплює всі джерела, відображені в Scopus та WoS, і додатково індексує менш якісно контрольовані колекції наукових публікацій.

Консолідовані показники вітчизняних учених з трьох зазначених міжнародних наукометричних платформ становлять джерельну базу інформаційно-аналітичної системи «Бібліометрика української науки», що

надає суспільству цілісну картину стану наукової та науково-педагогічної сфери держави.

Концепція консолідації бібліометричної інформації з різних платформ не є новиною. Вона апробована Cybermetrics Lab (підрозділ Національної дослідницької ради Іспанії, яка є аналогом НАН України) при формуванні наукометричної платформи для оцінювання результативності дослідницької діяльності вчених і установ. Cybermetrics Lab створено лінійку інформаційних продуктів на основі бібліометричних ресурсів Scopus і Google Scholar. Серед них виокремлено портал SCImago Journal & Country Rank і рейтинги дослідницьких центрів, університетів і репозитаріїв, які визначають за спеціальною методикою.

Станом на кінець 2022 р. у «Бібліометрика української науки» містить інформацію про профілі понад 56,6 тис. українських науковців. Серед них галузь «педагогіка» представляє 7166 науковців, у тому числі НАПН України – 854. Scopus містить 485 профілів педагогів і 42 – НАПН. У WoS 188 профілів педагогів і 23 – НАПН. 5 установ НАПН мають профілі у WoS, 4 – у Scopus.

Щоквартально готується звіт «Педагогічна наука України: бібліометричний аудит», що містить результати бібліометричного моніторингу вітчизняної педагогічної науки як джерельної бази для експертного оцінювання та прогнозування наукових досліджень; здійснюється актуалізація метрик і показників для підготовки оглядово-аналітичних матеріалів щодо представлення української педагогічної науки в наукометричних системах. Надається методична допомога з питань бібліометричного моніторингу української системи наукових комунікацій.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ ЯК ФОРМА РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ НАУКОВОГО ДОРОБКУ ВЧЕНИХ НАПН УКРАЇНИ

О. Б. Бондарчук, науковий співробітник сектору інформаційно-бібліографічної діяльності відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти

За результатами проведення наукового дослідження *встановлено*, що ретроспективний огляд наукового доробку учених можна розглядати як своєрідний індикатор наукових досліджень, що дає можливість продемонструвати здобутки як окремих персоналій, так і установ щодо інноваційного розвитку національної освіти, педагогіки і психології.

У процесі аналізу публікаційних напрацювань, зокрема представлених у показниках «Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України: 30 років наукової діяльності» та «Творчий доробок Василя Григоровича Кременя в інноваційному розвитку освіти України» (5-те вид., допов.) із серії «Академіки НАПН України», *виявлено*, що наукова діяльність учених була спрямована на теоретичні, практико-орієнтовані, виробничо-практичні дослідження, які мають важливе значення для реалізації інноваційних підходів у розвитку освітньої галузі, зокрема в її реформуванні. Відповідно *констатовано*, що роль інформаційних видань (науково-

допоміжних бібліографічних та біобібліографічних показників) є досить вагомою у пошуковій та дослідницькій діяльності науковців.

Бібліографія є складником сучасної науки і соціальних комунікацій, від рівня розвитку яких залежить ефективність когнітивно-комунікаційних процесів, а також важливим чинником у проведенні наукових досліджень. Створення бібліографічної продукції як інформаційного ресурсу великою мірою відображає розвиток педагогічної думки, її особливості, проблематику і є одним із напрямів діяльності Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського.

У науково-допоміжних бібліографічних показниках *відображено* здобутки учених наукових установ у забезпеченні розвитку та реформування національної освіти з часу проголошення незалежності України і до сучасних викликів у педагогічній галузі. *Доведено*, що використання інформаційного ресурсу у вигляді науково упорядкованих показників оптимізує науково-освітню діяльність дослідників та освітян завдяки зменшенню часових та інтелектуальних витрат з пошуку й опрацювання інформації щодо актуальних питань модернізації, реформування й розвитку освіти та забезпечить умови для безперешкодного доступу користувачів до систематизованого освітянського контенту.

НАУКОВІ НАПРАЦЮВАННЯ ВЧЕНИХ НАПН УКРАЇНИ З ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Т. І. Годецька, науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти

У контексті виконання заключного етапу наукового дослідження «Бібліографічний та аналітичний супровід діяльності Національної академії педагогічних наук України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та реформування освіти» здійснено добір та аналіз наукового доробку провідних науковців НАПН України з проблеми освіти впродовж життя.

Можна констатувати, що дібрані нами із зарубіжного досвіду ефективні, інноваційні напрацювання є перспективними для української освіти. Доведено, що неабияку цінність для становлення подальшого розвитку науки має управлінсько-педагогічний досвід Сполучених Штатів Америки щодо підготовки андрагогів. *Запропоновано* науковій і педагогічній громадськості впровадити розробки аналогічних різноманітних програм підготовки андрагогів США, систематизованих та об'єднаних у групи, а саме: програми освіти дорослих, програми лідерства в освіті дорослих, програми міждисциплінарного характеру.

Обґрунтовано необхідність управлінської підтримки, зокрема законотворчої діяльності щодо розроблення та упровадження технологій навчання дорослих різного типу, а також створення умов для розвитку корпоративного навчання й соціального підприємництва в освіті дорослих.

Виявлено, що компетентнісний підхід став вирішальним на шляху до підвищення ефективності професійної підготовки фахівців для освіти дорослих у США, тож і запропоновано його до впровадження в українській освіті.

У сьогодишніх форс-мажорних українських реаліях *набуває подальшого розвитку* застосування знань й умінь з розв'язання кризових життєвих ситуацій як шлях подолання явних і навіть не проявлених ще проблем.

Узагальнено різноманітні підходи до організації навчання, зокрема на основі ІКТ. Особливу увагу приділено розкриттю психолого-фізіологічних особливостей дорослої людини, урахуванню мотиваційних чинників для ефективності навчання дорослої людини та визначенню поняття ресурсів особистості, що впливають на успішність особистісно-професійного розвитку в ситуації невизначеності, а також теоретичному обґрунтуванню процедури визнання результатів неформального й інформального навчання на основі аналізу національного й зарубіжного досвіду.

Наголошено на важливості здобуття універсальних компетентностей, які є актуальними для всіх професій, та розроблення механізмів незалежного оцінювання щодо визнання результатів у навчанні суб'єктів неформальної освіти.

Зроблено висновок щодо необхідності створення розгалуженої мережі закладів неформальної освіти, у тому числі й центрів освіти дорослих, що й запропоновано науковцями НАПН України.

ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ ЖУРНАЛУ «НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНІ СТУДІЇ» ЩОДО НАУКОВО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОДЕРНІЗАЦІЇ ТА РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Х. В. Серeda, науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти

Науковий електронний журнал «Науково-педагогічні студії» містить статті з питань історії освіти та педагогіки, науково-інформаційного забезпечення освітянської сфери тощо. Видання входить до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» (наказ МОН України від 29 червня 2021 р. №735) за спеціальністю «011 – освітні, педагогічні науки». Журнал індексується міжнародною базою даних Index Copernicus International, виходить 1 раз на рік та приймає на розгляд рукописи українською і англійською мовами. Засновниками видання є Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського та Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія [1].

Головні редактори журналу: Л. Д. Березівська, доктор педагогічних наук, професор за спеціальністю, член-кореспондент НАПН України, директор Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського, заслужений діяч науки і техніки України (м. Київ, Україна) та І. М. Шоробура, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, ректор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, заслужений діяч науки і техніки України (м. Хмельницький, Україна).

Журнал висвітлює проблемні питання педагогіки, психології, науково-інформаційного забезпечення освіти, стратегічного менеджменту інформаційної діяльності, законодавчого регулювання освіти й культури України тощо. Його метою є надання відкритого електронного інтернет-простору для якісної публічної комунікації українських і зарубіжних вчених, налагодження обміну професійним досвідом розв'язання актуальних питань педагогіки, книгознавства, бібліотечно-інформаційної сфери; координація діалогу та обміну знаннями між провідними вченими і фахівцями-практиками; створення умов для публіцистичного обговорення та апробації теоретичних і практичних науково-методичних розвідок.

Від 2022 р. журнал має чотири рубрики: «Історико-освітні студії», «Інформаційно-освітнє середовище», «Науково-інформаційне забезпечення освіти» та «Рецензії». Змістове наповнення рубрики «Історико-освітні студії» розкриває питання реформування змісту освіти в історичній ретроспективі; рубрика «Інформаційно-освітнє середовище» ознайомлює з методичними та технологічними аспектами створення інформаційно-освітнього середовища з використанням сучасних інтернет-технологій; «Науково-інформаційне забезпечення освіти» відображає актуальні питання науково-інформаційної підтримки процесів у галузі освіти та науки; рубрика «Рецензії» містить відгуки та рецензії відомих вчених на найновішу наукову продукцію, дотичну до тематичного спрямування журналу.

Отже, змістове наповнення електронного наукового фахового видання «Науково-педагогічні студії» є цінним джерелом інформаційної підтримки науково-методичного забезпечення процесів модернізації та реформування освіти.

Список використаних джерел

1. Науково-педагогічні студії : [електронне наук. фахове вид.]. URL: <http://npstudies.dnpb.gov.ua/> (дата звернення 05.11.2022).

МОДЕРНІЗАЦІЯ КОМП'ЮТЕРНОГО ПАРКУ ДНПБ УКРАЇНИ ІМ. В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

*О. А. Шило, науковий співробітник сектору ІКТ і наукометрії відділу
наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти
ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського*

У сучасних умовах воєнної агресії РФ та ймовірними ушкодженнями інфраструктури внаслідок повітряних атак постає проблема збереження інформаційних ресурсів. З огляду на це прийнято рішення щодо створення додаткових копій накопичених цифрових матеріалів ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського.

З урахуванням пропозицій зарубіжних партнерів щодо надання послуг із збереження цифрових даних, зокрема необхідності вивчення інформаційних листів і сайтів відповідних організацій, виявлено певну їх невідповідність потребам бібліотеки як з надання сервісів із систематичного оновлення копій,

так і в можливостях достатнього місця на серверах. З метою забезпечення збереження цифрових копій запропоновано всі дані поділити на три категорії.

1. **Архівні дані**, які можна один раз заархівувати і доповнювати їх за потреби. До таких даних належать цифрові копії паперових носіїв, (у тому числі рідкісні видання), збережені дані за допомогою АБІС ІРБІС та ін. Для збереження архівних даних використано жорсткий диск ємністю 2 ТБ з постійним оновленням, який розміщений за межами бібліотеки.

2. **Адміністративні дані**, для збереження яких створено систему папок на виокремленому Google Диску аккаунту DNPB.lib@gmail.com.

3. **Веб-портал ДНПБ**, інформацію якого скопійовано у хмару, розташовану на віддаленому сервері (Нідерланди). Повне оновлення даних заплановано проводити на вечір п'ятниці кожного другого тижня.

На виконання цього завдання придбано жорсткий диск Seagate Basic 2TB та станом на 12.04.2022 проведено повне резервне копіювання електронного каталогу та електронної бібліотеки. Резервування оцифрованих книжок виконано на 70%.

Склад даних для зберігання:

- електронний каталог АБІС "Ірбіс": папка IRBIS64 - 122 Гб (6547 папок, 1102322 файлів);
- електронна бібліотека: папка webserver – 37 Гб (4889, 427 085 файлів);
- скановані книжки минулого століття: папка knigi – 683 Гб (6132 папок, 482 175 файлів).

Станом на 12.04.2022 842 Гб даних збережено в автоматичному режимі за допомогою серверної програми резервного копіювання rsync v3.1.3. У міру появи нових файлів поповнення і редагування баз даних оновлення резервної копії здійснюється з періодичністю від доби до півроку. Таким чином, всю інформацію, накопичену в бібліотеці, продубльовано у виокремлених незалежних сховищах, що забезпечує високу ймовірність її збереження у разі форс-мажорних обставин.

За станом на листопад 2022 року термін експлуатації сервера становить 10 років. Тому, виходячи з обсягу робіт, які виконують співробітники в комп'ютерній мережі, придбано:

- процесор Intel i7 12700;
- материнська плата MSI PRO B660 A DDR4;
- модуль пам'яті DDR4 64GB (2x32GB) 3200 MHz;
- накопичувач SSD M.2 2280 512GB;
- мережева карта TP Link TG 3468;
- корпус Vinga Apache 500W;
- пристрій безперебійного живлення Eaton 5E 650VA.

Нині забезпечено значне збільшення швидкості взаємодії між комп'ютерами у внутрішній мережі ДНПБ.

ЗДОБУТКИ НАУКОВЦІВ ВІДДІЛЕННЯ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ, ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ НАПН УКРАЇНИ У РОЗВ'ЯЗАННІ ПРОБЛЕМИ ПРОЄКТУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

*І. П. Білоцерківець, молодший науковий співробітник відділу наукового
інформаційно-аналітичного супроводу освіти*

Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського у межах науково-інформаційного забезпечення інноваційного розвитку вітчизняної педагогічної науки, теорії і практики освіти репрезентує бібліографічний показник «Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України: 30 років наукової діяльності» [1]. Зазначена наукова праця містить перелік основних праць науковців Відділення за 1993–2022 роки, з-поміж яких найбільш значущими є монографії, збірники наукових праць, матеріали конференцій, підручники, навчальні посібники, довідкові матеріали тощо. Представлена продукція є відображенням наукового доробку таких українських учених, як В. Г. Кремень, С. О. Сисоєва, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех та інші.

Проблематика, у дослідженні, проєктуванні та упровадженні якої науковці Відділення досягли значних результатів у практичній діяльності вищих і середніх навчальних закладів, сферах дошкілля й позашкілля, охопила такі теми: гуманістичне виховання; мистецька освіта; тенденції і пріоритети виховання дитини у сім'ї; соціалізація дітей та молоді; історія педагогіки; підготовка вчителя в умовах євроінтеграції; педагогічні технології для підвищення ефективності навчання; інновації в освітній галузі; превентивна педагогіка; професійне самовизначення; актуальні питання фізичної культури та спорту; вища освіта, середня освіта; науково-методичне розв'язання питань професійного самовизначення та ін.

За напрямом «Філософія освіти в системі соціокультурного простору» досліджено й розроблено проєкти складників і провідних характеристик функціонування системи освіти в єдності її інтелектуальних, духовних, емоційних компонентів як перехід від класичної парадигми освіти до «людиноцентричної» («дитиноцентричної»), спрямованої на розвиток творчої, соціально активної особистості (В. Г. Кремень).

Проведено дослідно-експериментальну роботу з проєктування розвитку сучасної школи (розроблено навчально-методичні та навчальні посібники, підручники), формування екологічно доцільної поведінки учнів загальноосвітніх навчальних закладів (упроваджено навчальні посібники, навчальні програми та методичні рекомендації), проєктування соціально-педагогічних засад профілактики насилля у сім'ї; розроблено новий зміст та визначено педагогічні умови створення ефективного розвивального середовища для виховання фізичної культури на уроках і в позаурочний час (навчальні посібники, навчальні програми, державні стандарти тощо).

Варто також згадати проєкт духовного зростання особистості на основі національно-християнських цінностей, упроваджуваний в Українському

коледжі імені В. О. Сухомлинського (2010 р.). У цьому ж закладі створено Всеукраїнський науково-практичний центр з підготовки вчителів до інноваційної діяльності.

Отже, можна зробити висновок, що в науково-дослідницькій діяльності Відділення [2, с. 1–2] протягом зазначених років розроблено та підготовлено проекти інноваційних *практико-орієнтованих моделей і технологій* та впроваджено їх у навчально-виховний процес вищих і середніх навчальних закладів, дошкільних установ для підготовки здобувачів післядипломної освіти, підвищення кваліфікаційного рівня педагогічних та наукових працівників, студентів й аспірантів.

Список використаних джерел

1. Відділення філософії освіти, загальної та дошкільної педагогіки НАПН України: 30 років наукової діяльності: наук.-допом. бібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; [упоряд.: Лапаєнко С. В., Агалець І. О., Бондарчук О. Б., Білоцерківець І. П. ; наук. ред. Сисоєва С.О.]. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2022. 368 с.
2. dnpb.gov.ua/wp/content/uploads/2016/03/Zvit_pro_zbory_NAPN_2010.pdf.

ВИСТАВКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

В. В. Кушнір, молодший науковий співробітник відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти ДНПБ України ім. В.О. Сухомлинського

Виставкова діяльність є одним із найбільш сучасних засобів забезпечення модернізації та реформування освітньої галузі.

Виставкова діяльність сприяє поліпшенню міжрегіональних та міжнародних зв'язків, поширенню реклами й нових технологій та інноваційних продуктів. Активний розвиток цієї галузі сприяє підвищенню рівня наукового й технологічного стану багатьох організацій і виробництв [1].

Слід зазначити, що виставкова діяльність ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського (далі – ДНПБ) набула важливого значення, зокрема в умовах карантину з COVID-19 та воєнного стану. З огляду на традиційно значний вплив у справі масового інформування населення виставкові ресурси ДНПБ уможливають забезпечення доступу до великого кола інформації як освітян, так і практично різних верств населення через організацію віртуальних виставок. Вагомими конкурентними перевагами ДНПБ є системність, фундаментальність і науковість, що свідчить про авторитетність наукової установи та гарантує користувачам якість прикладних наукових продуктів – результатів планових наукових досліджень, які стають експонатами віртуальних виставок бібліотеки. Інша важлива особливість, яка характеризує виставкову діяльність ДНПБ, це її незалежність, завдяки чому вона може претендувати на експертний статус у конкурсному відборі найкращих надбань науковців, освітян, педагогів.

ДНПБ є системоутворювальним компонентом соціально-культурної інфраструктури та формує навколо себе особливе культурне, інформаційне та соціальне комунікативне середовище, перетворюючись таким чином із

книгозбірні у сучасний центр – осередок формування громадської думки та сприяючи, зокрема, зміцненню національної самосвідомості суспільства та національної ідентичності громадян [2]. Отже, виставкова діяльність бібліотеки є однією з найбільш динамічних сфер сучасного національного виставкового середовища, оскільки відіграє важливу роль у поширенні наукового доробку учених-науковців як на національному, так і міжнародному рівні на основі структурованих порталних структур сайту, що забезпечує більш динамічне просування нових технологій і нових видів наукової продукції, стимулює позитивні емоції як дослідників, так і споживачів інформаційної та інформаційно-аналітичної продукції. Упродовж останніх років співробітниками ДНПБ організовано близько 200 виставок.

Список використаних джерел

1. Про вдосконалення виставково-ярмаркової діяльності в Україні : постанова Кабінету Міністрів України від 22 серп. 2007 р. № 1065. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-2007-п#Text> (дата звернення: 31.10.2022).
2. Натаров О. О. Роль наукової бібліотеки в інформаційному забезпеченні розвитку правової культури. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/342> (дата звернення: 31.10.2022).

Наукове видання

**МАТЕРІАЛИ ЗВІТНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ОСВІТИ ТА
НАУКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ»**

**ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ДЕРЖАВНОЇ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО В 2022 Р.**

Електронне видання

Редакційна колегія:

Л. Д. Березівська, д-р пед. наук, професор,
член-кореспондент НАПН України (*головний редактор*)

Д. О. Закатнов, канд. пед. наук, с.н.с.

С. В. Тарнавська, канд. іст. наук (*відповідальна за випуск*)

А. Г. Гуралюк, канд. пед. наук, с.н.с.

С. В. Лапаєнко, канд. пед. наук, с.н.с.

Л. О. Пономаренко, канд. наук із соц. комунікацій

Літературні редактори: О. А. Бойко, С. Т. Бойко, Н. В. Василенко

Верстка – А. В. Жигалюк

Підписано 28.12.2022. Зам. № 6841/1.

Видавець ТОВ «ТВОРИ».

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК № 6188 від 18.05.2018 р.

21034, м. Вінниця, вул. Немирівське шосе, 62а.

Тел.: 0 (800) 33-00-90, (096) 97-30-934, (093) 89-13-852, (098) 46-98-043.

e-mail: info@tvoru.com.ua

<http://www.tvoru.com.ua>